

Kohti hiilineutraalia maataloutta
Maatalouden ympäristökuormituksen vähentämistä
Ravinne-, energia- ja rehuomavaraisten tilojen ja tilaryhmien luomutuotantoa
Teknoruokaa, solumaataloutta, keinolihaa yms.

Tuomas Kuhmonen, Belyta Tembo

SAVON MAATALOUDEN TULEVAISUUSKUVAT: VILJELIJÖIDEN NÄKEMYKSET

TULEVAISUUDEN TUTKIMUSKESKUS

TUTU eJULKAISUJA 5/2025

**SAVON MAATALOUDEN TULEVAISUUSKUVAT:
VILJELIJÖIDEN NÄKEMYKSET**

**Tuomas Kuhmonen
Belyta Tembo**

Tuomas Kuhmonen

Tutkimusjohtaja
Tulevaisuuden tutkimuskeskus, Turun yliopisto
tuomas.kuhmonen(a)utu.fi

Belyta Tembo

Projektityöntekijä
Tulevaisuuden tutkimuskeskus, Turun yliopisto
belyta.tembo(a)utu.fi

Copyright © 2025 Kirjoittajat & Tulevaisuuden tutkimuskeskus, Turun yliopisto

ISBN 978–952–249–630–0 (pdf)

ISSN 1797–1322

Julkaistu verkossa: <https://www.utupub.fi>

TULEVAISUUDEN TUTKIMUSKESKUS

Turun kauppakorkeakoulu
20014 TURUN YLIOPISTO

Turku: Rehtorinpellonkatu 3, 20500 TURKU
Helsinki: Korkeavuorenkatu 25 A 2, 00130 HELSINKI
Tampere: Hämeenkatu 15 B 11, 33200 TAMPERE

www.utu.fi/tutu
tutu-info@utu.fi

SISÄLLYSLUETTELO

ESIPUHE.....	5
1. JOHDANTO	6
2. AINEISTOT JA MENETELMÄT	10
3. TULOKSET	14
3.1 Maatilan strategia ja jatkuvuus	14
3.1.1 <i>Strategia ja jatkuvuus alueittain</i>	14
3.1.2 <i>Strategia ja jatkuvuus tilakokoluokittain</i>	15
3.1.3 <i>Strategia ja jatkuvuus tuotantosunnittain</i>	16
3.1.4 <i>Strategia ja jatkuvuus tuotantotavan mukaan</i>	17
3.1.5 <i>Strategia ja jatkuvuus maatalouden tuloksen mukaan</i>	18
3.1.6 <i>Strategia ja jatkuvuus maatalouden kannattavuuden mukaan</i>	19
3.1.7 <i>Strategia ja jatkuvuus iän mukaan</i>	20
3.1.8 <i>Strategia ja jatkuvuus sukupuolen mukaan</i>	21
3.1.9 <i>Strategia ja jatkuvuus parisuhteen mukaan</i>	21
3.1.10 <i>Strategia ja jatkuvuus koulutuksen mukaan</i>	22
3.2 Avoin tulevaisuus	24
3.2.1 <i>Avoin tulevaisuus alueittain</i>	25
3.2.2 <i>Avoin tulevaisuus maatilan strategian mukaan</i>	27
3.2.3 <i>Kuvauksia halutusta tulevaisuudesta</i>	30
3.3 Tulevaisuuden ulottuvuudet.....	35
3.3.1 <i>Tulevaisuuden ulottuvuudet alueittain</i>	35
3.3.2 <i>Tulevaisuuden ulottuvuudet tilakokoluokittain</i>	36
3.3.3 <i>Tulevaisuuden ulottuvuudet tuotantosunnittain</i>	37
3.3.4 <i>Tulevaisuuden ulottuvuudet tuotantotavan mukaan</i>	38
3.3.5 <i>Tulevaisuuden ulottuvuudet maatalouden tuloksen mukaan</i>	39
3.3.6 <i>Tulevaisuuden ulottuvuudet maatalouden kannattavuuden mukaan</i>	40
3.3.7 <i>Tulevaisuuden ulottuvuudet strategian mukaan</i>	41
3.3.8 <i>Tulevaisuuden ulottuvuudet iän mukaan</i>	42
3.3.9 <i>Tulevaisuuden ulottuvuudet sukupuolen mukaan</i>	43
3.3.10 <i>Tulevaisuuden ulottuvuudet parisuhteen mukaan</i>	44
3.3.11 <i>Tulevaisuuden ulottuvuudet koulutuksen mukaan</i>	44
3.4 Tulevaisuuden kehityssuunnat	48

3.4.1 Tulevaisuuden kehityssuunnat alueittain	48
3.4.2 Tulevaisuuden kehityssuunnat tilakokoluokittain	50
3.4.3 Tulevaisuuden kehityssuunnat tuotantosunnittain	53
3.4.4 Tulevaisuuden kehityssuunnat tuotantotavan mukaan	55
3.4.5 Tulevaisuuden kehityssuunnat maatalouden tuloksen mukaan	57
3.4.6 Tulevaisuuden kehityssuunnat maatalouden kannattavuuden mukaan	59
3.4.7 Tulevaisuuden kehityssuunnat strategian mukaan	61
3.4.8 Tulevaisuuden kehityssuunnat iän mukaan.....	63
3.4.9 Tulevaisuuden kehityssuunnat sukupuolen mukaan	64
3.4.10 Tulevaisuuden kehityssuunnat parisuhteen mukaan	66
3.4.11 Tulevaisuuden kehityssuunnat koulutuksen mukaan	69
3.4.12 Faktorianalyysi tulevaisuuden kehityssuunnista	73
3.5 Tulevaisuuden tilatyypit.....	78
3.5.1. Tulevaisuuden tilatyypit alueittain	78
3.5.2. Tulevaisuuden tilatyypit tilakokoluokittain	78
3.5.3. Tulevaisuuden tilatyypit tuotantosunnittain	79
3.5.4. Tulevaisuuden tilatyypit tuotantotavan mukaan	80
3.5.5. Tulevaisuuden tilatyypit maatalouden tuloksen mukaan	81
3.5.6. Tulevaisuuden tilatyypit maatalouden kannattavuuden mukaan	82
3.5.7. Tulevaisuuden tilatyypit strategian mukaan	83
3.5.8. Tulevaisuuden tilatyypit iän mukaan.....	84
3.5.9. Tulevaisuuden tilatyypit sukupuolen mukaan	85
3.5.10. Tulevaisuuden tilatyypit parisuhteen mukaan	86
3.5.11. Tulevaisuuden tilatyypit koulutuksen mukaan	86
4. YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET	89
4.1 Yhteenveto	89
4.2 Johtopäätökset.....	96
LÄHDELUETTELO.....	97

ESIPUHE

Tämä julkaisu on osa Savon maatalouden tulevaisuuskuvat eli SANTTU–hanketta, sen ensimmäistä tulevaisuuteen liittyvää työpakettia nimeltään ”unelmia ja tulevaisuuskuvia”. Hankkeen rahoittavat Etelä- ja Pohjois-Savon ELY-keskukset, ja sen verkkosivut löytyvät osoitteesta www.savonmaatalous.info.

Julkaisussa esitellään alueen viljelijöille tehdyn kyselyn keskeiset tulokset. Samantyyppinen kysely on tehty myös maatalouden sidosryhmille (<https://www.utupub.fi/handle/10024/180137>). Lisäksi alueen 18–30-vuotiailta nuorilta tiedustellaan omassa kyselyssään heidän tulevaisuudenunelmiaan yleisesti ja erityisesti maatalouden osalta. Kun näiden kolmen keskeisen ryhmän näkemyksiä päästään aikanaan vertailemaan, voidaan aloittaa yhteisen tulevaisuuden rakentaminen tulevien ja nykyisten viljelijöiden sekä sidosryhmien kanssa.

Hankkeelle on asetettu ohjausryhmä, jonka puheenjohtajana toimii Kati Partanen (Savonia-AMK), ja jäsenenä Sinikka Hassinen (Atria/Nautasuomi), Sari Iivonen (Luomuinstituutti/Luonnonvarakeskus), Jari Kauhanen (MTK-Pohjois-Savo), Tiina Korhonen (maatalousyrittäjä/Vesannon Siemen), Ilpo Lukkarinen (Osuuskunta Maitosuomi), Heikki Pahkasalo (ProAgria Etelä-Savo), Kaija Siikavirta (Etelä-Savon ELY-keskus) ja Jaana Tuhkalainen (Pohjois-Savon ELY-keskus). Kiitämme ohjausryhmään henkisestä tuesta ja hyvistä kommentteista sekä rahoittajia tutkimuksen mahdollistamisesta.

Vesannolla 30.9.2025

Tuomas Kuhmonen

Tutkimusjohtaja, Tulevaisuuden tutkimuskeskus, Turun yliopisto

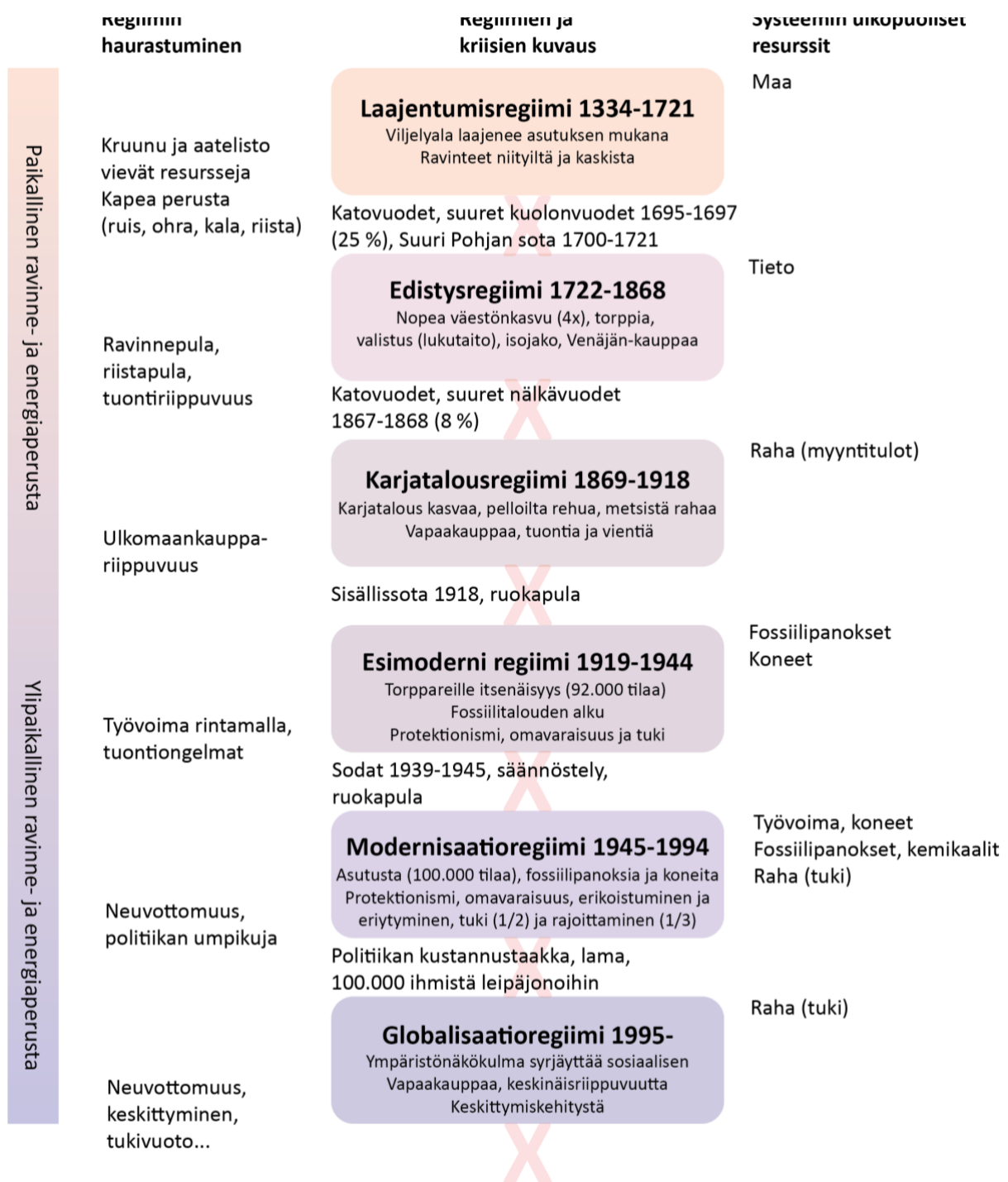
Unelmia ja tulevaisuuskuvia –työpaketin johtaja

1. JOHDANTO

Ruokajärjestelmät ovat mutkikkaita sopeutuvia järjestelmiä (Complex Adaptive Systems, CAS), joita ei omista kukaan, joissa ei ole keskusohjausta ja jotka organisoituvat lukuisten paikallisten epälineaaristen vuorovaikutussuhteiden kautta (Gerrits 2012; Holland 1995; Kauffman 1993; Kuhmonen 2017; Nesheim ym. 2015; Room 2011). Tällaisen järjestelmän ohjaaminen tiettyyn haluttuun suuntaan on monesta syystä vaikeaa. Kullakin toimijalla on omanlaisensa tavoitteet ja voimavarat niiden toteuttamiseksi. Kullakin on myös omanlaisensa toimintamahdollisuuksien avaruus. Poliittikkakeinot eivät tuota lineaarisia, suoraviivaisia vaikutuksia, vaan toimijat reagoivat niiden eri tavoin osana laajempaa kokonaisuutta. Eikä haluttu suuntakaan ole aina kovin helposti määriteltävissä, koska esimerkiksi ilmastoystävällinen maatalous on hyvin erilaista kuin luontoystävällinen maatalous.

Mutkikkailla järjestelmillä on taipumus organisoitua regiimeiksi. Regiimi on tietyn järjestelmän vakiintunut ja tiettyä aikana hallitseva organisoitumistapa, johon liittyvät esimerkiksi tietynlaiset instituutiot, valta-asetelmat, teknologiat ja poliittikkakeinot (Boin ym. 2021; Kuhmonen ym. 2023; Kuhmonen & Kuhmonen 2023; Pereira ym. 2020). Regiimiä pitää koossa ajan saatossa lisääntyvä sisäinen ”liima”, joka koostuu taloussuhteista, sopimuksista, jaetuista normeista, uskomuksista, käytänteistä ja uponneista kustannuksista eli tiettyyn toimintaan tehdyistä ja siihen sitovista uhrauksista (hankittu osaaminen, investoinnit, psykologinen sitoutuminen). Regiimit vastustavat muutosta ja niiden kehitys on polkuriippuvaista, minkä vuoksi niissä tapahtuu kunkin regiimin elinaikana vain sellaisia muutoksia, jotka eivät muuta sen perusolemusta kuten energia- ja ravinneperustaa tai valtarakenteita.

Kun regiimi kypsyy, sen monimuotoisuus vähenee. Yksittäiset toimijat huomaavat tämän siitä, että valtavirrasta poikkeava toiminta käy yhä vaikeammaksi tai kannattamattommaksi. Regiimi homogenisoituu, yhdenmukaistuu ja virtaviivaistuu. Samalla se usein käy sisäisesti yhä hauraammaksi, koska joustavuutta ja vaihtoehtoja tarjoava monimuotoisuus vähenee. Kun yhtä kehityspolkua on kuljettu samaan suuntaan riittävän pitkään, voidaan päätyä esimerkiksi ravinnepulaan, epäreiluun tulonjakoon, ulkomaankauppariippuvuuteen tai tukiriippuvuuteen (Kuhmonen & Kuhmonen 2023). Kun sisäinen haurastuminen on yhdistynyt johonkin ulkoiseen häiriöön (katovuodet, sota, ulkomaankaupan romahtaminen), on seurauksena ollut kriisi ja ruokapula. Kriisi on käynnistänyt järjestelmän uudelleensuuntautumisen eli regiiminvaihdoksen. Näin Suomen ruokajärjestelmä on kehittynyt viimeisten 700 vuoden aikana. Väestön jatkuvan kasvun vuoksi myös ruuantuotannon on pitänyt kasvaa koko ajan, mutta kasvu ei ole ollut lineaarista vaan vaihtanut polkua monta kertaa lyhyiden mutta syvien kriisien yhteydessä (kuvio 1).

Kuvio 1. Suomen ruokajärjestelmän regiimit 1334–2025 (Kuhmonen & Kuhmonen 2023 täydennettynä).

Tällä hetkellä hallitseva fossiilitalouteen, vapaakauppaan, erikoistumiseen/yksipuolistumiseen, keskittymiseen ja keskinäisriippuvuuteen perustuva globalisaatioregiimi on 30 vuoden ikäisenä jo varsin kypsässä vaiheessa. Sen elinkaaren aikana järjestelmästä on karsiutunut runsaasti regiimin alkuvaiheen monimuotoisuutta, muun muassa pieniä maatiloja, jatkojalostajia ja kauppia. Tuotannon arvosta

valtaosa koostuu muutamasta tuotteesta. Regiimin elinkaaren aikana on maksettu noin 50 mrd. euroa maataloustukea, ja maatalouden korkea tukiriippuvuus on institutionalisoitunut. Kannattavuuskirjanpitoiltojen koko on kasvanut parissakymmenessä vuodessa 1,7-kertaiseksi, mutta tästä huolimatta tilakohtaisen maataloustulon ostovoima on vähentynyt 14 % (2000–2004 vs. 2019–2023). Euroopan keskittynein kauppa on ruokaketjun ylivertainen vallankäyttäjä. Suuresta maataloustuesta ja edullisesta raaka-aineesta huolimatta elintarvikkeiden kauppatase on kuitenkin negatiivinen ja vaje on jatkuvasti kasvanut – vuoden 2002 yhdestä miljardista eurosta vuoden 2023 viiteen miljardiin euroon. Maatalousympäristöjen luontokato jatkuu voimakkaana. Lintupopulaatioindeksin arvo on laskenut aikavälillä 1979–2024 peräti 40 % (139 vs. 84), päiväperhoslaji-indeksi vieläkin nopeammin (1,00 vuonna 2000, 0,56 vuonna 2024), ja korkean luontoarvojen maatalousalueiden (HNV) osuus on jatkuvassa laskussa (8,9 % vuonna 2019, 6,4 % vuonna 2023). Viljelijäväestön mielenterveysongelmat ovat kasvussa ja maatalouden nuoret jatkajat hakusessa. Hallitsevaan regiimiin on siis tullut sen vakiintuessa ja kypsyyssä paljon sisäisiä ongelmia, haavoittuvuuksia ja haurautta.

Mahdollisten ulkoisten häiriöiden lähteistäkään ei ole puutetta: miljoonat ilmastopakolaiset, EU:n hajoaminen, luonnonkatastrofit, kauppasodat, pandemiat ja epidemiat, resurssisodat ja demokratioiden marginalisoituminen geopolitiikan kentillä. Syvä kriisi ja uusi suunta – regiiminvaihdos – voi olla odottamassa nurkan takana. Erilaisia vaihtoehtoisia tulevaisuuspolkuja on siis alati tarpeen hahmottaa, jotta jonkinlainen valmius suunnanmuutokseen on olemassa sen tullessa ajankohtaiseksi.

SANTTU–hankkeen (Savon maatalouden tulevaisuuskuvat) työpaketissa 1 laaditaan tulevaisuuskuvia, jotka ovat samalla mahdollisten tulevien regiimien aihioita. Akateeminen tulevaisuudentutkimus auttaa tietoisiksi tulemisen haasteessa. Vain tulemalla tietoisiksi mahdollisista vaihtoehtoisista tulevaisuuksista voimme tehdä niihin liittyviä ja niitä toteuttavia valintoja (Slaughter 1993, 290). ”Jos voit nähdä sen, voit tehdä sen” (if you can see it, you can be it), sanoi osuvasti korvamerkkikauppaa harjoittava Irlannin vuoden naisyrittäjä Ursula Kelly erään ravintolaillan päätteeksi Consenzassa, Italiassa 29.1.2025 klo 23:55. Tulevaisuudentutkimus palvelee tietoisiksi tulemistä tekemällä vaihtoehtoisia tulevaisuuksia näkyviksi. Haasteena tässä on rajallinen kyky kuvitella vaihtoehtoisia todellisuuksia, jotka poikkeavat menneestä tai nykyisestä. Tähän tarpeeseen tulevaisuudentutkimus tarjoaa toki monenlaisia menetelmiä.

Koska tulevaisuutta ei ole olemassa, siitä ei ole myöskään dataa muualla kuin ihmisten mielissä kuvitelmina, unelmina, toiveina, näkemyksinä, pelkoina ja uskomuksina. Kaikki tulevaisuutta koskeva tieto on epävarmaa ja näkemyksellistä. Tulevaisuutta koskevaa ”dataa” voidaan ammentaa erilaisten

vaihtoehtoisten tulevaisuuksien ilmentymien (visiot, skenaariot, tulevaisuuskuvat) aineksiksi ja juoniksi muun muassa haastatteluilla, kyselyillä, työpajoilla ja erilaisilla luovilla menetelmillä. Osana SANTTU-hanketta toteutetaan Etelä- ja Pohjois-Savon maatalouden mahdollisia ja toivottavia tulevaisuuksia kartoittavia kyselyitä erikseen viljelijöille, maatalouden sidosryhmille ja alueen 18–30-vuotiaille nuorille. Tässä julkaisussa esitellään viljelijäkyselyn tuloksia. Ne tekevät näkyviksi joitakin mahdollisia tulevaisuuspolkuja, joita voidaan myöhemmin verrata sidosryhmien ja nuorten näkemyksiin – sekä tietenkin vallitsevan politiikan tukemiin vaihtoehtoihin.

2. AINEISTOT JA MENETELMÄT

Kutsu viljelijäkyselyyn lähetettiin kaikille maataloustukea hakeneille henkilöille Etelä- ja Pohjois-Savossa. Ruokavirastolta saatiin yhteensä 4.953 sähköpostiosoitetta. Kysely oli avoinna 8.1.–30.1.2025 ja siihen saatiin yhteensä 584 vastausta eli vastausprosentti oli 11,8.

Luonnonvarakeskuksen ylläpitämässä maatalous- ja puutarhayritysrekisterissä alueen maatilojen lukumäärä vuonna 2024 oli 4.626. Tilastossa ovat mukana maatalous- ja puutarhayritykset, joiden taloudellinen koko (Standard Output) on vähintään 2.000 euroa. Taloudellinen koko lasketaan viiden vuoden keskiarvoinnin hehtaaria ja eläintä kohti ilman tukia. Näistä syistä johtuen rekisterin ja tukia saaneiden tilojen määrät poikkeavat jonkin verran tosistaan.

Analyysin perusjoukkona käytettiin rekisteritietoja. Kyselyn tulokset painotettiin kunnittain ja tilakokoluokittain (alle 20,00 ha; 20,00–49,99 ha; 50,00–99,99 ha; 100,00– ha) perusjoukkoa vastaavaksi. Tuotantosuunnittaista painotusta ei voitu tehdä, koska kyselyssä tuotantosuunta määriteltiin perinteisesti sen mukaan, mistä tuotannosta tila saa eniten myyntituloja (mihin viljelijät osaavat myös vastata). Rekisterissä tuotantosuunta on määritelty em. Standard Output –menetelmällä siten, että jos yli 2/3 kokonaistuotosta tulee yhdestä tuotteesta, se määrittää tuotantosuunnan. Ellei ehto täyty, tila luokituu sekatilaksi.

Edellä kuvattua painotusmatriisia käyttäen saatiin katettua 98,3 % alueen tiloista (4.548/4.626). Ero johtuu siitä, että joissakin kunnissa ja tilakokoluokissa ei ollut vastaajia: esimerkiksi Kangasniemeltä jäi puuttumaan 13 kappaletta 50–99 hehtaarin tiloja, Rautavaaralta 13 kappaletta alle 20 hehtaarin tiloja ja Tuusniemeltä 12 kpl 20–49 hehtaarin tiloja. Yksi kyselyyn vastannut tila edusti vain noin 7,8 tilaa perusjoukossa eli tuloksia voidaan pitää tilastollisessa mielessä erittäin luotettavina.

Kaikki kyselyn tulokset esitetään painotettuina eli ne kuvaavat suoraan alueen 4.548 maatilaa. Kyselyyn vastanneiden tilojen keskikoko oli Etelä-Savossa 36 hehtaaria (rekisterissä 36 hehtaaria) ja Pohjois-Savossa 51 hehtaaria (rekisterissä 53 hehtaaria). Vastaavasti viljelijöiden keski-ikä oli Etelä-Savossa 53 vuotta (rekisterissä 55 vuotta) ja Pohjois-Savossa 52 vuotta (rekisterissä 54 vuotta). Tuotantosuunnittaista vertailua edustavuudesta ei ole mahdollista tehdä erilaisen tilastointikäytännön vuoksi.

Taulukossa 1 on kuvattu kyselyyn vastanneiden tilojen taustatietoja maakunnittain. Pohjois–Savon viljelijöillä oli Etelä–Savo useammin ammatillinen maatalouskoulutus, kun taas Etelä–Savon viljelijöillä oli Pohjois–Savo useammin yliopistokoulutus. Tätä selittänee osittain Etelä–Savon suurempi kasvinviljely- ja siksi myös osa-aikaisuuspainotus. Huomionarvoista on tilojen tulotaso: 34 prosentilla Savon maataloista maatalouden tulos vuonna 2023 oli alle 5.000 euroa ja vain 19 prosentilla vähintään 35.000 euroa eli vähintään 2.917 euroa kuukaudessa (kokoaikaisten palkansaajien mediaanipalkka joulukuussa 2023 oli 3.215 euroa). Muutaman tuhannen euron lisätulot voisivat siis tuplata jopa joka kolmannen savolaisen maatalon tulot. Toisaalta suurituloisinkaan viidennes ei yllä yhden palkansaajan ansiotasoon. Yli puolet kummankin maakunnan viljelijöistä arvioikin maatalouden kannattavuuden heikoksi ja hyvin harva hyväksi.

Taulukko 1. Taustatietoja kyselyyn vastanneista maataloista maakunnittain, %.

Ikäryhmä	Etelä-Savo	Pohjois-Savo	Yhteensä
Alle 40 vuotta	14	18	16
40-60 vuotta	60	59	59
Yli 60 vuotta	27	23	24
Sukupuoli	Etelä-Savo	Pohjois-Savo	Yhteensä
Nainen	20	19	19
Mies	80	81	81
Parisuhte	Etelä-Savo	Pohjois-Savo	Yhteensä
Ei parisuhteessa	17	19	18
Parisuhteessa	83	81	82
Lapsia	Etelä-Savo	Pohjois-Savo	Yhteensä
Ei	22	22	22
Kyllä	78	78	78
Korkein suoritettu koulutus	Etelä-Savo	Pohjois-Savo	Yhteensä
Peruskoulu	6	5	5
Lukio tai ammattikoulu	44	52	49
Ammattikorkeakoulu	26	30	28
Yliopisto	24	13	17
Tilakokoryhmä	Etelä-Savo	Pohjois-Savo	Yhteensä
Alle 20,00 ha	56	35	43
20,00-49,99 ha	24	33	30
50,00-99,99 ha	12	18	16
Vähintään 100,00 ha	7	14	11
Tuotantosuurta	Etelä-Savo	Pohjois-Savo	Yhteensä
Maidontuotanto	11	15	13
Naudanlihan tuotanto	5	10	8
Sika- tai siipikarjatalous	2	1	1
Lammas- tai vuohitalous	3	1	2
Hevostalous	5	4	4
Muu kotieläintuotanto	1	2	2
Viljanviljely	23	21	22
Erikoiskasvien viljely	15	12	13
Muu kasvituotanto	36	35	35
Tuotantotapa	Etelä-Savo	Pohjois-Savo	Yhteensä
Kokonaan luomu	15	14	14
Osittain luomu, osittain tavanomainen	7	7	7
Kokonaan tavallinen	78	79	79
Maatalouden tulos 2023	Etelä-Savo	Pohjois-Savo	Yhteensä
Ei maatalouden verotettavia tuloja	10	10	10
1-4.999 euroa	34	18	24
5.000-14.999 euroa	23	20	21
15.000-24.999 euroa	13	18	16
25.000-34.999 euroa	3	12	9
Vähintään 35.000 euroa	15	21	19
Maatalouden kannattavuus	Etelä-Savo	Pohjois-Savo	Yhteensä
Heikko	59	58	58
Kohtalainen	38	34	36
Hyvä	4	8	6
Yhteensä, %	100	100	100
Tiloja, kpl	1.735	2.813	4.548

Kyselyssä oli kuusi varsinaista kysymystä (kyselylomake on liitteenä 1); lisäksi oli kysymyksiä maatalousluonnon monimuotoisuudesta (erillinen raportti):

- Arvio maatalouden harjoittamisesta omalta ja tilan osalta 15 vuoden päästä (kyllä/ei)
- Arvio tilan todennäköisestä kehittämissuunnasta seuraavan 15 vuoden aikana (6 annettua vaihtoehtoa)
- Millaista maataloutta haluaisit itse harjoittaa tulevaisuudessa 15 vuoden päästä (vuonna 2040) ja miksi? (avoin kysymys)
- Miten luonnehdit maataloutta, jota haluaisit itse harjoittaa 15 vuoden päästä? (7 annettua jatkumoa, 6-portainen asteikko)

- Millaista maataloutta Savossa tulisi harjoittaa tulevaisuudessa? (25 väittämää, 5-portainen asteikko täysin eri mieltä ... täysin samaa mieltä)
- Jos ajatellaan, että maatilat jakautuvat tulevaisuudessa neljään ryhmään eli maatalous-, metsä-, monitoimi- ja ympäristötiloihin (kriteerinä pääosa tuloista), missä määrin kukin vaihtoehto kiinnostaa sinua? (5-portainen asteikko: ei kiinnosta lainkaan ... kiinnostaa erittäin paljon).

Avoimet kysymykset analysointiin perinteisen sisällönanalyysin menetelmällä ilman ennalta määriteltyjä luokkia eli aineistolähtöisesti (Hsieh & Shannon 2015). Väittämistä tehtiin myös faktorianalyysi (pääkomponenttianalyysi; Ranta ym. 1989), jolla 25 muuttujan joukko saatiin tiivistettyä pienemmäksi määräksi muuttujia. Koska tulokset perustuvat tulevaisuusväittämiin, saatuja uusia faktoreita voidaan pitää myös alueen maatalouden vaihtoehtoisina tulevaisuuskuvina. Analyysissä kokeiltiin 3–6 faktorin ratkaisuja, joista päädyttiin tulkittavuuden perusteella viiden faktorin ratkaisuun (Varimax-rotatointi).

3. TULOKSET

3.1 Maatilan strategia ja jatkuvuus

3.1.1 Strategia ja jatkuvuus alueittain

Viljelijän ja tilan tulevaisuusnäkymiä analysoitiin suhteessa useisiin taustamuuttujiin. Taulukossa 2 on esitetty tulokset maakunnittain. **Passiiviset tai lopettamiseen tähtäävät strategiat (jatketaan ennallaan, supistetaan, lopetetaan) ovat selvästi muutoshakuisia strategioita (laajentaminen, monipuolistaminen, iso muutos) yleisempiä.** Lähes kolmannes (30 %) Savon maataloista aikoo lopettaa maataloustuotannon seuraavan 15 vuoden aikana, noin 13 % supistaa tuotantoa ja runsas kolmannes tiloista (34 %) jatkaa ennallaan. Etelä–Savossa jatketaan yleisemmin ennallaan tai supistetaan, Pohjois–Savossa lopetetaan.

Muutoshakuisista strategioista yleisin on laajentaminen entisen tuotantosuunnan puitteissa (13 %). Laajentaminen monipuolistamalla (6 %) ja iso tuotantotavan tai tuotantosuunnan muutos (4 %) olivat harvinaisia vaihtoehtoja. Muutoshakuiset strategiat olivat yleisempiä Pohjois–Savossa kuin Etelä–Savossa. Tulos kuvaa hyvin hallitsevan regiimin vaikutusta: ”toisin toimiminen” on vaikeaa. **Vain joka kymmenes maatila Savossa aikoo tehdä jotain valtavirrasta poikkeavaa seuraavan 15 vuoden aikana.** Maakuntien väliset erot eivät olleet tilastollisesti merkitseviä.

Vain runsaalla puolella tiloista pellot ovat nykyisen viljelijäperheen käytössä vuonna 2040 joko nykyisen viljelijän (29 %) tai jatkajan toimesta (25 %). Joka kolmannen tilan peltoja viljelee vuonna 2040 joku muu kuin viljelijä tai jatkaja. Peltoa tulee siten melko runsaasti tarjolle niille, jotka sitä kaipaavat lisää. Tämä tarkoittaa myös sitä, että kolmannes Savon maataloista muuttuu viljelytiloista asumistiloiksi tai autiotaloiksi. Muutoksella on vaikutusta maaseudun elinvoimaisuuteen ja samalla keskittymisen kehityssuunta jatkuu aikomusten toteutuessa. **Silloin Savossa olisi vuonna 2040 noin 2.450 maatilaa nykyisen 4.550 tilan sijaan – tilaluku vähenisi lähes puoleen nykyisestä (54 %).** Muutos olisi täsmälleen samansuuruinen molemmissa maakunnissa. Etelä–Savossa olisi hieman enemmän itse jatkavia viljelijöitä ja Pohjois–Savossa sukupolvenvaihtajia. Maakuntien väliset erot eivät olleet tilastollisesti merkitseviä.

Taulukko 2. Maatilojen tulevaisuusnäkymät maakunnittain, %.

Strategia vuoteen 2040 saakka	Etelä-Savo	Pohjois-Savo	Yhteensä
Laajennetaan entisen tuotantosuunnan puitteissa	10	15	13
Laajennetaan käynnistämällä uutta tuotantoa entisen rinnalle	4	7	6
Toteutetaan iso tuotantotavan tai tuotantosuunnan muutos	3	5	4
Jatketaan likimain ennallaan	40	30	34
Supistetaan maataloustuotantoa	17	10	13
Lopetetaan maataloustuotanto	25	33	30
Jatketaanko tilalla maataloutta vuonna 2040	Etelä-Savo	Pohjois-Savo	Yhteensä
Kyllä, aion itse jatkaa	32	27	29
Kyllä, tilalla toteutetaan sukupolvenvaihdos	22	27	25
Ei, tilan peltoja viljelevät muut kuin itse tai jatkaja	35	32	33
Ei, tilan pellot ovat poistuneet viljelystä	12	14	13
Yhteensä, %	100	100	100
Tiloja, kpl	1.735	2.813	4.548

3.1.2 Strategia ja jatkuvuus tilakokoluokittain

Maatilojen tulevaisuusnäkyviä peilattiin myös useisiin maatilojen ja viljelijöiden ominaisuuksia koskeviin tietoihin. Tilakokoluokittain tarkasteltuna tulevaisuus näyttää kaksijakoiselta: suuret tilat jatkavat ja pienet lopettavat (taulukko 3). Suurimmat tilat ovat selvästi yleisimpiä laajentajia (36 %) mutta myös liiketoiminnan monipuolistajia (11 %). Maataloustuotannon supistaminen ja lopettaminen on yleisin strategia 20–50 hehtaarin tiloilla, mikä viittaa ”katoavan keskiluokan” hypoteesiin (Edwards ym. 1985; Kuhmonen 2007; Weiss 1998, 1999). Tilaryhmien väliset erot olivat tilastollisesti erittäin merkitseviä ($\chi^2=67,284$; $p<0,001^{***}$).

Sama asia näkyy myös viljelijän ja tilan tulevaisuusnäkymissä. Nykyinen viljelijä tai jatkaja on sorvin ääressä vielä vuonna 2040 todennäköisimmin suurilla vähintään 100 peltohehtaarin tiloilla (81 % kokoluokan tiloista) ja selvästi epätodennäköisimmin keskikokoisilla 20–50 hehtaarin tiloilla (40 % kokoluokan tiloista). Kaikista todennäköisimmin viljelytiloista asumis- tai autiotiloiksi muuttuvat nimenomaan 20–50 hehtaarin tilat, kun taas peltojen poistuminen viljelystä (yleisimmin metsitys) on sitä todennäköisempää mitä pienempi tila on kyseessä. Tilaryhmien väliset erot olivat tilastollisesti erittäin merkitseviä ($\chi^2=50,794$; $p<0,001^{***}$).

Tilanpidon jatkuvuuden osalta parhaat näkymät ovat siis suurilla tiloilla ja heikoimmat näkymät keskikokoisilla tiloilla – eikä suinkaan kaikkein pienimmillä tiloilla.

Taulukko 3. Maatilojen tulevaisuusnäkymät tilakokoluokittain, %.

Strategia vuoteen 2040 saakka	Alle 20,00 ha	20,00-49,99 ha	50,00-99,99 ha	Vähintään 100,00 ha	Yhteensä
Laajennetaan entisen tuotantosuunnan puitteissa	8	7	22	36	13
Laajennetaan käynnistämällä uutta tuotantoa entisen rinnalle	7	4	5	11	6
Toteutetaan iso tuotantotavan tai tuotantosuunnan muutos	5	2	6	5	4
Jatketaan likimain ennallaan	37	32	33	26	34
Supistetaan maataloustuotantoa	11	16	13	9	13
Lopetetaan maataloustuotanto	32	38	21	13	30
Jatketaanko tilalla maataloutta vuonna 2040	Alle 20,00 ha	20,00-49,99 ha	50,00-99,99 ha	Vähintään 100,00 ha	Yhteensä
Kyllä, aion itse jatkaa	32	19	31	39	29
Kyllä, tilalla toteutetaan sukupolvenvaihdos	19	21	37	42	25
Ei, tilan peltoja viljelevät muut kuin itse tai jatkaja	33	46	21	16	33
Ei, tilan pellot ovat poistuneet viljelystä	16	14	11	4	13
Yhteensä, %	100	100	100	100	100
Tiloja, kpl	1.949	1.351	732	516	4.548

3.1.3 Strategia ja jatkuvuus tuotantosuunnittain

Eri tuotantosuuntia edustavat tilat ovat varsin erilaisten tulevaisuudennäkymien edessä. Kotieläintiloilla nykyisen tuotannon laajentaminen on selvästi yleisempi strategia kuin kasvinviljelytiloilla (taulukko 4). Todennäköisimpiä laajentajia ovat maito-, sika- tai siipikarjataloutta tai ”muuta kotieläintaloutta” harjoittavat tilat (31–34 %) – epätodennäköisimpiä puolestaan ”muuta kasvituotantoa” (2 %) tai viljanviljelyä (8 %) harjoittavat tilat. Selvästi todennäköisimpiä monipuolistajia ovat puolestaan ”muuta” kotieläintaloutta harjoittavat tilat, joista lähes joka kolmas suunnittelee laajentamista käynnistämällä uutta tuotantoa entisen rinnalle. Isoja tuotantotavan tai tuotantosuunnan muutoksia toteutetaan yleisimmin lammas-, vuohi- ja hevostiloilla, kun taas kaikkien muiden tuotantosuuntien tiloilla ne ovat erittäin harvinaisia (0–6 % tiloista). Likimain ennallaan jatkajia on eniten hevos-, vilja-, sika- ja siipikarjatilojen keskuudessa (45–50 %). Maataloustuotannon supistamista suunnitellaan yleisimmin lammas-, vuohi-, sika- ja siipikarjatililla (23–29 %); harvinaisinta se on puolestaan hevos- ja maitotiloilla (3–4 %). Maataloustuotannon lopettamista suunnittelevat keskimääräistä yleisemmin ”muun” kasvituotannon ja erikoiskasvituotannon tilat (32–39 %). Tilaryhmien väliset erot olivat tilastollisesti erittäin merkitseviä ($\chi^2=105,214$; $p<0,001^{***}$).

Nykyisen viljelijän jatkaminen vuoteen 2040 saakka on todennäköisintä ”muun” kotieläintuotannon tiloilla (64 %) sekä sika- tai siipikarjatililla (46 %). Sukupolvenvaihdos tapahtuu seuraavan 15 vuoden aikana yleisimmin sika- tai siipikarjatililla (54 %). Pellot säilyvät nykyisen tai tulevan viljelijäperheen käytössä selvästi yleisemmin kotieläintiloilla kuin kasvinviljelytiloilla. Yleisimmin pellot siirtyvät perheen ulkopuolisille viljelijöille ”muuta” kasvituotantoa, lammas- tai vuohitaloutta tai viljanviljelyä nykyisin harjoittavilla tiloilla (36–40 % tiloista). Peltojen poistuminen kokonaan viljelystä on yleisintä erikoiskasvien viljelyä ja hevostaloutta harjoittavilla tiloilla (19–22 % tiloista). Tilaryhmien väliset erot olivat tilastollisesti merkitseviä ($\chi^2=6,824$; $p=0,004^{**}$).

Kokonaisuutena savolaisten kotieläintilojen tulevaisuudennäkymät ovat paremmat kuin kasvinviljelytilojen tulevaisuudennäkymät viljelijöiden oman näkemyksen mukaan.

Taulukko 4. Maatilojen tulevaisuusnäkymät tuotantosuunnittain, %.

Strategia vuoteen 2040 saakka	Maidon- tuotanto	Naudan- lihan- tuotanto	Sika- tai siipikarja- talous	Lammas- tai vuohitalous	Hevos- talous	Muu kotieläin- tuotanto	Viljan- viljely	Erikois- kasvien viljely	Muu kasvi- tuotanto	Yhteensä
Laajennetaan entisen tuotantosuunnan puitteissa	34	27	32	21	15	31	8	18	2	13
Laajennetaan käynnistämällä uutta tuotantoa entisen rinnalle	10	5	0	0	0	31	4	2	8	6
Toteutetaan iso tuotantotavan tai tuotantosuunnan muutos	6	4	0	19	11	0	3	1	4	4
Jatketaan likimain ennallaan	16	35	45	6	50	21	46	31	33	34
Supistetaan maataloustuotantoa	4	18	23	29	3	12	12	16	14	13
Lopetetaan maataloustuotanto	30	11	0	25	21	5	27	32	39	30
Jatketaanko tilalla maataloutta vuonna 2040	Maidon- tuotanto	Naudan- lihan- tuotanto	Sika- tai siipikarja- talous	Lammas- tai vuohitalous	Hevos- talous	Muu kotieläin- tuotanto	Viljan- viljely	Erikois- kasvien viljely	Muu kasvi- tuotanto	Yhteensä
Kyllä, aion itse jatkaa	36	36	46	20	31	64	32	30	20	29
Kyllä, tilalla toteutetaan sukupolvenvaihdos	30	34	54	25	26	6	22	21	24	25
Ei, tilan pellot viljelevät muut kuin itse tai jatkaja	23	25	0	36	24	30	37	27	40	33
Ei, tilan pellot ovat poistuneet viljelystä	10	6	0	19	19	0	9	22	16	13
Yhteensä, %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Tiloja, kpl	605	374	47	77	191	78	992	585	1.599	4.548

3.1.4 Strategia ja jatkuvuus tuotantotavan mukaan

Maatilojen tulevaisuudennäkymät poikkesivat jossain määrin toisistaan myös harjoitetun tuotantotavan osalta (taulukko 5). Todennäköisimpiä entisen tuotannon laajentajia ovat tavanomaista viljelyä harjoittavat tilat (15 %), kun taas monipuolistajat ovat yleisimmin osittain tavanomaista ja osittain luomua tuottavat tilat (10 %). Erot tilaryhmien välillä eivät ole kovin merkittäviä. Isoa tuotantotavan tai tuotantosuunnan muutosta sen sijaan suunnitellaan selvästi yleisimmin kokonaan luomussa olevilla tiloilla (13 %, keskiarvo 4 %). Passiivisissa tai lopettamiseen tähtäävissä strategiavalinnoissa ei ollut merkittäviä eroja tilaryhmien välillä. Tilaryhmien väliset erot eivät olleet tilastollisesti merkitseviä.

Nykyisten viljelijöiden jatkaminen tai sukupolvenvaihdoksen toteutuminen vuoteen 2040 mennessä on selvästi todennäköisintä osittain luomua ja osittain tavanomaista tuotantoa harjoittavilla tiloilla (yhteensä 72 % tiloista, muissa tilaryhmissä 46–54 %). Tilan pellot siirtyvät vuoteen 2040 mennessä yleisimmin viljelijäperheen ulkopuolella kokonaan luomussa olevilla tiloilla – peräti joka toisella tilalla. Peltojen poistuminen viljelystä on yleisintä osittain tavanomaista tuotantoa ja osittain luomua harjoittavilla tiloilla (18 %) ja harvinaisinta luomutiloilla (6 %). **Luomupellot näyttävät siten säilyvän viljelyssä seuraavien 15 vuoden aikana selvästi paremmin kuin tavanomaisen tuotannon pellot mahdollisesti niiden hyvän viljelykunnan ansiosta.** Tilaryhmien väliset erot olivat tilastollisesti merkitseviä ($\chi^2=17,124$; $p=0,009^{**}$).

Taulukko 5. Maatilojen tulevaisuusnäkymät tuotantotavan mukaan, %.

Strategia vuoteen 2040 saakka	Osittain luomu, osittain		Kokonaan luomu	Yhteensä
	Kokonaan tavanomainen	tavanomainen		
Laajennetaan entisen tuotantosuunnan puitteissa	15	7	9	13
Laajennetaan käynnistämällä uutta tuotantoa entisen rinnalle	6	10	4	6
Toteutetaan iso tuotantotavan tai tuotantosuunnan muutos	3	2	13	4
Jatketaan likimain ennallaan	34	37	28	34
Supistetaan maataloustuotantoa	13	10	13	13
Lopetetaan maataloustuotanto	29	33	32	30

Jatketaanko tilalla maataloutta vuonna 2040	Osittain luomu, osittain		Kokonaan luomu	Yhteensä
	Kokonaan tavanomainen	tavanomainen		
Kyllä, aion itse jatkaa	29	43	22	29
Kyllä, tilalla toteutetaan sukupolvenvaihdos	25	29	24	25
Ei, tilan peltoja viljelevät muut kuin itse tai jatkaja	32	10	48	33
Ei, tilan pellot ovat poistuneet viljelystä	14	18	6	13
Yhteensä, %	100	100	100	100
Tiloja, kpl	3.576	318	654	4.548

3.1.5 Strategia ja jatkuvuus maatalouden tuloksen mukaan

Maatalouden verotettava tulos (vuonna 2023) erotteli vahvasti tilojen tulevaisuudennäkymiä (taulukko 6). Mitä suurempi maatalouden tulos, sitä yleisemmin tarkoituksena on laajentaa nykyistä tuotantoa. Muissa muutoshakuisissa strategioissa ei ollut kovin merkittäviä eroja tuloluokkien välillä. Likimain ennallaan jatkaminen on peilikuva laajentamiselle: mitä pienemmät tulot, sitä yleisemmin jatketaan ennallaan seuraavat 15 vuotta. Maataloustuotannon supistajia on eniten ”keskituloisissa” 5.000–25.000 euron tilaryhmissä. Maataloustuotannon lopettaminen on sitä yleisempää mitä pienemmät tulot ovat. **”Suurituloiset” tilat siis laajentavat nykyistä tuotantoa ja ”pienituloiset” tilat jatkavat ennallaan tai lopettavat – tulotaso ei sen sijaan yhdisty monipuolistamiseen tai tuotannon muutokseen.** Tilaryhmien väliset erot olivat tilastollisesti erittäin merkitseviä ($\chi^2=58,639$; $p<0,001^{***}$).

Nykyinen viljelijä tai jatkaja viljelee tilaa vuonna 2040 sitä yleisemmin mitä suurempi maatalouden tulos oli vuonna 2023. Vastaavasti peltoja viljelee joku muu tai ne ovat poistuneet viljelystä sitä yleisemmin mitä pienempi maatalouden tulos oli vuonna 2023. **Tulotaso ennustaa siten vahvasti viljelyn jatkuvuutta** – mikä on toki luonnollista, koska kysymys on elinkeinosta. Tilaryhmien väliset erot olivat tilastollisesti erittäin merkitseviä ($\chi^2=41,644$; $p<0,001^{***}$).

Taulukko 6. Maatilojen tulevaisuusnäkymät maatalouden verotettavan tuloksen (2023) mukaan, %.

Strategia vuoteen 2040 saakka	Ei ole maatalouden verotettavia tuloja						Yhteensä
	1–4.999 euroa	5.000–14.999 euroa	15.000–24.999 euroa	25.000–34.999 euroa	Vähintään 35.000 euroa		
Laajennetaan entisen tuotantosuunnan puitteissa	9	7	6	14	24	27	13
Laajennetaan käynnistämällä uutta tuotantoa entisen rinnalle	0	5	9	6	4	8	6
Toteutetaan iso tuotantotavan tai tuotantosuunnan muutos	1	3	4	2	9	8	4
Jatketaan likimain ennallaan	43	39	33	36	25	25	34
Supistetaan maataloustuotantoa	7	12	17	16	10	11	13
Lopetetaan maataloustuotanto	40	34	32	27	28	20	30

Jatketaanko tilalla maataloutta vuonna 2040	Ei ole maatalouden verotettavia tuloja						Yhteensä
	1–4.999 euroa	5.000–14.999 euroa	15.000–24.999 euroa	25.000–34.999 euroa	Vähintään 35.000 euroa		
Kyllä, aion itse jatkaa	20	31	20	28	35	38	29
Kyllä, tilalla toteutetaan sukupolvenvaihdos	28	14	22	29	32	34	25
Ei, tilan pellot viljelevät muut kuin itse tai jatkaja	35	38	40	33	26	20	33
Ei, tilan pellot ovat poistuneet viljelystä	17	17	18	10	7	7	13
Yhteensä, %	100	100	100	100	100	100	100
Tiloja, kpl	463	1.112	961	747	406	859	4.548

3.1.6 Strategia ja jatkuvuus maatalouden kannattavuuden mukaan

Maatalouden kannattavuus on vaikeasti mitattava ja arvioitava asia, ja esimerkiksi kannattavuuskertoimen käytössä on monia ongelmia (esim. erikokoisten tilojen saman- vs. erisuuruiset palkka- ja pääoman tuottovaatimukset). Erilaisten kannattavuusmittareiden laskeminen ei onnistu lyhyessä kyselyssä. Aiemmissa tutkimuksissa on käytetty viljelijän omaa arviota kannattavuudesta, ja se on toiminut hyvin tilastoanalyseissä (esim. Kuhmonen 2022).

Lähes puolet tiloista, jotka arvioivat kannattavuutensa hyväksi, arvioi laajentavansa nykyistä tuotantoa vuoteen 2040 mennessä, ja 15 % arvioi laajentavansa tuotantoa monipuolistamisen kautta (taulukko 6).

Mitä parempi kannattavuus, sitä selvästi yleisempi kasvustrategia tiloilla on. Tuotannon muutos ei strategiavalintana juurikaan eroa nykyisen kannattavuuden suhteen. Maataloustuotannon supistamisaikomukset eivät liity kovin vahvasti kannattavuuteen, vaikka ovatkin yleisimpiä heikosti tai kohtalaisesti kannattavilla tiloilla. Maataloustuotannon lopettamisaikomuksilla on sen sijaan vahva yhteys kannattavuuteen: 39 % heikosti kannattavista tiloista aikoo lopettaa maataloustuotannon vuoteen 2040 mennessä. Tilaryhmien väliset erot olivat tilastollisesti erittäin merkitseviä ($\chi^2=83,135$; $p<0,001^{***}$).

Hyvin kannattavista tiloista 74 prosentilla on nykyinen viljelijä tai jatkaja vuonna 2040. Vastaavasti 56 prosenttia heikosti kannattavista tiloista aikoo luopua pelloista tai poistaa ne viljelykäytöstä. Tilaryhmien väliset erot olivat tilastollisesti erittäin merkitseviä ($\chi^2=41,157$; $p<0,001^{***}$).

Taulukko 6. Maatilojen tulevaisuusnäkymät itse arvioidun kannattavuuden mukaan, %.

Strategia vuoteen 2040 saakka	Heikko	Kohtalainen	Hyvä	Yhteensä
Laajennetaan entisen tuotantosuunnan puitteissa	5	21	46	13
Laajennetaan käynnistämällä uutta tuotantoa entisen rinnalle	4	8	15	6
Toteutetaan iso tuotantotavan tai tuotantosuunnan muutos	5	3	3	4
Jatketaan likimain ennallaan	34	36	14	34
Supistetaan maataloustuotantoa	13	14	8	13
Lopetetaan maataloustuotanto	39	18	14	30
Jatketaanko tilalla maataloutta vuonna 2040	Heikko	Kohtalainen	Hyvä	Yhteensä
Kyllä, aion itse jatkaa	23	36	44	29
Kyllä, tilalla toteutetaan sukupolvenvaihdos	21	30	30	25
Ei, tilan peltoja viljelevät muut kuin itse tai jatkaja	38	28	15	33
Ei, tilan pellot ovat poistuneet viljelystä	18	6	10	13
Yhteensä, %	100	100	100	100
Tiloja, kpl	2.644	1.616	288	4.548

3.1.7 Strategia ja jatkuvuus iän mukaan

Kasvu on nuorten viljelijöiden varassa: 30 % alle 40-vuotiaiden viljelijöiden tiloista aikoo laajentaa nykyistä tuotantoa ja 9 % käynnistää uutta tuotantoa nykyisen rinnalle vuoteen 2040 mennessä (taulukko 7). Ennallaan jatkaminen (38 %) ja maataloustuotannon supistaminen (14 %) ovat yleisimpiä strategioita 40–60-vuotiaiden viljelijöiden keskuudessa. Maataloustuotannon lopettaminen on yleisin strategia yli 60-vuotiaiden viljelijöiden keskuudessa; heistä vajaat puolet aikoo lopettaa seuraavan 15 vuoden aikana. Tilaryhmien väliset erot olivat tilastollisesti erittäin merkitseviä ($\chi^2=57,116$; $p<0,001^{***}$).

Alle 40-vuotiaiden viljelijöiden tiloista 70 prosenttia viljellään oman perheen voimin vielä vuonna 2040. Yli 60-vuotiaiden viljelijöiden tiloista vain 41 prosentilla on sama tilanne. **Vaikuttaa siltä, että lähes 60 prosentilla näistä tiloista ei ole jatkajaa, vaan pellot on vuokrattu, myyty tai metsitetty.** Tilaryhmien väliset erot olivat tilastollisesti erittäin merkitseviä ($\chi^2=123,494$; $p<0,001^{***}$).

Taulukko 7. Maatilojen tulevaisuusnäkymät iän mukaan, %.

Strategia vuoteen 2040 saakka	Alle 40 vuotta	40-60 vuotta	Yli 60 vuotta	Yhteensä
Laajennetaan entisen tuotantosuunnan puitteissa	30	12	5	13
Laajennetaan käynnistämällä uutta tuotantoa entisen rinnalle	9	6	5	6
Toteutetaan iso tuotantotavan tai tuotantosuunnan muutos	4	4	4	4
Jatketaan likimain ennallaan	27	38	28	34
Supistetaan maataloustuotantoa	11	14	11	13
Lopetetaan maataloustuotanto	19	26	47	30
Jatketaanko tilalla maataloutta vuonna 2040	Alle 40 vuotta	40-60 vuotta	Yli 60 vuotta	Yhteensä
Kyllä, aion itse jatkaa	69	29	2	29
Kyllä, tilalla toteutetaan sukupolvenvaihdos	1	26	39	25
Ei, tilan peltoja viljelevät muut kuin itse tai jatkaja	21	33	40	33
Ei, tilan pellot ovat poistuneet viljelystä	9	12	19	13
Yhteensä	100	100	100	100
Tiloja, kpl	731	2.703	1.114	4.548

3.1.8 Strategia ja jatkuvuus sukupuolen mukaan

Sukupuolella on väliä. Naiset laajentavat monipuolistamalla (11 % vs. 5 %) ja toteuttavat isoja muutoksia (9 % vs. 3 %) miehiä yleisemmin – jossakin määrin myös laajentavat nykyistä tuotantoa tai supistavat maataloustuotantoa. Miehet puolestaan jatkavat likimain ennallaan (35 % vs. 26 %) tai lopettavat maataloustuotannon seuraavan 15 vuoden aikana (32 % vs. 23 %) selvästi naisia yleisemmin (taulukko 8). Tilaryhmien väliset erot eivät olleet tilastollisesti merkitseviä.

Naiset jatkavat itse viljelyä vuoteen 2040 saakka yleisemmin kuin miehet (36 % vs. 27 %). Miesten viljelemien tilojen pellot puolestaan siirtyvät yleisemmin muiden käyttöön kuin naisten viljelemien tilojen pellot (34 % vs. 27 %). Tilaryhmien väliset erot eivät olleet tilastollisesti merkitseviä.

Taulukko 8. Maatilojen tulevaisuusnäkymät sukupuolen mukaan, %.

Strategia vuoteen 2040 saakka	Nainen	Mies	Yhteensä
Laajennetaan entisen tuotantosuunnan puitteissa	15	13	13
Laajennetaan käynnistämällä uutta tuotantoa entisen rinnalle	11	5	6
Toteutetaan iso tuotantotavan tai tuotantosuunnan muutos	9	3	4
Jatketaan likimain ennallaan	26	35	34
Supistetaan maataloustuotantoa	15	12	13
Lopetetaan maataloustuotanto	23	32	30
Jatketaanko tilalla maataloutta vuonna 2040	Nainen	Mies	Yhteensä
Kyllä, aion itse jatkaa	36	27	29
Kyllä, tilalla toteutetaan sukupolvenvaihdos	24	25	25
Ei, tilan pellot viljelevät muut kuin itse tai jatkaja	27	34	33
Ei, tilan pellot ovat poistuneet viljelystä	13	13	13
Yhteensä	100	100	100
Tiloja, kpl	831	3.717	4.548

3.1.9 Strategia ja jatkuvuus parisuhteen mukaan

Parisuhteen olemassaolo lisää todennäköisyyttä entisen tuotannon laajentamiselle, isolle muutokselle ja myös ennallaan jatkamiselle (taulukko 9). Maataloustuotannon lopettaminen ja supistaminen ovat puolestaan yleisempiä vaihtoehtoja niillä viljelijöillä, jotka eivät ole parisuhteessa. Tilaryhmien väliset erot eivät olleet tilastollisesti merkitseviä.

Maatalouden jatkuvuuden osalta parisuhteen olemassaolo lisää erityisesti sukupolvenvaihdoksen todennäköisyyttä seuraavan 15 vuoden aikana. Tilaryhmien väliset erot eivät olleet tilastollisesti merkitseviä.

Taulukko 9. Maatilojen tulevaisuusnäkymät parisuhteen mukaan, %.

Strategia vuoteen 2040 saakka	Ei parisuhteessa	Parisuhteessa	Yhteensä
Laajennetaan entisen tuotantosuunnan puitteissa	10	14	13
Laajennetaan käynnistämällä uutta tuotantoa entisen rinnalle	7	6	6
Toteutetaan iso tuotantotavan tai tuotantosuunnan muutos	2	5	4
Jatketaan likimain ennallaan	31	34	34
Supistetaan maataloustuotantoa	15	12	13
Lopetetaan maataloustuotanto	35	29	30
Jatketaanko tilalla maataloutta vuonna 2040	Ei parisuhteessa	Parisuhteessa	Yhteensä
Kyllä, aion itse jatkaa	31	28	29
Kyllä, tilalla toteutetaan sukupolvenvaihdos	13	28	25
Ei, tilan peltoja viljelevät muut kuin itse tai jatkaja	40	31	33
Ei, tilan pellot ovat poistuneet viljelystä	16	13	13
Yhteensä	100	100	100
Tiloja, kpl	831	3.717	4.548

3.1.10 Strategia ja jatkuvuus koulutuksen mukaan

Korkein suoritettu koulutus yhdistyy vahvasti maatilän strategiavalintaan (taulukko 10). Ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneista 20 % aikoo laajentaa nykyistä tuotantoa (muissa ryhmissä 2–12 %). Yliopistotutkinnon suorittaminen yhdistyy erityisesti monipuolistamisstrategiaan, mutta myös isoon tuotantotavan tai tuotantosuunnan muutokseen ja maataloustuotannon supistamiseen. Peruskoulututkinto yhdistyy ennallaan jatkamiseen ja maataloustuotannon lopettamiseen. Tilaryhmien väliset erot olivat tilastollisesti melkein merkitseviä ($\chi^2=26,123$; $p=0,037^*$).

Kolmannes ammattikorkeakoulututkinnon tai yliopistotutkinnon suorittaneista viljelijöistä aikoo itse jatkaa vielä vuonna 2040. Sukupolvenvaihdoksia tehdään eniten ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneiden tiloilla. Vain peruskoulun suorittaneiden viljelijöiden tiloista 77 % siirtyy muiden viljeltäväksi tai metsittää peltonsa. **Kokonaisuutena lisäkoulutus siis lisää tilanpidon jatkumisen todennäköisyyttä.** Tilaryhmien väliset erot olivat tilastollisesti erittäin merkitseviä ($\chi^2=20,032$; $p<0,001^{***}$).

Taulukko 10. Maatilojen tulevaisuusnäkymät koulutuksen mukaan, %.

Strategia vuoteen 2040 saakka	Lukio tai		Ammatti-	Yhteensä	
	Peruskoulu	ammattikoulu	korkeakoulu		
Laajennetaan entisen tuotantosuunnan puitteissa	2	12	20	10	13
Laajennetaan käynnistämällä uutta tuotantoa entisen rinnalle	0	4	6	14	6
Toteutetaan iso tuotantotavan tai tuotantosuunnan muutos	3	3	6	7	4
Jatketaan likimain ennallaan	40	34	33	33	34
Supistetaan maataloustuotantoa	7	14	11	15	13
Lopetetaan maataloustuotanto	49	34	24	21	30

Jatketaanko tilalla maataloutta vuonna 2040	Lukio tai		Ammatti-	Yhteensä	
	Peruskoulu	ammattikoulu	korkeakoulu		
Kyllä, aion itse jatkaa	3	27	33	33	29
Kyllä, tilalla toteutetaan sukupolvenvaihdos	20	23	29	25	25
Ei, tilan peltoja viljelevät muut kuin itse tai jatkaja	54	34	25	37	33
Ei, tilan pellot ovat poistuneet viljelystä	23	16	12	5	13
Yhteensä	100	100	100	100	100
Tiloja, kpl	246	2.228	1.295	779	4.548

Taulukossa 11 on vielä yhteenvetona esitetty kustakin strategiavaihtoehdosta kiinnostunein ryhmä niissä tapauksissa, joissa erot tilaryhmien välillä olivat vähintään tilastollisesti melkein merkitseviä. Laajentamisesta entisen tuotantosuunnan puitteissa ovat kaikkein kiinnostuneimpia isot tilat, maitotilat, ”suurituloiset” ja hyvin kannattavat tilat, nuorten viljelijöiden tilat ja ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneiden viljelijöiden tilat. Monipuolistamisstrategiasta ovat kaikkein kiinnostuneimpia isot tilat, ”muuta” kotieläintuotantoa harjoittavat tilat, ”keskituloiset” ja hyvin kannattavat tilat, nuorten viljelijöiden tilat ja yliopistotutkinnon suorittaneiden viljelijöiden tilat. Isosta tuotantotavan tai tuotantosuunnan muutoksesta ovat kiinnostuneimpia 50–99 hehtaarin tilat, lammas- tai vuohitilat, melko suuren 25.000–34.999 euron maatalouden tuloksen tilat, kannattavuudeltaan ”heikot” tilat ja yliopistotutkinnon suorittaneiden viljelijöiden tilat.

Likimain ennallaan aikovat yleisimmin jatkaa pienet tilat, hevostilat, ilman maatalouden verotettavia tuloja olevat tilat, kannattavuudeltaan ”kohtalaiset” tilat, 40–60-vuotiaiden viljelijöiden tilat ja peruskoulun suorittaneiden viljelijöiden tilat. Maataloustuotannon supistaminen on yleisin strategiavaihtoehto 20–49 hehtaarin tiloilla, lammas- tai vuohitiloilla, 5.000–14.999 maatalouden tuloksen tiloilla, kannattavuudeltaan ”kohtalaisilla” tiloilla, 40–60-vuotiaiden viljelijöiden tiloilla ja yliopistotutkinnon suorittaneiden viljelijöiden tiloilla. Maataloustuotannon lopettamista suunnitellaan yleisimmin 20–49 hehtaarin tiloilla, ”muun” kasvituotannon tiloilla, ilman maatalouden verotettavia tuloja olevilla tiloilla, yli 60-vuotiaiden viljelijöiden tiloilla ja peruskoulun suorittaneiden viljelijöiden tiloilla.

Taulukko 11. Kustakin strategiavaihtoehdosta kiinnostunein ryhmä eri taustamuuttujien suhteen.

Strategia	Kiinnostunein ryhmä (tilastollisesti merkitsevä ero)
Laajennetaan entisen tuotantosuunnan puitteissa	Vähintään 100 hehtaarin tila Maitotila Maatalouden tulos vähintään 35.000 euroa Maatalouden kannattavuus "hyvä" Viljelijä alle 40 vuotta Viljelijän korkein koulutus ammattikorkeakoulututkinto
Laajennetaan käynnistämällä uutta tuotantoa entisen rinnalle	Vähintään 100 hehtaarin tila Muun kotieläintuotannon tila Maatalous tulos 5.000–14.999 euroa Maatalouden kannattavuus "hyvä" Viljelijä alle 40 vuotta Viljelijän korkein koulutus yliopistotutkinto
Toteutetaan iso tuotantotavan tai tuotantosuunnan muutos	50–99 hehtaarin tila Lammas- tai vuohitila Maatalouden tulos 25.000–34.999 euroa Maatalouden kannattavuus "heikko" Viljelijän korkein koulutus yliopistotutkinto
Jatketaan likimain ennallaan	Alle 20 hehtaarin tila Hevostila Ei maatalouden verotettavia tuloja Maatalouden kannattavuus "kohtalainen" Viljelijä 40–60 vuotta Viljelijän korkein koulutus peruskoulu
Supistetaan maataloustuotantoa	20–49 hehtaarin tila Lammas- tai vuohitila Maatalous tulos 5.000–14.999 euroa Maatalouden kannattavuus "kohtalainen" Viljelijä 40–60 vuotta Viljelijän korkein koulutus yliopistotutkinto
Lopetetaan maataloustuotanto	20–49 hehtaarin tila Muun kasvituotannon tila Ei maatalouden verotettavia tuloja Maatalouden kannattavuus "heikko" Viljelijä yli 60 vuotta Viljelijän korkein koulutus peruskoulu

3.2 Avoin tulevaisuus

Avoimella kysymyksellä tiedusteltiin, millaista maataloutta vastaaja haluaisi harjoittaa tulevaisuudessa 15 vuoden päästä vuonna 2040. Vastauksista tunnistettiin sisällönanalyysin avulla viisi ominaispiirrettä, joiden kautta tulevaisuuden maataloutta kuvattiin: tuotanto, tuotantotapa, rakenne, markkinat ja perusteet tulevaisuusvalinnalle. Kaikki vastaajat eivät luonnollisesti ottaneet kantaa kaikkiin ominaispiirteisiin. Selvästi eniten kantaa otettiin tuotantoon (80 % vastaajista), vähiten puolestaan markkinoihin (14 %) ja rakenteeseen (16 %); tuotantotapaan otti kantaa 31 % vastaajista. **Maataloustuotantoa (mitä tuotetaan) lukuun ottamatta toivottavaa tulevaisuutta ei siten juurikaan osattu määritellä.** Analyysin tulokset on esitetty taulukossa 12; tuotantoa, tuotantotapaa, rakennetta, markkinoita ja perusteluja kuvaavia sitaatteja vastauksista on puolestaan poimittu kuvioihin 2–6.

3.2.1 Avoin tulevaisuus alueittain

Yleisin määritelmä tulevaisuuden maataloustuotannolle on kasvinviljelypainotteinen (41 % vastauksista). Nautakarjapainotteista tuotantoa haluaa harjoittaa 10 % tiloista, monipuolista tuotantoa 8 %, kasvi- ja kotieläintuotantoa 7 % ja maatalouden ulkopuolista toimintaa (mm. metsätaloutta, ravihevosta) 6 % tiloista; 8 prosentilla tiloista ei olisi enää maataloustuotantoa vuonna 2040. Kasvinviljelypainotteisuus on yleisempää Etelä–Savossa – nautakarjapainotteisuus ja monipuolinen tuotantoa puolestaan Pohjois–Savossa. Vain 20 % tiloista ei määritellyt tuotannon laatua eli maatalouden toivottava tulevaisuus hahmottui hyvin vahvasti sen kautta, mitä tilalla tuotetaan (taulukko 12). Tilaryhmien väliset erot eivät olleet tilastollisesti merkitseviä.

Tuotantotavan osalta 11 % tiloista kuvaa sitä ympäristöystävälliseksi, 7 % perinteiseksi ja 7 % luomuksi. Noin 4 prosentilla tiloista toiveissa on jatkojalostus tilalla. Ympäristöpainotteiset tuotantotavat ovat yleisimpiä Etelä–Savossa, jossa myös tuotantotapa oli Pohjois–Savoa useammin määritelty. Valtaosalla tiloista tulevaisuuden maatalouden kuvaus ei kuitenkaan sisältänyt lainkaan tuotantotavan määrittelyä. Tilaryhmien väliset olivat tilastollisesti erittäin merkitseviä ($\chi^2=25,016$; $p<0,001^{***}$).

Sama tilanne oli tilakoon suhteen. Noin 14 prosentilla toiveissa on pientila ja 1 prosentilla suurtila, mutta 84 prosentilla toivottavan maatalouden kuvaukseen ei sisällynyt minkäänlaista tilakoon määrittelyä. Etelä–Savossa tilakokoa kuvattiin selvästi Pohjois–Savoa useammin ja siellä pientila oli jopa 23 prosentin toiveena. Tilaryhmien väliset erot olivat tilastollisesti merkitseviä ($\chi^2=15,924$; $p=0,001^{**}$).

Hyvin harva tila (14 %) kuvasi markkinoita, joille tuotteet päätyvät. Yleisimpiä kuvauksia olivat omalle alueelle (6 %), kysyntään reagoivaa (4 %), uutta tarjontaa (3 %) ja kotimaahan (1 %). Tilaryhmien väliset erot eivät olleet tilastollisesti merkitseviä.

Kannattavuus- ja toimeentulohaasteet (29 %) ovat useimmin mainittu perustelu edellä kuvatulle tulevaisuusvalinnalle. Toiseksi yleisin perustelu on luonnon monimuotoisuus (16 %) ja kolmanneksi yleisin maatalouden jatkuvuus (13 %). Myös luontaiset edellytykset (6 %), politiikan sanelu (6 %) ja jatkajan puute (5 %) mainitaan melko usein syiksi tietynlaiselle tulevaisuudelle. Harvinaisia mutta mainittuja syitä ovat panosomavaraisuus, yrittäjien ja eläinten hyvinvointi, maaseudun elinvoimaisuus, kestävyys, markkinoiden muutos, hajauttaminen, huoltovarmuus, heikko arvostus, ruokaomavaraisuus (tilalla), eettiset vaatimukset, ilmastonmuutos ja elintarviketurvallisuus. Maakuntien välisessä vertailussa Etelä–Savossa perusteluina korostuvat kannattavuus- ja toimeentulohaasteet ja politiikan sanelu, Pohjois–Savossa puolestaan luonnon monimuotoisuus, maatalouden jatkuvuus, maaseudun

elinvoimaisuus ja eettiset vaatimukset (kotieläintaloudessa). Tilaryhmien väliset erot eivät olleet tilastollisesti merkitseviä.

Taulukko 12. Avoimet vastaukset toivotun tulevaisuuden maatalouden ominaispiirteistä alueittain, %.

Tuotanto	Etelä-Savo	Pohjois-Savo	Yhteensä
Kasvinviljelypainotteinen	44	39	41
Nautakarjapainotteinen	8	11	10
Ei maataloustuotantoa	7	8	8
Monipuolinen	6	9	8
Kasvi- ja kotieläintuotantoa	9	6	7
Maatalouden ulkopuolinen toiminta	6	6	6
Ei määritelty	21	20	20
Yhteensä	100	100	100
Tuotantotapa	Etelä-Savo	Pohjois-Savo	Yhteensä
Ympäristöystävällinen	15	8	11
Perinteinen	12	4	7
Luomu	7	6	7
Jatkojalostusta	4	4	4
Alueen resurssien tarkka hyödyntäminen	3	1	2
Uutta teknologiaa	1	1	1
Ei määritelty	59	75	69
Yhteensä	100	100	100
Rakenne	Etelä-Savo	Pohjois-Savo	Yhteensä
Pientila	23	9	14
Suurtila	0	2	1
Ei määritelty	77	89	84
Yhteensä	100	100	100
Markkinat	Etelä-Savo	Pohjois-Savo	Yhteensä
Omalle alueelle	5	6	6
Kysyntään reagoivaa	4	4	4
Uutta tarjontaa	5	2	3
Kotimaahan	0	1	1
Omavaraistuotantoa	1	0	0
Kasvavaan vientiin	0	0	0
Ei määritelty	85	86	86
Yhteensä	100	100	100
Perustelut tulevaisuusvalinnalle	Etelä-Savo	Pohjois-Savo	Yhteensä
Kannattavuus- ja toimeentulohaasteet	32	25	29
Luonnon monimuotoisuus	14	20	16
Maatalouden jatkuvuus	11	16	13
Luontaiset edellytykset	6	6	6
Politiikka sanelee	8	3	6
Jatkajan puute	4	5	5
Panosomavaraisuus	3	3	3
Yrittäjien ja eläinten hyvinvointi	4	2	3
Maaseudun elinvoimaisuus	1	5	3
Kestävyys	2	3	3
Markkinoiden muutos	2	4	3
Hajauttaminen	3	2	2
Huoltovarmuus	3	1	2
Heikko arvostus	3	1	2
Ruokaomavaraisuus	2	2	2
Eettiset vaatimukset	0	3	2
Ilmastomuutos	0	0	0
Elintarviketurvallisuus	0	0	0
Yhteensä	100	100	100

3.2.2 Avoin tulevaisuus maatalan strategian mukaan

Toivotun tulevaisuuden kuvaukset analysointiin myös **suhteessa tilojen strategiavalintoihin** (taulukko 13). Kasvinviljelypainotteinen tuotanto on yleisin valinta tuotantotapaa tai tuotantosuuntaa muuttavilla tiloilla (57 % näistä tiloista), joista monet luultavasti luopuvat kotieläintaloudesta. Myös maataloustuotantoa supistavat tilat ja likimain ennallaan jatkavat tilat harjoittavat usein kasvinviljelypainotteista tuotantoa. Kotieläintuotanto on puolestaan selvästi yleisin valinta entistä tuotantoa laajentavilla tiloilla (44 % laajentavista tiloista). Monipuolinen tuotanto on yleisintä loogisesti tuotantoa monipuolistavilla tiloilla (20 %) ja tuotantotavan tai –suunnan muuttajilla (19 %). Tilaryhmien väliset erot olivat tilastollisesti erittäin merkitseviä ($\chi^2=145,411$; $p<0,001^{***}$).

Tuotantotavan osalta ympäristöystävällinen tuotanto on yleisimmin maataloustuotannon supistajien mielessä (19 % supistajista), perinteinen puolestaan ennallaan jatkajilla (15 % ko. tiloista). Luomu on yleisin tuotantotapa niillä, jotka suunnittelivat isoa muutosta (32 % näistä tiloista). Neljännes tiloista, jotka suunnittelevat tuotannon laajentamista käynnistämällä uutta toimintaa entisen rinnalle, suunnittelee jatkojalostusta. Uutta teknologiaa ajattelevat useimmin hyödyntävänsä entisen tuotannon laajentajat (4 %). Tilaryhmien väliset erot olivat tilastollisesti erittäin merkitseviä ($\chi^2=65,537$; $p<0,001^{***}$).

Tilakoon osalta pientila on yleisimmin toivottu tapa harjoittaa maataloutta likimain ennallaan jatkajilla ja maataloustuotannon supistajilla (18 %), suurtila puolestaan entisen tuotannon laajentajilla (5 %) – vaikka tilakokoon otettiin yleisesti harvoin kantaa toivotun tulevaisuuden tapauksessa. Tilaryhmien väliset erot olivat tilastollisesti melkein merkitseviä ($\chi^2=30,688$; $p=0,010^*$).

Markkinoiden osalta uutta toimintaa entisen rinnalle käynnistävästä tiloista peräti 26 % ajattelee markkinoiden olevan omalla alueella (monet näistä tiloista pohtivat jatkojalostusta). Merkittävän tuotantotavan tai tuotantosuunnan muutoksen tekijät aikovat usein reagoida kysyntään (peräti 20 % ko. tiloista), luoda uutta tarjontaa (7 %) tai palvella kotimaan markkinoita (10 %). Omavaraistuotantoa suunnittelevat lähinnä maataloustuotannon supistajat (taulukko 8). Tilaryhmien väliset erot olivat tilastollisesti erittäin merkitseviä ($\chi^2=60,005$; $p<0,001^{***}$).

Kiinnostavia ovat myös tulevaisuusvalinnan perusteet suhteessa suunniteltuihin strategioihin. Kannattavuus- ja toimeentulohaasteet ovat hieman muita yleisempiä tuotannon monipuolistajilla (34 % ko. tiloista, muissa ryhmissä 25–29 %), mutta erot strategiaryhmien välillä olivat pienet. Luonnon

monimuotoisuus on yleisimmin perusteena ennallaan jatkajilla ja nykyisen tuotannon laajentajilla (22 % ko. tiloista, muissa ryhmissä 10–17 %).

Harvinaisemmissa perusteluissa on suurempia eroja strategiavalintojen välillä. Esimerkiksi maaseudun elinvoimaisuus yhdistyy likimain ennallaan jatkamisen strategiaan (12 %, muut ryhmät 0–5 %), samoin markkinoiden muutos (10 %, muut ryhmät 0–3 %), heikko arvostus (10 %, muut ryhmät 0–3 %), panosomavaraisuus (8 %, muut ryhmät 1–5 %) ja ilmastonmuutos (3 %, muut ryhmät 0 %). Jatkajan puute yhdistyy monipuolistamisstrategiaan (11 %, muissa ryhmissä 0–3 %) ja kestävyys maataloustuotannon supistamiseen (7 %, muut ryhmät 0–6 %). Poliitiikan sanelu yhdistyy yleisimmin maataloustuotannon lopettamiseen (9 %, muut ryhmät 3–8 %), samoin yrittäjien ja eläinten hyvinvointi (10 %, muut ryhmät 0–6 %), ruokaomavaraisuus tilalla (9 %, muut ryhmät 0–6 %) ja hajauttaminen (5 %, muut ryhmät 1–4 %). Eettiset vaatimukset yhdistyvät perusteluna entisen tuotannon laajentamiseen ja toiminnan monipuolistamiseen (3 % ko. ryhmien tiloista). Tilaryhmien väliset erot olivat tilastollisesti merkitseviä ($\chi^2=120,970$; $p=0,006^{**}$).

Taulukko 13. Avoimet vastaukset toivotun tulevaisuuden maatalouden ominaispiirteistä tilan strategian mukaan, %.

	Jatketaan likimain ennallaan	Laajennetaan entisen tuotantos suunnan puitteissa	Laajennetaan käynnistämällä uutta tuotantoa entisen rinnalle	Lopetetaan maatalous-tuotanto	Supistetaan maatalous-tuotantoa	Toteutetaan iso tuotantotavan tai tuotantos suunnan muutos	Yhteensä
Tuotanto							
Kasvinviljelypainotteinen	46	24	29	39	50	57	41
Nautakarjapainotteinen	10	32	12	3	6	1	10
Ei maataloustuotantoa	2	0	0	21	8	0	8
Monipuolinen	8	12	20	2	4	19	8
Kasvi- ja kotieläintuotantoa	10	12	8	5	5	0	7
Maatalouden ulkopuolinen toiminta	4	5	0	11	6	2	6
Ei määritelty	20	15	31	19	21	21	20
Yhteensä	100	100	100	100	100	100	100
Tuotantotapa							
Ympäristöystävällinen	12	10	6	7	19	11	11
Perinteinen	15	10	3	1	3	1	7
Luomu	6	3	4	6	7	32	7
Jatkojalostusta	2	3	25	1	5	10	4
Alueen resurssien tarkka hyödyntäminen	1	3	5	1	1	0	2
Uutta teknologiaa	1	4	1	0	0	0	1
Teknologiaa hyödyntävä	1	0	0	0	0	0	0
Ei määritelty	62	67	57	84	65	45	69
Yhteensä	100	100	100	100	100	100	100
Rakenne							
Pientä	18	5	6	15	18	8	14
Suurta	1	5	4	0	1	1	1
Ei määritelty	81	90	90	85	81	92	84
Yhteensä	100	100	100	100	100	100	100
Markkinat							
Omalle alueelle	4	0	26	6	8	4	6
Kysyntään reagoivaa	3	9	1	1	2	20	4
Uutta tarjontaa	4	1	0	4	1	7	3
Kotimaahan	0	0	4	0	0	10	1
Omavaraist tuotantoa	0	0	0	0	3	0	0
Kasvavaan vientiin	0	0	0	0	0	0	0
Ei määritelty	88	90	69	88	86	59	86
Yhteensä	100	100	100	100	100	100	100
Perustelut tulevaisuusvalinnalle							
Kannattavuus- ja toimeentulohaasteet	25	29	34	27	28	27	29
Luonnon monimuotoisuus	22	22	12	10	16	17	16
Maatalouden jatkuvuus	3	9	12	11	15	16	13
Luontaiset edellytykset	0	6	6	4	6	8	6
Politiikka sanelee	3	6	8	9	3	5	6
Jatkajan puute	1	3	11	2	0	3	5
Panosomavaraisuus	8	1	3	2	5	3	3
Yrittäjien ja eläinten hyvinvointi	0	4	1	10	6	2	3
Maaseudun elinvoimaisuus	12	3	1	0	0	5	3
Kestävyys	3	6	0	4	7	1	3
Markkinoiden muutos	10	1	0	1	3	3	3
Hajauttaminen	2	1	1	5	3	4	2
Heikko arvostus	10	0	2	2	3	1	2
Huoltovarmuus	0	1	3	4	3	2	2
Ruokaomavaraisuus	0	6	2	9	0	1	2
Eettiset vaatimukset	0	3	3	0	1	0	2
Ilmastonmuutos	3	0	0	0	0	0	0
Elintarviketurvallisuus	0	0	0	1	0	0	0
Kaikki yhteensä	100	100	100	100	100	100	100

3.2.3 Kuvauksia halutusta tulevaisuudesta

Ei harjoiteta maataloustuotantoa. Työmäärä yhdelle liian suuri. Huono tuntipalkka. Jatkuva syytösten kohteena oleminen. Kiristyvät vaatimukset. Pellot metsitetään.

Sellaista maataloutta, mitä arvostetaan eikä arvostella.

Melko pienimuotoista, mutta ehkä erikoistunutta ja monipuolista, jossa otetaan maisema ja luonto huomioon sekä perinteet. Massatuotantoon ei ole tarkoitus pyrkiä.

Jos jatkamme, toiminta olisi todennäköisesti enemmän monipuolista kuin yhteen asiaan keskittymistä, ja ehkä luonnonmukaista.

Kasvinviljely myyntiin ja nautanlihan tuotanto. Omavarainen karjatalous, jonka rinnalla tuotetaan parhaimman markkinahinnan myyntikasveja on mielestäni fiksuja. Tuotanto ei ole erityisen altis "häiriöille", peltojen lannoitteet tulee pitkälti omasta tuotannosta kuten myös karjan kuivikkeet ja toistaiseksi kannattavuus on ollut hyvä.

Pienimuotoinen maidontuotanto energiaomavaraisesti ja puoliksi automatisoituna.

Haluaisin harjoittaa kunnollista karjankasvatusta mutta se ei ole nykyään mahdollista.

Kannattavaa ruoantuotantoa. Ei mitään maisemanhoito- ja ympäristöpalveluita.

Kannattavaa ruuan- tai bioenergiantuotantoa, olipa tyylillä ja tuote ihan mikä hyvänsä.

Biopolttoaineen raaka-ainetuotanto.

Hömppäheinän viljelyä.

Rappiotila.

Sivutoimista viljanviljelyä harrastuksena.

Pellot metsälle ja ruokaa halvemmalla ulkomailta.

Kannattavaa maataloutta ilman massiivista pyrokratiaa sekä ilman luonnosta vieraantuneiden voimakasta ideologista ohjausta.

Sellaista, joka on taloudellisesti kannattavaa ja toisi toimeentulon, ilman stasi-työttämistä.

Maidontuotantoa. On itselle mieleinen ja sopiva työ.

Tehokasta ympäristön ja ihmisten huomioivaa taloudellisesti kannattavaa nautakarjan kasvatusta. Nurmella ja naudat soveltuu omiin olosuhteisiin parhaiten.

Kasvinviljelytillä, ympäristöpainotteinen tuotantosuunta. Maatalous toimii välineenä oman asuinalueen ja luonnonvarojen, elämäntavan sekä biokulttuurin perinnön puolustamisessa sekä potentiaalisena markkina-instrumenttina luoden mekanismin vihreän talouden jälkimarkkinoille. Maisema-arvot korostuvat.

Olen perustanut marjatilän 2023, jatkan erikoismarjojen viljelyä pitkälle tulevaisuuteen ja mahdollisesti laajennan. Haluan myös viljelyn rinnalla jalostaa marjoista tilatuotteita. Uskon marjojen hyvään tulevaisuuteen, sillä ne tukevat hyvin ruokailusuosituksia. Lisäksi niiden viljely ei vaurioida ympäristöä, koska ravinteiden ja ruiskutusten käyttö on hyvin maltillista.

Nautanlihantuotantoa suuressa mittakaavassa kenties useamman tilan yhteistyönä.

Tavanomaisen maidontuotannon rinnalla kenties myös solumaataloutta ja vertikaaliviljelyä.

Sivutoimista perinnebiotooppiin ja maisemanhoitoa alkuperäisrotuisten laiduntajien avulla.

Lähinnä maisemanhoitoa. En halua asua metsän keskellä. Omavaraisviljelyä omiksi tarpeiksi.

Kuvio 2. Esimerkkejä oman maatalouden tulevaisuutta vuonna 2040 kuvaavista vastauksista: tuotantoa koskevia luonnehdintoja.

Haluaisin tilalla harjoitettavan ekologian ja biologian huomioivaa luomutuotantoa, joka ei keskity vain teknologisiin/kemiallisin keinoin saavutettaviin hyötyihin.

Huomioitaisiin pölyttäjät ja peltolinnut. Ehkä torjunta-aineita ei käytettäisi.

Tuotantotavan pitäisi olla luomu, koska pidän monien kemiallisten kasvisuojeluaineiden käyttöä epäilyttävänä ihmisten ja ympäristön kannalta. Viljeltäisiin erikoiskasveja ja heinää.

Omatoimitila luonnon ehdoilla. Ympäristöä kunnioittaen ja maan rakennetta hoitaen. Karjan-hoitoon liittyen ilman kemikaaleja.

Ns. "koppeliviljely" vanhan maataloustuotannon oppikirjan mukainen syvän maaseudun viljelytapa.

Ympäristöystävällistä pienviljelyä, jossa ei ole valtavia investointeja eikä kukaan uuvu.

Kestävää. Esim. kierrätyslannoitteen kiinnostaisivat, mutta nykyään niiden saatavuus ja/tai käytettävyys ovat huonoja. Pyritään pitämään työmäärä kohtuullisena.

Kuten nyt, luomutuotantoa, eläintenhoitoa, viljanvilejyä ja perinnemaisemien hoitoa. Tällä tvalla tuotanto on ekologisesti kestävä ja samalla tärkeät metsä- ja niittylaitumet pysyvät auki, jolloin luonnon monimuotoisuus kehittyy.

Hiilineutraali-vapaata. Tuotonta, tulo tulisi tulla tuotteista. Isoveli ei valvoisi. Ulkomailla tuotetulle tuontiruuille samat määräykset mitä kotimaassa tuotetulla.

Monimuotoinen tila, riskit pienempiä, joko palkkatyö tai liitännäinen mukana, suurin uhka: kylät kuolee kukaan ei alua asua niissä koska ei ole "muuta elämää".

Maidontuotantoa, laidunnusta, lähes nykyisellään. Toki kehitys kulkee ja mukana pitää muuttua. Jos maataloutta ei olisi. Maisemat umpeutuisivat ja luonnontieteiden monimuotoisuus kärsisi paljon. Laitumilla ja tilan pihalla on paljon lintuja jotka viihtyvät niissä olosuhteissa.

Monipuolista luonnon ja ympäristön huomioon ottavaa luomukasvituotantoa (avomaa/tunneli/kasvihuone), uudistavien keinoin, ilman myrkkijä ja mahdollisimman omavaraisesti. Eli kuluttajille ravinteikkaita tuotteita, mahdollisimman vähän luontoa vahingoittaen.

Uudistavaa viljelyä ja tarkoitus on siirtyä luomuun, laidunnusta kehitetään vielä lisää perinnebiotooppityypistä kohti, luonnon monimuotoisuutta lisätään ja riistantarhausta jatketaan ja kehitetään.

Meidän tilan visio on olla ensimmäinen fossiili-vapaa maatila Suomessa. Tilan emolehvät hoitavat perinnebiotooppeja kesäisin ja vasikat kasvatetaan tilalla teuraaksi saakka aidosti nurmipohjaisella dieetillä. Tuotannon perusta on toimiva ravinne- ja viljelykierto luomuna.

Talouskeskuksella, peltojen välissä olevilla metsäsaarekkeilla, pelloilla ja peltojen laitamilla asustaa kesäisin vähintään 60 erilaista lintulajia. Haluaisin, että saisin harjoittaa sellaista maataloutta, joka ottaisi huomioon arvokkaan rautakautisen miljöön ja runsaslajisen linnuston.

Kuvio 3. Esimerkkejä oman maatalouden tulevaisuutta vuonna 2040 kuvaavista vastauksista: tuotantotapaa koskevia luonnehdintoja.

Oltaisiin kuin 1970-1980 luvulla! Pienet pärjäisivät ja oli verotuloja, että monen sortin tekijöitä ja ihmisiä ja oli oikeesti töitä ja tuloja töistään!

Itse haluaisin harjoittaa pienimuotoista maataloutta.

Jos meno jatkuu tällaisena, ei 15 vuoden päästä toimintaa ole. Tulonjaon vääristymä menee vuosi vuodelta huonompaan suuntaan ja suuruuden ihannoitiin tulonjaon maaseudulla niin että nyt muutama suuren tilan omistaja saa sen mikä ennen jaettiin tasaisesti isolle porukalle. Tilalla työtä tekevät ihmiset eivät voitosta nauti.

Olisi parasta, jos monipuolinen viljely alueella jatkuisi. Varsinkin ruokaturvan kannalta keskittyminen sisältää suurta riskiä. Suunta on kuitenkin se, että kannattavuus heikkenee, kilpailu kovenee ja tilat harvenevat.

Kestävää omavaraismaataloutta sisältäen uusiutuva energia ja apilaa perustuva lannoitus ottaen huomioon viherryttäminen ja ilmastoviisuus. Oli virhe ottaa investointipykälä mukaan liityttäessä EU-rahoituksiin, vrt. Itävallan maatalous: tänä päivänä 20 lehmälläkin elää.

Toivoisin, että säilyisi Suomessa omavaraisuus. Tällä menolla meidän pellot kasvaa metsää. Sääli kun osa on salaojitettua kivetöntä peltoa. Yhteiskunta on ajanut tilanteen siihen että maatilat syö toisiaan. Halutaan mennä naapurin rahapussille.

län puolesta maataloustuotanto loppuu omalta kohdalta. Tilan pellot on hyvät, mutta maatalous tänä päivänä Suomessa ihan mahdotonta pienellä tilalla - elinmahdollisuudet on viety. Sukupolvenvaihdos ei tämän takia kiinnosta jälkipolvia - ei mahdollisuutta harjoittaa maataloutta velkaantumatta tulkuttomasti.

Perheviljelmä, ei suuria oy-kolhooseja. Ovat haavoittuvaisia ja jossain vaiheessa näitä alkavat ostamaan sijoittajat.

Pieni perheviljelmä, jolla tulee toimeen. Ei ulkopuolista palkattua työvoimaa. Arvostetaan luontoa ja omaa vapaa-aikaa sekä aikaa lasten ja läheisten kanssa.

Sivutoimista, mutta kannattavaa erikoistuotantoa tai pellot on vuokrattu naapureille. Jos halutaan kylän säilyvän asuttuina on politiikalla huolehdittava, että ns. asuntotiloille muuttaa nuoria, joilla on työpaikka taajamassa tai mahdollisuus harjoittaa koulutukseen sopivaa yritystoimintaa maatilalla muutenkin kuin jätti-investoinneilla.

Rakennekehitys on tyhjentänyt maaseudun. Ei ole mitään järkeä siinä, että on yksi iso navetta kylällä ja tilalla on ulkomaalaisia työntekijöitä. Rakennekehitys on hyödyttänyt vain koneiden ja tarvikkeiden myyjiä. Iso yksikkö on haavoittuva. Investointituki on johtanut tähän. Miten pidetään koko Suomi asuttuna?

Yli 400 Lehmää. Pienemällä ei pärjää. Turha pyrokratia pois.

Voimaperäistä maidontuotantoa, spv, tuotannon moninkertaistaminen.

Mielestäni pääasia on pitää kylät virkeänä ja maatalous pystyssä. Olen omistanut tilan nyt 4 vuotta ja vaikka ei tämä mikään kultakaivos ole, niin huoltovarmuudenkin takia pitäisi myös pienet tilat pystyä pitämään isojen tukena. Eli viljelytilana jatketaan toivottavasti pitkään.

Kasvinviljelyä siten että se on taloudellisesti kannattavaa ilman että peltoalaa täytyy olla satoja hehtaareja ja että voisin olla täysipäiväinen maatalousyrittäjä, eikä minun tarvitsisi käydä ulkopuolella töissä.

Kuvio 4. Esimerkkejä oman maatalouden tulevaisuutta vuonna 2040 kuvaavista vastauksista: rakennetta koskevia luonnehdintoja.

Lihan suoramyyntiä. Pellot viljelykunnossa.

Lähimarkkinoille korkeatasoisia paikallisesti jatkojalostettuja tuotteita.

Toivottavasti kaikki liha mänis suoramyyntinä.

Monialaista yritystoimintaa, pellot viljelyssä, ehkä lisäarvon tuotto jalostuksella tai tuotteiden erilaistamisella.

No yleisesti ainakin jatkojalostusta kannattaisi tehdä tuotteille omalla alueella aluetalouden hyväksi. Toki nämä aina helpommin sanottu kuin tehty.

Erikoiskasvituantoa ja jalostusta. Tuotteiden suoramyyntiä.

Jos itse pitäisin, tuottaisin ruokaa suoraan ihmisten pöytään, ilman välikäsiä. En usko että niin kannattavaksi touhu silti koskaan tulee.

Tehokasta tuotantoa, tekniikan helpottaessa rutiineita. Markkinalähtöistä, tuotetaan mille markkinat.

Visio 2040: Tilamme tuotetaan sellaisia tuotteita, joilla on markkina ehtoinen kysyntä ja taloudellisesti kannattavammin kuin nykyisin.

Viljeltäisiin erikoiskasveja ja heinää. Erikoiskasveista tuntuisi olevan enemmän puutetta kuin viljasta ja niillä voisi olla mahdollisuus parempaan tulokseen. Heinää tarvitaan ylläpitämään maan kasvukuntoa.

Omenanviljelyä. Näyttäisi olevan tulevaisuuden hopealuoti.

Hevostalous, hevoskasvatusta tarvitaan.

Viljellään mansikkaa jos syöjiä riittää.

Tuotteet naapurikotieläintiloille. Tuottaisin mitä asiakastila tarvitsee.

Omavaraistalouteen tähtäävää maanviljelyä. Tilalta ulos myytäviä tuotteita lähiyhteisölle.

Toivoisin sellaista maataloutta jossa tukien vaikutus tuotantoon olisi mahdollisimman pieni tai jopa olematon. Markkinoiden mukaan voisit itse päättää mitä viljelet ja tuotat.

Kenties jotakin uutta kasvia, voisi olla maissi, parsakaali tai viinirypäleet mitä vaan kokeilemalla kohti ruokatuotannon kotimaisuutta.

Haluun tuottaa CBD jalostustuotteita, luomuruokaa sekä lääke- ja yrteikasveja.

Toivoisin että huonosti markkinatalouteen sopiva ja oikeasti kannattamaton (markkinatalouden näkökulmasta) maatalous toiminta kriminalisoidaan Suomessa. Laitonta ruuan tuotantoa pimeillä markkinoilla voisit harjoittaa itse määrittelemilläni hinnoilla.

OECD:n ja FAO:n tutkijoiden mukaan naudanlihan globaali kulutus ja sitä kautta myös tuotanto kasvavat ennennäkemätöntä vauhtia tulevan vuosikymmenen aikana, joten markkinan naudanlihalle pitäisi olla käytännössä rajaton.

Haluaisin tuottaa mm. marjoja sekä yrtejä sekä jatkojalostaa ja myydä asiakkaille suoraan verkon kautta. Haluaisin myös laajentaa pientilaani siten, että saisin otettua mm. Lampaista ja kanoja. Haluaisin harjoittaa maataloutta, jonka siivellä voisit olla myös enemmän omavarainen.

Omavaraista ruoantuotantoa. Kaikki tuotetut tuotteet tulevat omaan käyttöön, osa vaihdantalouteen. Tahdon syödä puhtaista elintarvikkeita, jotka on tuotettu perinneviljelymenetelmin (Luomu). En itse, eikä lapseni tule syömään tuontiruokaa tai bioreaktoreissa tuotettua paskaa.

Kuvio 5. Esimerkkejä oman maatalouden tulevaisuutta vuonna 2040 kuvaavista vastauksista: markkinoita koskevia luonnehdintoja.

Kannattavaa, jossa voi maksaa työntekijöille hyvän palkan ja itselleen hyvän palkan ja vapaa-aikaa.

Kustannukset alas ja tuottajahinnat ylös. Kaupunkien kaikkittävät ituhipit tulee tänne "säättää" ja neuvomaan miten tää homma pitäis tehä!!! Ei kiinnosta. Ei jaksa.

Ei minkäänlaista. Me maataloustuottajat olemme yhteiskunnan mielestä ihmisarvotonta roskaa, joita pidetään tyhminä ja jälkeijäineinä sontakasoina. Vaihdan opiskelujen kautta maataloudesta pois, oikeisiin töihin, joista saa kunnolla palkkaa ja on vapaa-aikaa ja oikeat lomiat.

Tavallista maataloutta. Pysyisi tila elinvoimaisena.

Kohtuukokoista. Savon pellot huomioiden, nautapainotteista tuotantoa.

Että pelot eivät metsittyisi.

Toivottavasti kaikki viljeltävä peltopinta ala olisi tuotantokasveille istutettu (marjatalous). Ja ettei työ menisi hukkaan, edes joku lapsista kiinnostunut jatkamaan.

Metsätaloutta. Itse varmaankin hautausmaalla. Käsiyövaltainen puutarhatuotanto loppuu meidän sukupolveen.

Haluaisin, että tilani säilyy suvullani, joka on jo 200 vuotta suvullani ollut, pellot pysyvät viljeltyinä ja tuotteilla saadaan vähintäänkin samalainen tulos kuin nytkin.

Kannattavaa kohtuu työmäärällä. Tilan kehittämisestä saatava hyöty jäisi tilalle eikä s-ryhmälle.

Huomioitaisiin pölyttäjät ja peltolinnut. Ehkä torjunta-aineita ei käytettäisi.

Luomutuotanto/rehu, tavoitteena keskittyä luonnonhoitoon ja perinnebiotooppien ylläpitoon.

Luomutuotanto on ihmiselle ja ympäristölle paras valinta.

Kotitarviljelyä. Byrokratia tuhoaa innon mihinkään muuhun.

Haluan vaan eroon koko tilasta siihen mennessä. Koska elämässä on muutakin kun maatalous.

Sellaista jossa tuloksen voisi saada tuotteista eikä olisi riippuvainen maataloustaista.

Nyt täytyisi nousta poteroista kampaviinereitä puku päällä syömästä ja katsoa totuutta silmiin. Suomi on pitkä maa ja siitä täytyy ottaa sen tuomat hyödyt irti, etelän pitkä kasvu aika ja pohjoisen vesi ja nurmen kasvu. Ei pidä tukea älytöntä tuotantoa sille soveltumattomalle seudulle.

Lypsykarjan pito ei omaa jälkikasvua ainakaan tällä hetkellä kiinnosta.

Riippuu täysin työkyvystä. Nuorempaa sukupolvea ei kiinnosta jatkaa maataloutta.

Kasvien viljelyä ja mahdollisesti lihakarjan pitoa, Suomessa pitäisi olla omavaraisuudenkin takia tiloja, enemmän myös pieniä sellaisia.

Jatketaan peltoviljelyä. Ruokaa tarvitaan oman maan ihmisille ja eläimille; haluamme turvata elintarvikeomavaraisuutta.

Kannattavaa maataloutta ilman massiivista pyrokratiaa sekä ilman luonnosta vieraantuneiden voimakasta ideologista ohjausta.

Itse en ainakaan suosittelisi eläimiä pidettävän. Itse ajattelin kohta siirtyä ns. "hömpäheinän" viljelijäksi. Toistaiseksi ennustettavuus on siinä hyvä.

En jaksa enää itse viljellä eikä kannata taloudellisesti. Lapset ovat jo muuttaneet pois kotoa ja kukaan ei ole kiinnostunut viljelystä. Jos olen 15 vuoden kuluttua vielä elossa niin luulen että pellot ovat luonnontilaisesti heinikoituneet ja vesakoituneet ellei joku naapuri vielä halua vuokrata peltoja, mitä en kyllä usko pienen pinta-alan takia.

Kuvio 6. Esimerkkejä oman maatalouden tulevaisuutta vuonna 2040 kuvaavista vastauksista: perusteluja koskevia luonnehdintoja.

3.3 Tulevaisuuden ulottuvuudet

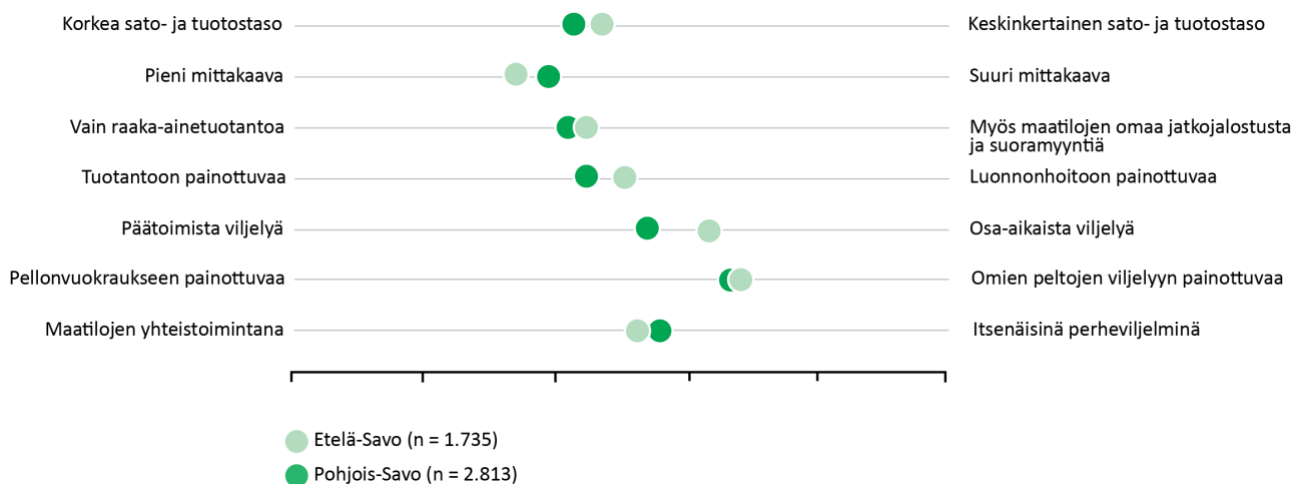
Vastaajat luonnehtivat seitsemän kuusiportaisen jatkumon avulla maataloutta, jota alueella tulisi harjoittaa 15 vuoden päästä (kuvio 7). Jatkumot liittyivät tuotantotapaan ja maatalouden rakenteeseen.

Selvimmän vastauksia luonnehtivat halu viljellä mieluummin omia peltoja kuin painottuminen pellonvuokraukseen sekä harjoittaa maataloutta mieluummin pienessä kuin suuressa mittakaavassa. Korkea sato- ja tuotostaso puhuttelee keskinkertaista sato- ja tuotostasoa enemmän – samoin elintarvikeraaka-aineen tuotanto verrattuna omaan jatkojalostukseen ja suoramyyntiin. Osa-aikainen viljely on suositumpi vaihtoehto kuin päätoiminen viljely samoin kuin toimiminen itsenäisenä perhevilmelmänä maatalojen yhteistoiminnan sijaan. Tuotantoon painottuminen puhuttelee hieman enemmän kuin luonnonhoitoon painottuminen. **Omien peltöjen viljelyä ja pientä mittakaavaa lukuun ottamatta vastaukset sijoittuvat lähelle ulottuvuuksien keskiarvoa.**

3.3.1 Tulevaisuuden ulottuvuudet alueittain

Maakuntien väliset erot ovat verrattain pieniä. Suurin ero koskee päätoimisuutta, joka on Pohjois-Savon viljelijöillä selvästi suositumpi vaihtoehto kuin Etelä-Savon viljelijöillä. Myös suuri mittakaava, tuotantoon painottuminen ja korkea sato- ja tuotostaso ovat Pohjois-Savossa yleisempiä luonnehdintoja omalle maataloudelle kuin Etelä-Savossa. Pohjois-Savon viljelijöiden vastaukset heijastavat vahvempaa tuotanto-orientaatiota ja mittakaavaetujen saavuttamista kuin Etelä-Savon viljelijöiden, kun taas Etelä-Savon viljelijöiden vastauksissa heijastuivat pientilavaltaisen rakenteen haasteet. Kokonaisuutena vastaukset kertovat siitä, että viljelijöillä ei ole vahvaa näkemystä nykyisestä poikkeavasta kehityssuunnasta.

Erot tilaryhmien välillä eivät olleet tilastollisesti merkitseviä minkään ulottuvuuden osalta eli maakunta ei ennusta toivotun tulevaisuuden sisältöä.

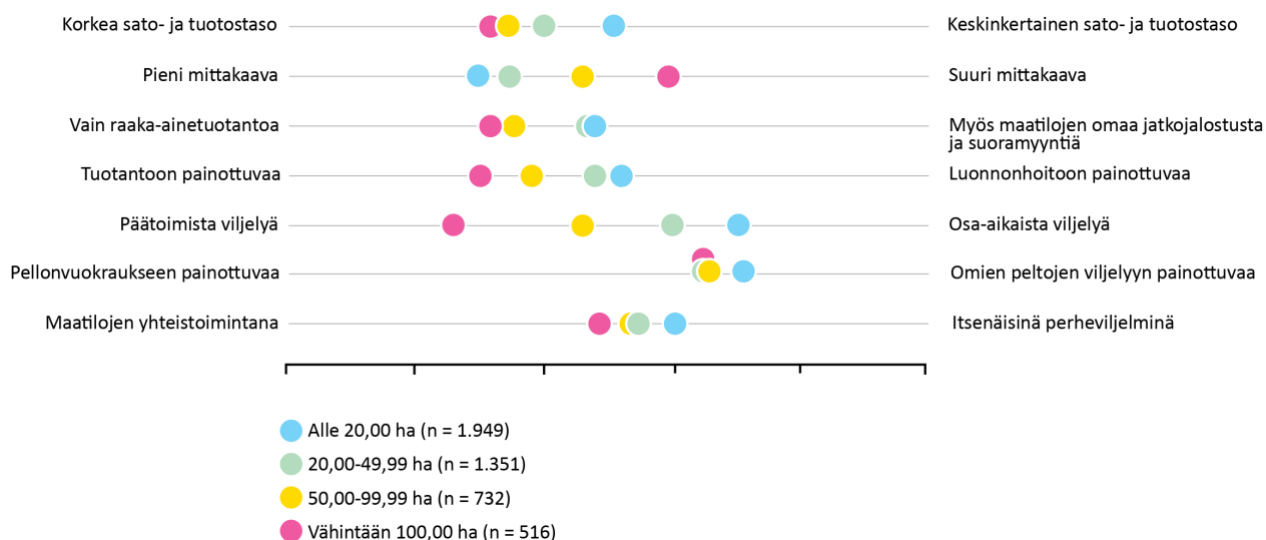

Kuvio 7. Näkemykset toivottavasta maatalouden rakenteesta ja tuotantotavasta vuonna 2040 alueittain, keskiarvot.

3.3.2 Tulevaisuuden ulottuvuudet tilakokoluokittain

Halutut tavat harjoittaa maataloutta poikkeavat tilakoon mukaan huomattavasti enemmän kuin maakunnan mukaan (kuviot 8). Suuret vähintään 100 hehtaarin tilat ovat kiinnostuneita päätoimisesta viljelystä, tuotantoon painottumisesta luonnonhoidon sijaan, elintarvikeraaka-aineiden tuotannosta, korkeasta sato- ja tuotostasosta sekä luonnollisesti suuresta mittakaavasta. Pienet alle 20 peltöhehtaarin tilat haluavat jatkaa omien peltöjen viljelyä pienessä mittakaavassa itsenäisinä perheviljelminä sekä viljellä osa-aikaisesti. Muut tilakokoluokat sijoittuivat näiden ääripäiden välille kaikissa ulottuvuuksissa. **Pienten ja suurten tilojen roolit ja profiilit osana ruokajärjestelmää ja maaseutua ovat siten hyvin erilaiset.**

Sato- ja tuotostasoa ($\chi^2=52,465$; $p<0,001^{***}$), mittakaavaa ($\chi^2=133,114$; $p<0,001^{***}$), tuotantoon vs. luonnonhoitoon painottumista ($\chi^2=69,533$; $p<0,001^{***}$) ja viljelyn päätoimisuutta ($\chi^2=135,174$; $p<0,001^{***}$) koskevat erot tilaryhmien välillä olivat tilastollisesti erittäin merkitseviä. Raaka-ainetuotantoa vs. jatkojalostusta koskevat erot olivat tilastollisesti melkein merkitseviä ($\chi^2=27,555$; $p=0,025^*$). Omia vs. vuokrapeltoja ja itsenäisyyttä vs. yhteistoimintaa koskevat erot tilaryhmien välillä eivät olleet tilastollisesti merkitseviä.

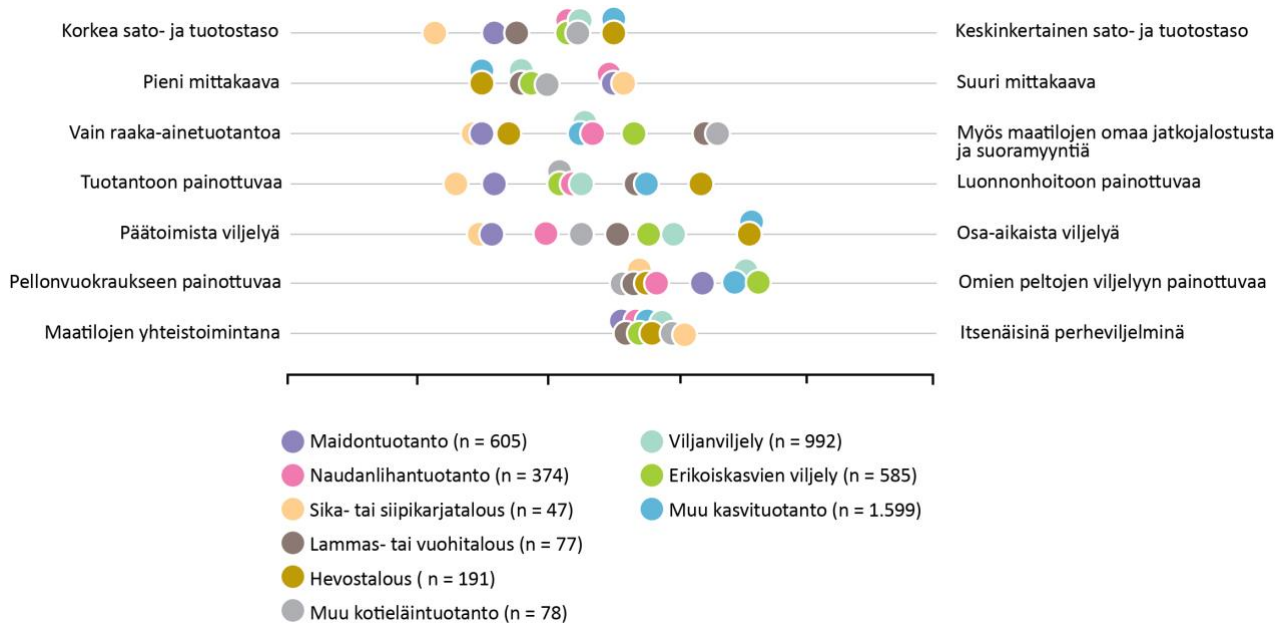

Kuvio 8. Näkemykset toivottavasta maatalouden rakenteesta ja tuotantotavasta vuonna 2040 tilakokoluokittain, keskiarvot.

3.3.3 Tulevaisuuden ulottuvuudet tuotantosuunnittain

Toivottava tulevaisuus poikkeaa myös tuotantosuuntien välillä (kuvio 9). Sika- ja siipikarjatilaja profiloivat korkea sato- ja tuotostaso, tuotantoon painottuminen, keskittyminen (vain) raaka-ainetuotantoon, päätoiminen viljely, toiminta itsenäisenä perheviljelmänä ja suurehko mittakaava. Maitotilojen vastaukset ovat samansuuntaisia lukuun ottamatta suurempaa yhteistyöhakuisuutta. Profiililtaan toiseen suuntaan poikkeavat erityisesti hevostilat ja ”muun” kasvituotannon tilat, joiden tulevaisuutta luonnehtivat erityisesti osa-aikainen viljely, luonnonhoitoon painottuminen, pieni mittakaava ja muita yleisemmin myös pyrkimys ”vain” keskinkertaiseen sato- ja tuotostasoon. Omien raaka-aineiden jatkojalostus tai suoramyynti ovat toivottuja tulevaisuuksia yleisimmin lammas- ja vuohitiloilla sekä ”muun” kotieläintuotannon tiloilla.

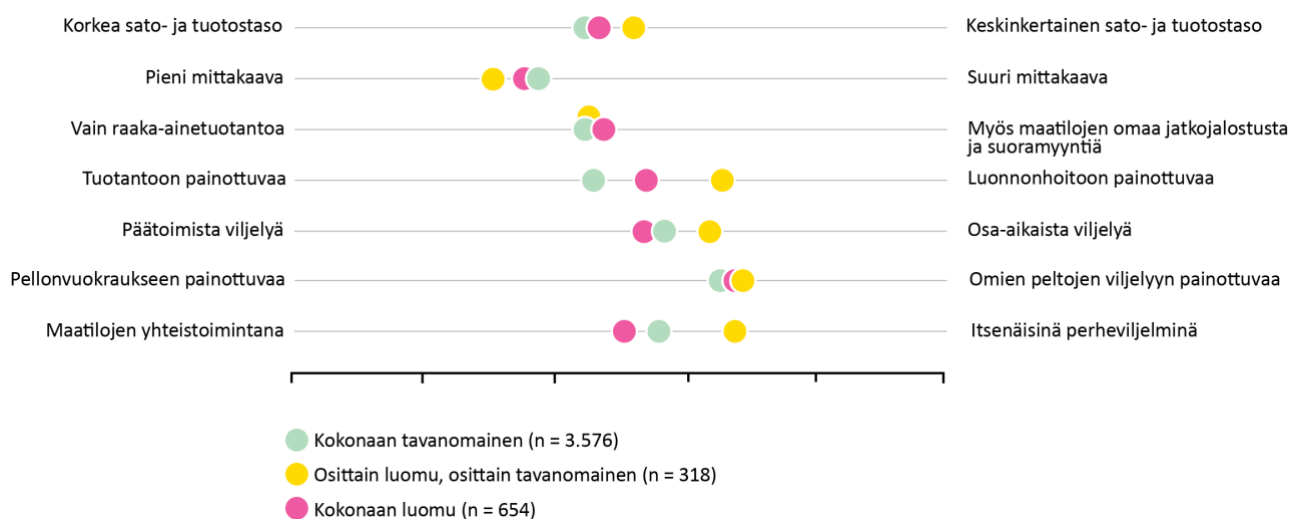
Mittakaavaa ($\chi^2=100,684$; $p<0,001^{***}$), raaka-ainetuotantoa vs. jalostusta ($\chi^2=78,032$; $p<0,001^{***}$), tuotantoon vs. luonnonhoitoon painottumista ($\chi^2=80,185$; $p<0,001^{***}$) ja viljelyn päätoimisuutta vs. osa-aikaisuutta ($\chi^2=146,695$; $p<0,001^{***}$) koskevat erot tilaryhmien välillä olivat tilastollisesti erittäin merkitseviä. Satotasa koskevat erot olivat tilastollisesti melkein merkitseviä ($\chi^2=60,068$; $p=0,022^*$). Omia vs. vuokrapeltoja ja itsenäisyyttä vs. yhteistoimintaa koskevat erot tilaryhmien välillä eivät olleet tilastollisesti merkitseviä.

Kuvio 9. Näkemykset toivottavasta maatalouden rakenteesta ja tuotantotavasta vuonna 2040 tuotantosuunnittain, keskiarvot.

3.3.4 Tulevaisuuden ulottuvuudet tuotantotavan mukaan

Tuotantotavalla on yhteys toivottavaan tulevaisuuteen (kuviot 10). Eniten muista poikkeava ryhmä on osittain luomua ja osittain tavanomaista viljelyä harjoittavien tilojen joukko. Nämä tilat tähtäävät muita yleisemmin jatkamiseen itsenäisinä perheviljelinä omia peltöjä viljellen, painottavat luonnonhoitoa muita enemmän, ovat osa-aikaisesti viljeltyjä, kooltaan muita pienempiä ja tähtäävät muita useammin ”vain” keskinertaiseen sato- ja tuotostasoon. Kokonaan tavanomaista tuotantotapaa käyttäviä tiloja luonnehtii muihin verrattuna erityisesti painottuminen tuotantoon mieluummin kuin luonnonhoitoon, kokonaan luomussa olevia tiloja puolestaan yhteistyöhakuisuus. Mitkään erot tilaryhmien välillä eivät olleet kuitenkaan tilastollisesti merkitseviä.

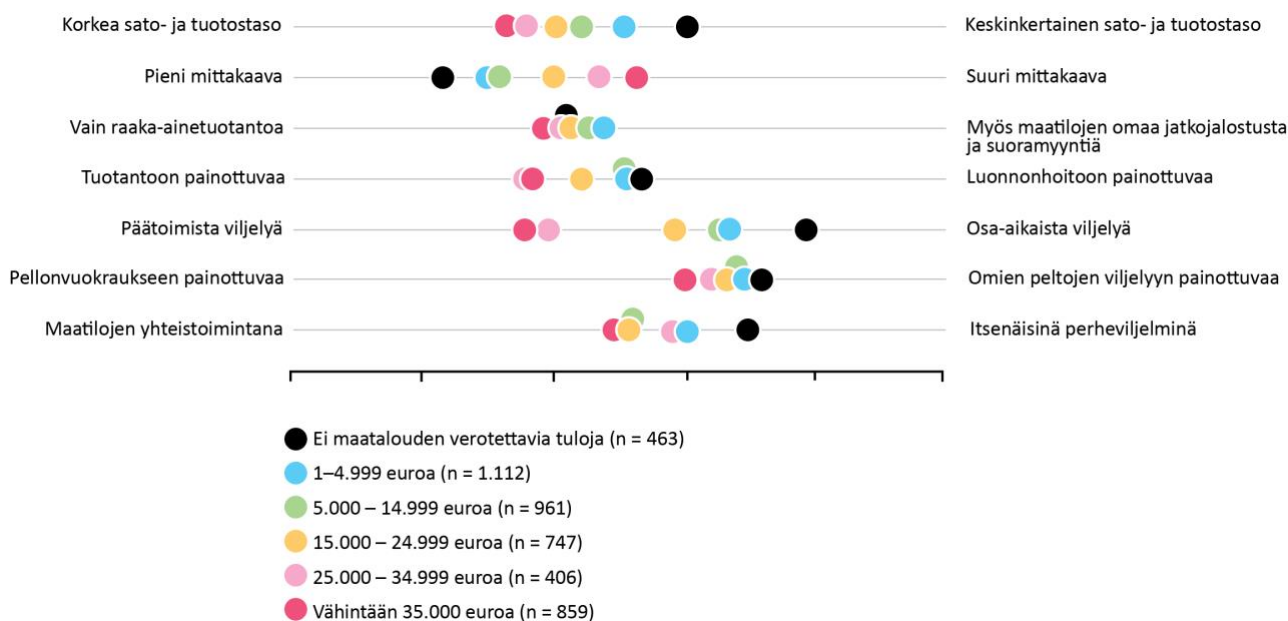
Kuvio 10. Näkemykset toivottavasta maatalouden rakenteesta ja tuotantotavasta vuonna 2040 tuotantotavan mukaan, keskiarvot.

3.3.5 Tulevaisuuden ulottuvuudet maatalouden tuloksen mukaan

Maatalouden tulos yhdistyy varsin voimakkaasti useisiin ulottuvuuksiin (kuvio 11). Ilman maatalouden verotettavia tuloja olevien tilojen tulevaisuutta luonnehtivat osa-aikainen viljely, pieni mittakaava, omien peltojen viljely itsenäisenä perhevilljelmänä sekä painottuminen luonnonhoitoon. Yhteys ei paljasta syy-seuraussuhteiden suuntaa.

Toisessa ääripäässä suurituloisimpien tilojen tulevaisuutta luonnehtivat erityisesti korkea sato- ja tuotostaso, päätoiminen viljely, tuotantoon painottuminen, raaka-ainetuotantoon keskittyminen, suuri mittakaava ja muita tilaryhmiä yleisemmin myös pellonvuokraus ja maatalojen yhteistoiminta. Muiden tuloluokkien tilat sijoittuvat näiden ääripäiden välille hämmästyttävästi useimmiten suuruusluokkajärjestyksessä.

Sato- ja tuotostasoa ($\chi^2=58,998$; $p<0,001^{***}$), mittakaavaa ($\chi^2=91,261$; $p<0,001^{***}$), tuotantoon vs. luonnonhoitoon painottumista ($\chi^2=55,903$; $p<0,001^{***}$) ja viljelyn päätoimisuutta vs. osa-aikaisuutta ($\chi^2=129,484$; $p<0,001^{***}$) koskevat erot tilaryhmien välillä olivat tilastollisesti erittäin merkitseviä. Muut erot tilaryhmien välillä eivät olleet tilastollisesti merkitseviä.

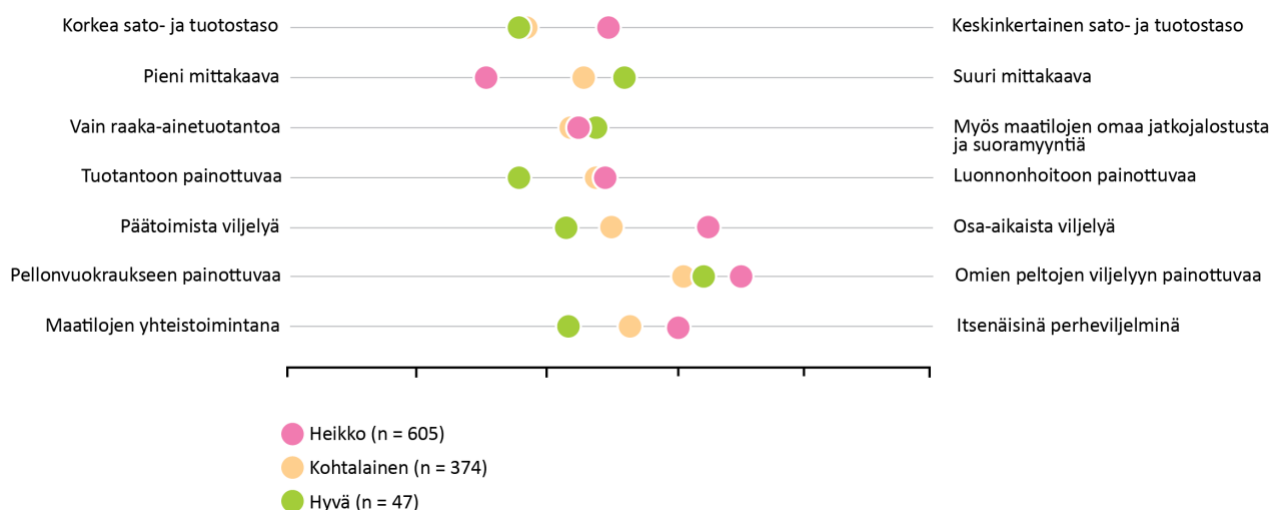

Kuvio 12. Näkemykset toivottavasta maatalouden rakenteesta ja tuotantotavasta vuonna 2040 maatalouden tuloksen (2023) mukaan, keskiarvot.

3.3.6 Tulevaisuuden ulottuvuudet maatalouden kannattavuuden mukaan

Maatalouden itse arvioitu kannattavuus jaottelee tilojen tulevaisuuksia samansuuntaisesti kuin maatalouden tulos (kuvio 12). Heikosti kannattavat tilat viljelevät osa-aikaisesti omia peltoja pienessä mittakaavassa keskinkertaisella sato- ja tuotostasolla ja muita useammin luonnonhoitoon painottuen. Hyvin kannattavia tiloja luonnehtivat puolestaan korkea sato- ja tuotostaso, raaka-ainetuotantoon painottuminen, päätoimisuus, maatilojen yhteistyö ja suuri mittakaava.

Mittakaavaa ($\chi^2=49,898$; $p<0,001^{***}$) ja päätoimisuutta ($\chi^2=38,178$; $p<0,001^{***}$) koskevat erot tilaryhmien välillä olivat tilastollisesti erittäin merkitseviä. Maatilojen yhteistyötä koskevat erot tilaryhmien välillä olivat tilastollisesti merkitseviä ($\chi^2=24,676$; $p=0,006^{**}$). Satotasoa ($\chi^2=22,216$; $p=0,014^*$) ja pellonvuokrausta ($\chi^2=19,415$; $p=0,035^*$) koskevat erot tilaryhmien välillä olivat tilastollisesti melkein merkitseviä. Raaka-ainetuotantoa vs. jatkojalostusta koskevat erot tilaryhmien välillä eivät olleet tilastollisesti merkitseviä.

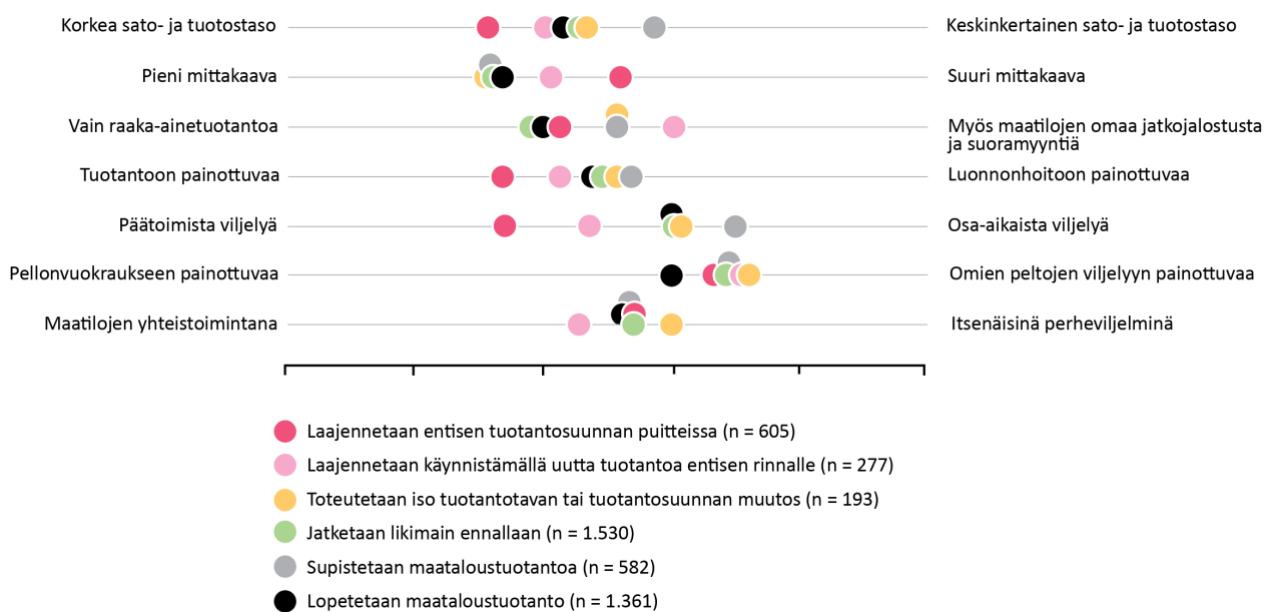

Kuvio 13. Näkemykset toivottavasta maatalouden rakenteesta ja tuotantotavasta vuonna 2040 maatalouden kannattavuuden mukaan, keskiarvot.

3.3.7 Tulevaisuuden ulottuvuudet strategian mukaan

Lopuksi kuviossa 14 on esitetty tulokset tilojen sijoittumisesta eri ulottuvuuksille tulevaisuuden strategian mukaan. Selvimmin muista tiloista poikkeavat nykyisen tuotannon laajentamisstrategian valinneet. Tätä tilaryhmää luonnehtivat korkea sato- ja tuotostaso, tuotantoon painottuminen, päätoiminen viljely ja suuri mittakaava. Kasvua toiminnan monipuolistamisen kautta tavoittelevat tilat harjoittavat muita yleisemmin omaa jatkojalostusta ja suoramyyntiä sekä maatilojen yhteistoimintaa. Isoa tuotantotavan tai tuotantosuunnan muutosta suunnittelevat tilat painottavat muita yleisemmin toimintaa itsenäisenä perheviljelmänä ja omien peltöjen viljelyä. Likimain ennallaan jatkavat tilat keskittyvät muita tilaryhmiä yleisemmin vain raaka-ainetuotantoon. Maataloustuotannon supistajia luonnehtivat osa-aikaviljely, keskinkertainen sato- ja tuotostaso ja luonnonhoitoon painottuminen. Maataloustuotannon lopettajia luonnehtii pellonvuokrauksen yleisyys.

Sato- ja tuotostasoa ($\chi^2=71,689$; $p<0,001^{***}$), mittakaavaa ($\chi^2=89,958$; $p<0,001^{***}$), tuotantoon vs. luonnonhoitoon painottumista ($\chi^2=59,446$; $p<0,001^{***}$) ja viljelyn päätoimisuutta vs. osa-aikaisuutta ($\chi^2=88,223$; $p<0,001^{***}$) koskevat erot tilaryhmien välillä olivat tilastollisesti erittäin merkitseviä. Raaka-ainetuotantoa vs. jalostusta, omia vs. vuokrapeltoja ja itsenäisyyttä vs. yhteistoimintaa koskevat erot tilaryhmien välillä eivät olleet tilastollisesti merkitseviä.

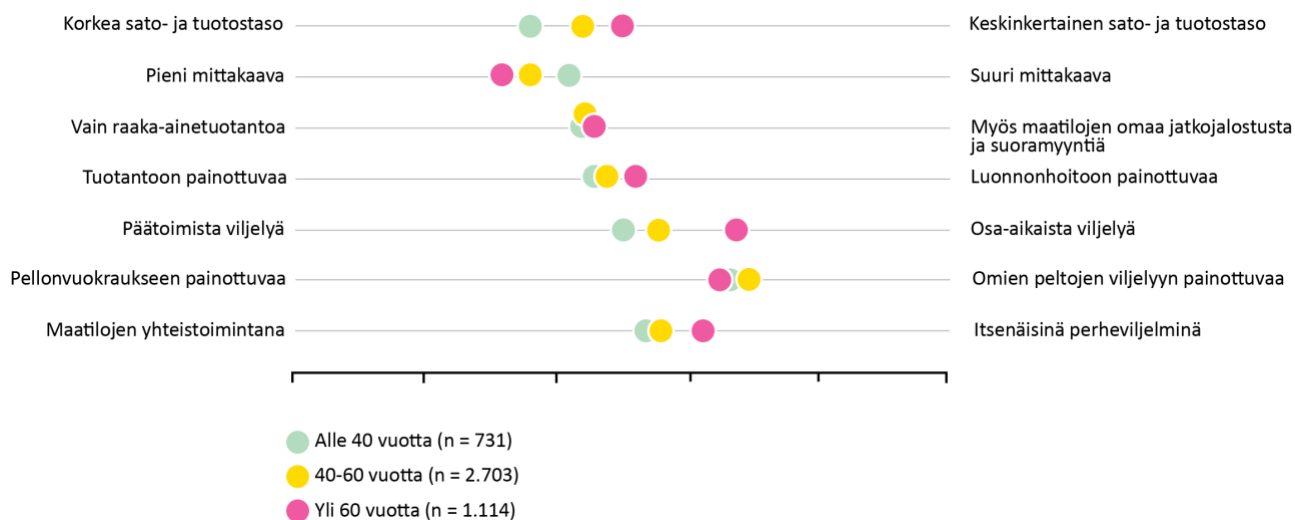

Kuvio 14. Näkemykset toivottavasta maatalouden rakenteesta ja tuotantotavasta vuonna 2040 strategian mukaan, keskiarvot.

3.3.8 Tulevaisuuden ulottuvuudet iän mukaan

lällä on selvä yhteys viljelijöiden tulevaisuustoiveisiin. Itse asiassa viljelijät sijoittuvat lähes kaikille ulottuvuuksille ikäryhmäjärjestyksessä (kuviot 15). Nuorin ikäryhmä tavoittelee iäkkäämpiin viljelijöihin verrattuna erityisesti korkeaa sato- ja tuotostasoa, suurta mittakaavaa, raaka-ainetuotantoa, tuotantoon painottumista, päätoimista viljelyä ja maatilojen yhteistoimintaa – ja iäkkäin ikäryhmä edellä mainittujen ulottuvuuksien toista päätä.

Päätoimisuutta koskevat erot ikäryhmien välillä olivat tilastollisesti merkitseviä ($\chi^2=27,695$; $p=0,002^{**}$). Sato- ja tuotostasoa ($\chi^2=19,090$; $p=0,039^*$), mittakaavaa ($\chi^2=19,801$; $p=0,031^*$), tuotantoon vs. luonnonhoitoon painottumista ($\chi^2=18,990$; $p=0,040^*$) ja yhteistoimintaa ($\chi^2=18,908$; $p=0,041^*$) koskevat erot tilaryhmien välillä olivat tilastollisesti melkein merkitseviä. Raaka-ainetuotantoa vs. jalostusta koskevat erot tilaryhmien välillä eivät olleet tilastollisesti merkitseviä.

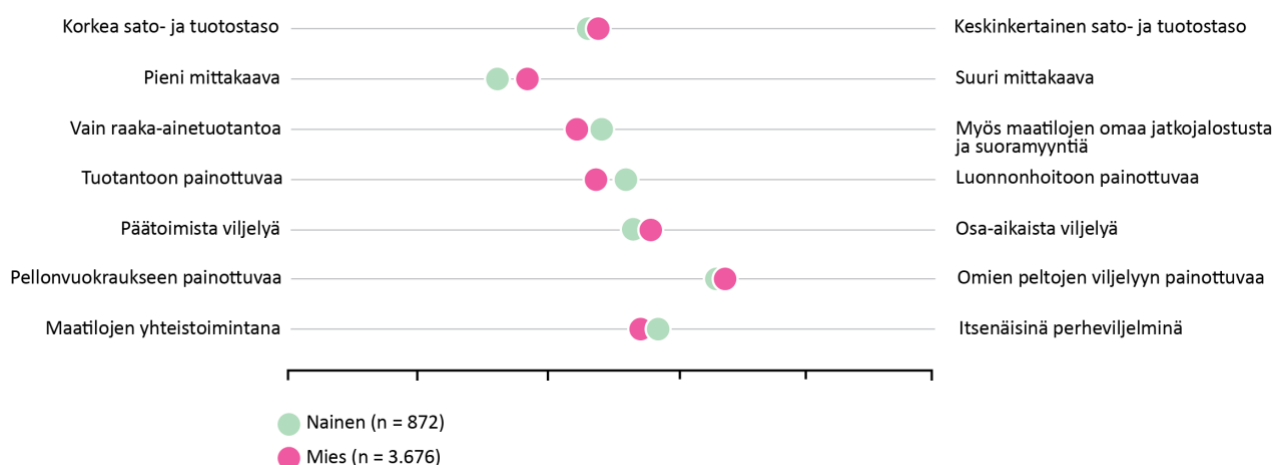

Kuvio 15. Näkemykset toivottavasta maatalouden rakenteesta ja tuotantotavasta vuonna 2040 iän mukaan, keskiarvot.

3.3.9 Tulevaisuuden ulottuvuudet sukupuolen mukaan

Sukupuolten väliset erot ulottuvuuksille sijoittumisessa ovat pieniä (kuvio 16). Naiset ovat hieman miehiä kiinnostuneempia pienestä mittakaavasta, jatkojalostuksesta ja suoramyyntistä ja luonnonhoidosta.

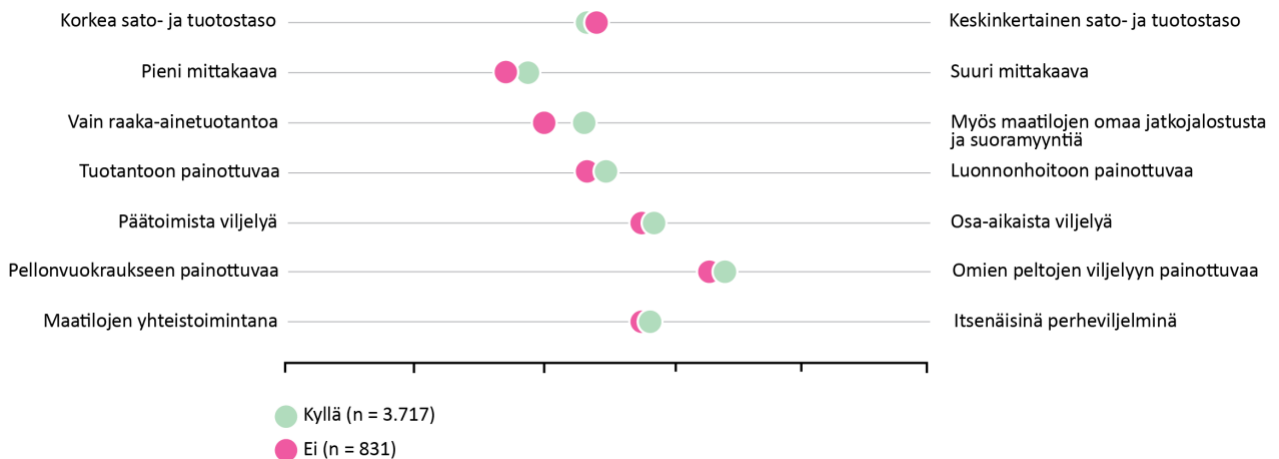
Mittakaavaa ($\chi^2=12,342$; $p=0,030^*$) ja tuotantoon vs. luonnonhoitoon painottumista ($\chi^2=13,935$; $p=0,016^*$) koskevat erot tilaryhmien välillä olivat tilastollisesti melkein merkitseviä. Muut erot eivät olleet tilastollisesti merkitseviä.

Kuvio 16. Näkemykset toivottavasta maatalouden rakenteesta ja tuotantotavasta vuonna 2040 sukupuolen mukaan, keskiarvot.

3.3.10 Tulevaisuuden ulottuvuudet parisuhteen mukaan

Parisuhteen olemassaolon vaikutus ulottuvuuksille sijoittumisessa oli vähäinen (kuvio 17). Parisuhteessa olevat tavoittelevat hieman ilman parisuhdetta olevia jatkojalostusta ja suoramyyntiä ja luonnonhoitoa. Mitkään erot tilaryhmien välillä eivät olleet tilastollisesti merkitseviä.

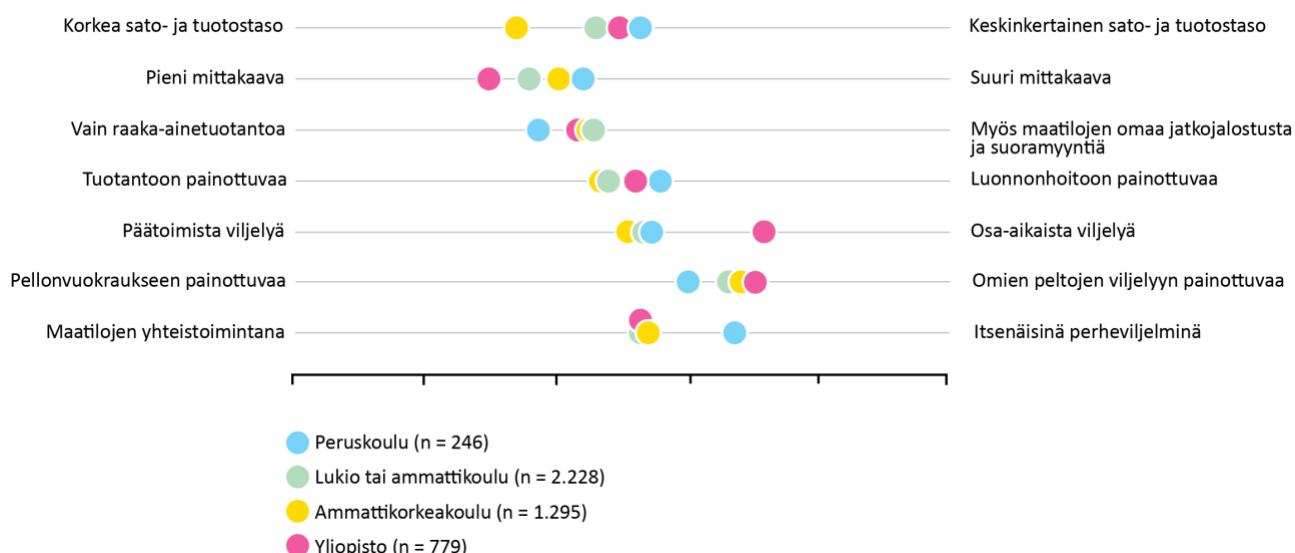

Kuvio 17. Näkemykset toivottavasta maatalouden rakenteesta ja tuotantotavasta vuonna 2040 parisuhteen mukaan, keskiarvot.

3.3.11 Tulevaisuuden ulottuvuudet koulutuksen mukaan

Koulutustaso yhdistyi tulevaisuudentoiveisiin monella mutta ei systemaattisella tavalla (kuvio 18). Korkea koulutustaso (yliopistotutkinto) yhdistyy erityisesti pieneen mittakaavaan, osa-aikaiseen viljelyyn ja omien peltojen viljelyyn. Alhainen koulutustaso (peruskoulu) yhdistyy puolestaan itsenäiseen perheviljelyyn, vain raaka-ainetuotantoon, pellonvuokraukseen, luonnonhoitoon ja keskinkertaiseen sato- ja tuotostason. Ammattikorkeakoulututkinto yhdistyy vahvasti korkean sato- ja tuotostason tavoitteluun, jossain määrin myös tuotantoon painottumiseen ja päätoimisuuteen.

Viljelyn päätoimisuutta koskevat erot tilaryhmien välillä olivat tilastollisesti merkitseviä ($\chi^2=34,714$; $p=0,003^{**}$). Mittakaavaa koskevat erot tilaryhmien välillä olivat tilastollisesti melkein merkitseviä ($\chi^2=29,509$; $p=0,014^{**}$). Muut erot eivät olleet tilastollisesti merkitseviä.

Kuvio 18. Näkemykset toivottavasta maatalouden rakenteesta ja tuotantotavasta vuonna 2040 koulutuksen mukaan, keskiarvot.

Taulukossa 14 on vielä yhteenvetona esitetty kustakin ulottuvuuden ääripäästä kiinnostunein ryhmä niissä tapauksissa, joissa erot tilaryhmien välillä olivat vähintään tilastollisesti melkein merkitseviä. Korkeasta sato- ja tuotostasosta ovat kaikkein kiinnostuneimpia vähintään 100 hehtaarin tilat, sika- tai siipikarjatilat, tulokseltaan vähintään 35.000 euron ja kannattavuudeltaan ”hyvät” tilat, entistä tuotantoa laajentavat tilat ja alle 40-vuotiaiden viljelijöiden tilat. Keskinertaisesta sato- ja tuotostasosta ovat kiinnostuneimpia alle 20 hehtaarin tilat, hevostilat ja ”muun” kasvitutannon tilat, ilman maatalouden verotettavia tuloja olevat tilat, kannattavuudeltaan ”heikot” tilat, maataloustuotantoa supistavat tilat ja yli 60-vuotiaiden viljelijöiden tilat.

Pienestä mittakaavasta ovat kiinnostuneimpia alle 20 hehtaarin tilat, hevostila, ilman maatalouden verotettavia tuloja olevat tilat, kannattavuudeltaan ”heikot” tilat, isoa tuotantotavan tai -suunnan muutosta suunnittelevat tilat, yli 60-vuotiaiden viljelijöiden tilat, naisten viljelemät tilat ja yliopistotutkinnon suorittaneiden viljelijöiden tilat. Suuri mittakaava kiinnostaa eniten vähintään 100 hehtaarin tiloja, sika- tai siipikarjatilajoja, tulokseltaan vähintään 35.000 euron tiloja, kannattavuudeltaan ”hyviä” tiloja, entisen tuotannon laajentajia, alle 40-vuotiaiden viljelemiä tiloja, miesten viljelemiä tiloja ja peruskoulun suorittaneiden viljelemiä tiloja.

Pelkkään raaka-ainetuotantoon haluavat keskittyä vähintään 100 hehtaarin tilat, sika- tai siipikarjatilat ja vähintään 35.000 euron tuloksen tehneet tilat. Myös omasta jatkojalostuksesta ja suoramyyntistä ovat kiinnostuneimpia alle 20 hehtaarin tilat ja ”muuta” kotieläintuotantoa harjoittavat tilat.

(Maatalous)tuotantoon painottuminen kiinnostaa eniten vähintään 100 hehtaarin tiloja, sika- tai siipikarjatiloja, entistä tuotantoa laajentavia tiloja, alle 40-vuotiaiden viljelijöiden tiloja ja miesten viljelemiä tiloja. Luonnonhoitoon painottuminen kiinnostaa eniten alle 20 hehtaarin tiloja, hevostiloja, ilman maatalouden verotettavia tuloja olevia tiloja, maataloustuotannon supistamista suunnittelevia tiloja, yli 60-vuotiaiden viljelemiä tiloja ja naisten viljelemiä tiloja.

Päätoimisesta viljelystä kiinnostuneimpia ovat vähintään 100 hehtaarin tilat, sika- tai siipikarjatilat, vähintään 35.000 euron tuloksen tehneet tilat, kannattavuudeltaan ”hyvät” tilat, entisen tuotannon laajentajat, alle 40-vuotiaiden viljelemät tilat ja ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneiden viljelemät tilat. Osa-aikainen viljely on suosituinta alle 20 hehtaarin tiloilla, ”muun” kasvituotannon tiloilla, ilman maatalouden verotettavia tuloja olevilla tiloilla, maataloustuotannon supistamista suunnittelevilla tiloilla, yli 60-vuotiaiden viljelemillä tiloilla ja yliopistotutkinnon suorittaneiden viljelijöiden tiloilla.

Pellonvuokraukseen painottuminen on yleisintä kannattavuudeltaan ”kohtalaisilla” tiloilla, omien peltojen viljelyyn painottuminen puolestaan kannattavuudeltaan ”heikoilla” tiloilla. Maatilojen yhteistoiminta kiinnostaa eniten kannattavuudeltaan ”hyviä” tiloja ja alle 40-vuotiaiden viljelemiä tiloja. Itsenäisinä perhevilmelmin haluavat puolestaan yleisimmin jatkaa kannattavuudeltaan ”heikot” tilat ja yli 60-vuotiaiden viljelemät tilat.

Eniten tilastollisesti merkitseviä profiloivia tekijöitä eri ulottuvuuksille sijoittumisessa oli mittakaavaa, päätoimisuutta, sato- ja tuotostaso ja tuotantoa vs. luonnonhoitoa koskevissa kysymyksissä. Näissä viljelijän ja maatilan ominaispiirteet siis määrittävät vahvasti sitä, millaista tuotantoa tilalla halutaan harjoittaa ja miten.

Taulukko 14. Kustakin tilatyypistä kiinnostunein ryhmä eri taustamuuttujien suhteen.

Rakenne ja tuotantotapa	Kiinnostunein ryhmä (tilastollisesti merkitsevä ero)
Korkea sato- ja tuotostaso	Vähintään 100 hehtaarin tila Sika- tai siipikarjatila Tulos vähintään 35.000 euroa Maatalouden kannattavuus "hyvä" Strategiana laajentaa entisen tuotantosuunnan puitteissa Viljelijä alle 40 vuotta
Keskinertainen sato- ja tuotostaso	Alle 20 hehtaarin tila Hevostila, "muun" kasvitutannon tila Ei maatalouden verotettavia tuloja Maatalouden kannattavuus "heikko" Strategiana supistaa maataloustuotantoa Viljelijä yli 60 vuotta
Pieni mittakaava	Alle 20 hehtaarin tila Hevostila Ei maatalouden verotettavia tuloja Maatalouden kannattavuus "heikko" Strategiana toteuttaa iso tuotantotavan tai -suunnan muutos Viljelijä yli 60 vuotta Viljelijä nainen Viljelijän korkein koulutus yliopistotutkinto
Suuri mittakaava	Vähintään 100 hehtaarin tila Sika- tai siipikarjatila Maatalouden tulos vähintään 35.000 euroa Maatalouden kannattavuus "hyvä" Strategiana laajentaa entisen tuotantosuunnan puitteissa Viljelijä alle 40 vuotta Viljelijä mies Viljelijän korkein koulutus peruskoulu
Vain raaka-ainetuotantoa	Vähintään 100 hehtaarin tila Sika- tai siipikarjatila Maatalouden tulos vähintään 35.000 euroa
Myös maatilojen omaa jatkojalostusta ja suoramyyntiä	Alle 20 hehtaarin tila "Muun" kotieläintuotannon tila
Tuotantoon painottuvaa	Vähintään 100 hehtaarin tila Sika- tai siipikarjatila Strategiana laajentaa entisen tuotantosuunnan puitteissa Viljelijä alle 40 vuotta Viljelijä mies
Luonnonhoitoon painottuvaa	Alle 20 hehtaarin tila Hevostila Ei maatalouden verotettavia tuloja Strategiana supistaa maataloustuotantoa Viljelijä yli 60 vuotta Viljelijä nainen
Päätoimista viljelyä	Vähintään 100 hehtaarin tila Sika- tai siipikarjatila Maatalouden tulos vähintään 35.000 euroa Maatalouden kannattavuus "hyvä" Strategiana laajentaa entisen tuotantosuunnan puitteissa Viljelijä alle 40 vuotta Viljelijän korkein koulutus ammattikorkeakoulututkinto
Osa-aikaista viljelyä	Alle 20 hehtaarin tila "Muun" kasvitutannon tila Ei maatalouden verotettavia tuloja Maatalouden kannattavuus "heikko" Strategiana supistaa maataloustuotantoa Viljelijä yli 60 vuotta Viljelijän korkein koulutus yliopistotutkinto
Pellonvuokraukseen painottuvaa	Maatalouden kannattavuus "kohtalainen"
Omien peltojen viljelyyn painottuvaa	Maatalouden kannattavuus "heikko"
Maatilojen yhteistoimintana	Maatalouden kannattavuus "hyvä" Viljelijä alle 40 vuotta
Itsenäisinä perheviljelminä	Maatalouden kannattavuus "heikko" Viljelijä yli 60 vuotta

3.4 Tulevaisuuden kehityssuunnat

Seuraavaksi vaihtoehtoisia kehityssuuntia kartoitettiin 25 väittämän avulla, joissa kysyttiin mihin alueen tulisi keskittyä tulevaisuudessa. Väittämät oli laadittu siten, että ne kuvaavat tieteellisessä ja yhteiskunnallisessa keskustelussa viime aikoina esillä olleita vaihtoehtoja maatalouden tulevaisuudelle. Väittämistä saattoi olla viisiportaisella asteikolla täysin eri mieltä, melko eri mieltä, ei samaa eikä eri mieltä, melko samaa mieltä tai täysin samaa mieltä (kuvio 19).

3.4.1 Tulevaisuuden kehityssuunnat alueittain

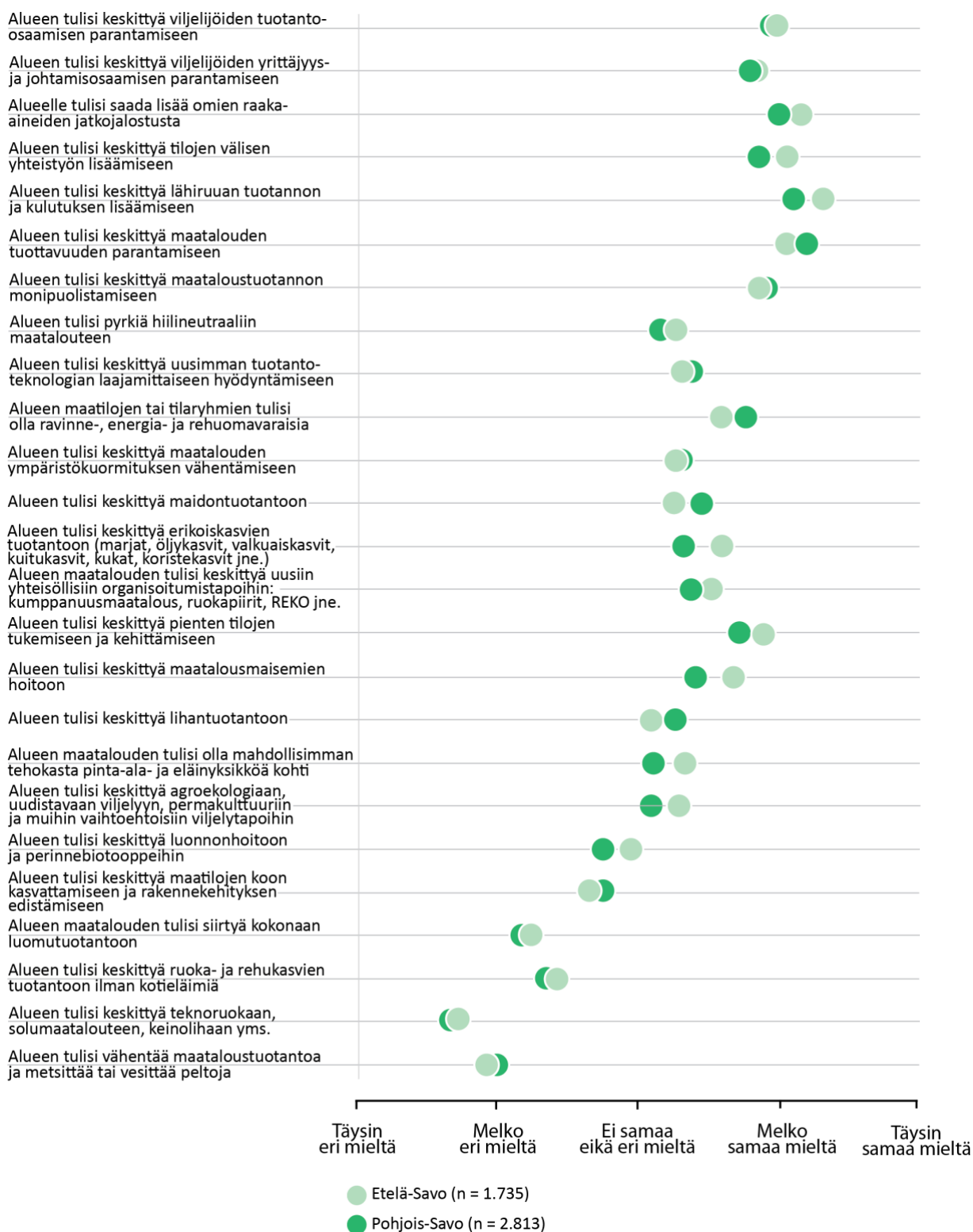
Kehityssuunnista suurinta kannatusta saavat lähiruuan tuotannon ja kulutuksen lisääminen, maatalouden tuottavuuden parantaminen, alueen omien raaka-aineiden jatkojalostuksen lisääminen, viljelijöiden tuotanto-osaamisen parantaminen ja tilojen välisen yhteistyön lisääminen. Top-5 panostuksen kohteet ovat molemmissa maakunnissa samat. Näistä molempien maakuntien viljelijät ovat keskimäärin ”melko samaa mieltä”.

Jonkin verran näitä vähemmän ”melko samaa mieltä” ollaan keskittymisestä maataloustuotannon monipuolistamiseen, viljelijöiden yrittäjyys- ja johtamisosaamisen parantamiseen, pienten tilojen tukemiseen ja kehittämiseen sekä ravinne-, energia- ja rehuomavaraisiin maataloihin. Varsin suuresta joukosta väittämiä ei keskimäärin olla oikein samaa eikä eri mieltä: pyrkimisestä hiilineutraaliin maatalouteen, keskittymisestä uusimman tuotantoteknologian laajamittaiseen hyödyntämiseen, keskittymisestä maatalouden ympäristökuormituksen vähentämiseen, keskittymisestä maidontuotantoon, keskittymisestä erikoiskasvien tuotantoon, keskittymisestä uusiin yhteisöllisiin organisoitumistapoihin, keskittymisestä maatalousmaisemien hoitoon, keskittymisestä lihantuotantoon, pyrkimisestä mahdollisimman suureen tehokkuuteen, keskittymisestä agroekologiaan yms., keskittymisestä luonnonhoitoon ja perinnebiotooppeihin sekä keskittymisestä maatilojen koon kasvattamiseen ja rakennekehityksen edistämiseen. Keskittymisestä ruoka- ja rehukasvien tuotantoon ilman kotieläimiä, siirtymisestä kokonaan luomutuotantoon, maataloustuotannon vähentämisestä ja peltojen metsittämisestä tms. sekä keskittymisestä teknoruokaan ollaan keskimäärin ”melko eri mieltä”.

Kahta maakuntaa edustavien vastaajien näkemykset ovat hyvin yhdensuuntaisia (kuvio 19). Ympäristönhoitoon ja vaihtoehtoisiin tuotanto- ja organisoitumistapoihin liittyvät panostuskohteet saavat kuitenkin Etelä-Savossa laajemmin kannatusta kuin Pohjois-Savossa (esim. lähiruoka, erikoiskasvit, yhteisölliset organisoitumistavat, maatalousmaisemien ja luonnon hoito). Maidon- ja

lihantuotanto saavat odotetusti vahvemmassa kotieläinmaakunnassa eli Pohjois–Savossa hieman enemmän kannatusta panostuskohteina. Maidontuotantoa ja yhteisöllisiä organisoitumistapoja koskevat erot maakuntien välillä olivat tilastollisesti merkitseviä – luonnonhoitoa, erikoiskasveja, ruoka- ja rehukasveja ja maisemanhoitoa koskevat erot olivat melkein merkitseviä. Muut erot maakuntien välillä eivät olleet tilastollisesti merkitseviä.

Kokonaisuutena Savon maataloudessa kannatetaan eniten keskittymistä pärjäämiseen nykyisessä regiimissä osaamista, tuottavuutta ja yhteistyötä lisäämällä. Uutta suuntaa ja regiiminvaihdosta merkitsevät vaihtoehdot saavat epätietoisien tai kielteisen arvion (esim. vahva luonnonhoitopainotteisuus, kotieläimetön maatalous, teknoruoka, hiilineutraalisuus, kaikki luomua, vaihtoehtoiset tuotanto- ja organisoitumistavat). Maataloustuotannon monipuolistumista, omien raaka-aineiden laajempaa jatkojalostusta ja lähiruokaa kannatetaan toki laajasti.

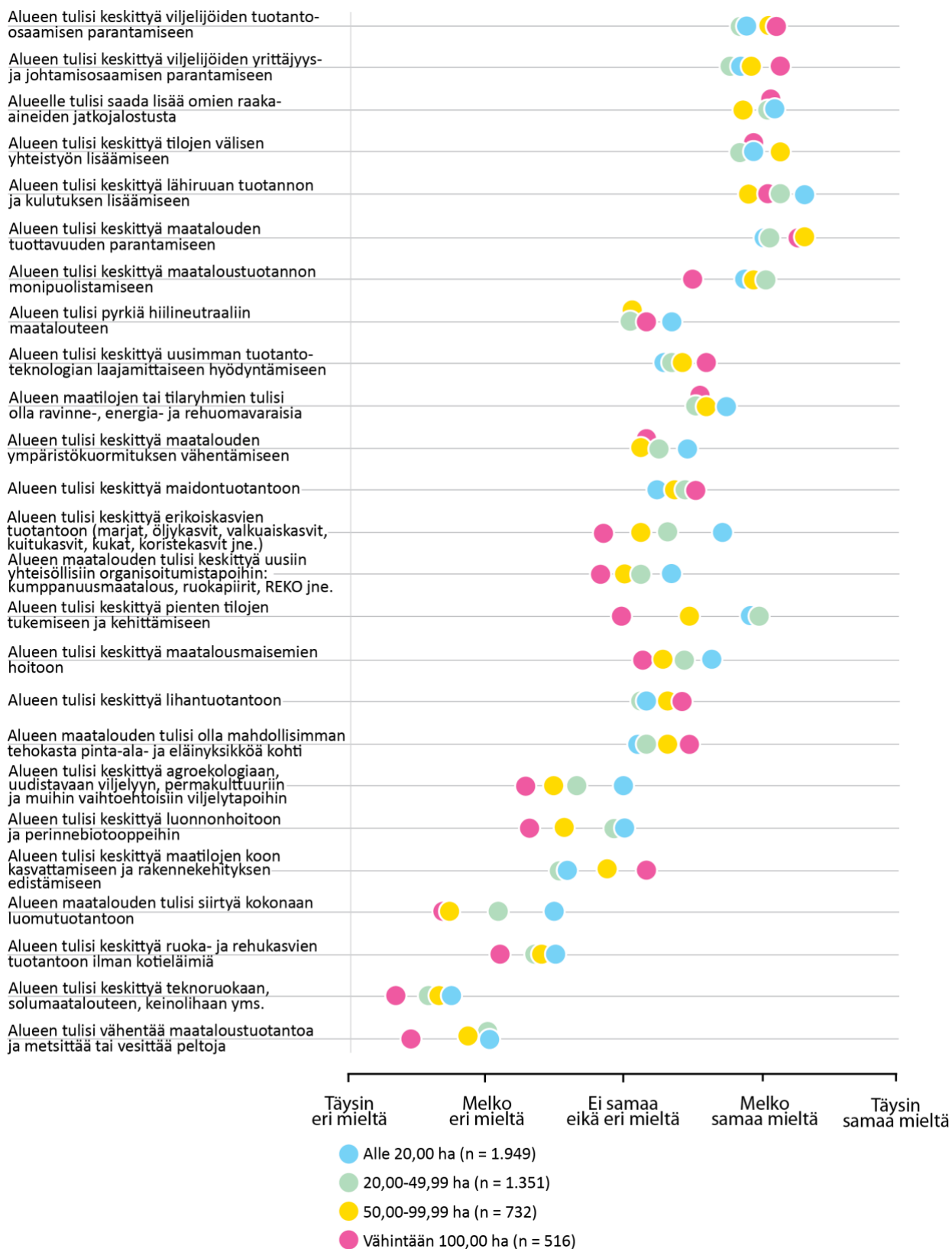
Kuvio 19. Näkemykset siitä, millaista maataloutta alueella tulisi harjoittaa tulevaisuudessa alueittain.

3.4.2 Tulevaisuuden kehityssuunnat tilakokoluokittain

Erikokoisten tilojen viljelijöillä ovat selvästi erilaisia näkemyksiä alueen maatalouden tulevaisuudesta (kuvio 20). Pienimmillä alle 20 hehtaarin tiloilla kannatetaan muita tilakokoluokkia yleisemmin muun

muassa lähiruokaa, erikoiskasvituotantoa, uusia organisoitumistapoja, maisemanhoitoa, agroekologiaa yms., luonnonhoitoa, siirtymistä kokonaan luomutuotantoon sekä luonnollisesti pienten tilojen tukemista ja kehittämistä. Suurimmilla vähintään 100 hehtaarin tiloilla kannetaan puolestaan muita yleisemmin osaamisen parantamista, uutta teknologiaa, tehokkuutta ja rakennekehitystä – ja selvästi muita tilaryhmiä vähemmän muun muassa erikoiskasvien tuotantoa, uusia tuotanto- ja organisoitumistapoja, pienten tilojen tukemista, luonnonhoitoa, kotieläimetöntä maataloutta ja maataloustuotannon vähentämistä. Valtaosassa vaihtoehtoja tilat sijoittuvat suuruusluokkajärjestyksen eli tilakoko on suorassa yhteydessä toivottuun kehityssuuntaan: suuret toivovat tuotantoa, teknologiaa ja tehokkuutta, pienet puolestaan uusia tapoja tuottaa ja toimia osana ruokajärjestelmää sekä painottumista ympäristökysymyksiin.

Luonnonhoitoon, erikoiskasveihin, agroekologiaan yms., pieniin tiloihin, maataloustuotannon vähentämiseen ja luomutuotantoon keskittymisessä tilakokoluokkien väliset erot olivat tilastollisesti erittäin merkitseviä. Tilakoon kasvattamisen, uuden teknologian ja uusien organisoitumistapojen osalta erot olivat tilastollisesti merkitseviä sekä tuottavuuden, johtamisosaamisen, maisemanhoidon ja omien raaka-aineiden jatkojalostuksen osalta melkein merkitseviä. Muut tilakokoluokkien väliset erot eivät olleet tilastollisesti merkitseviä.

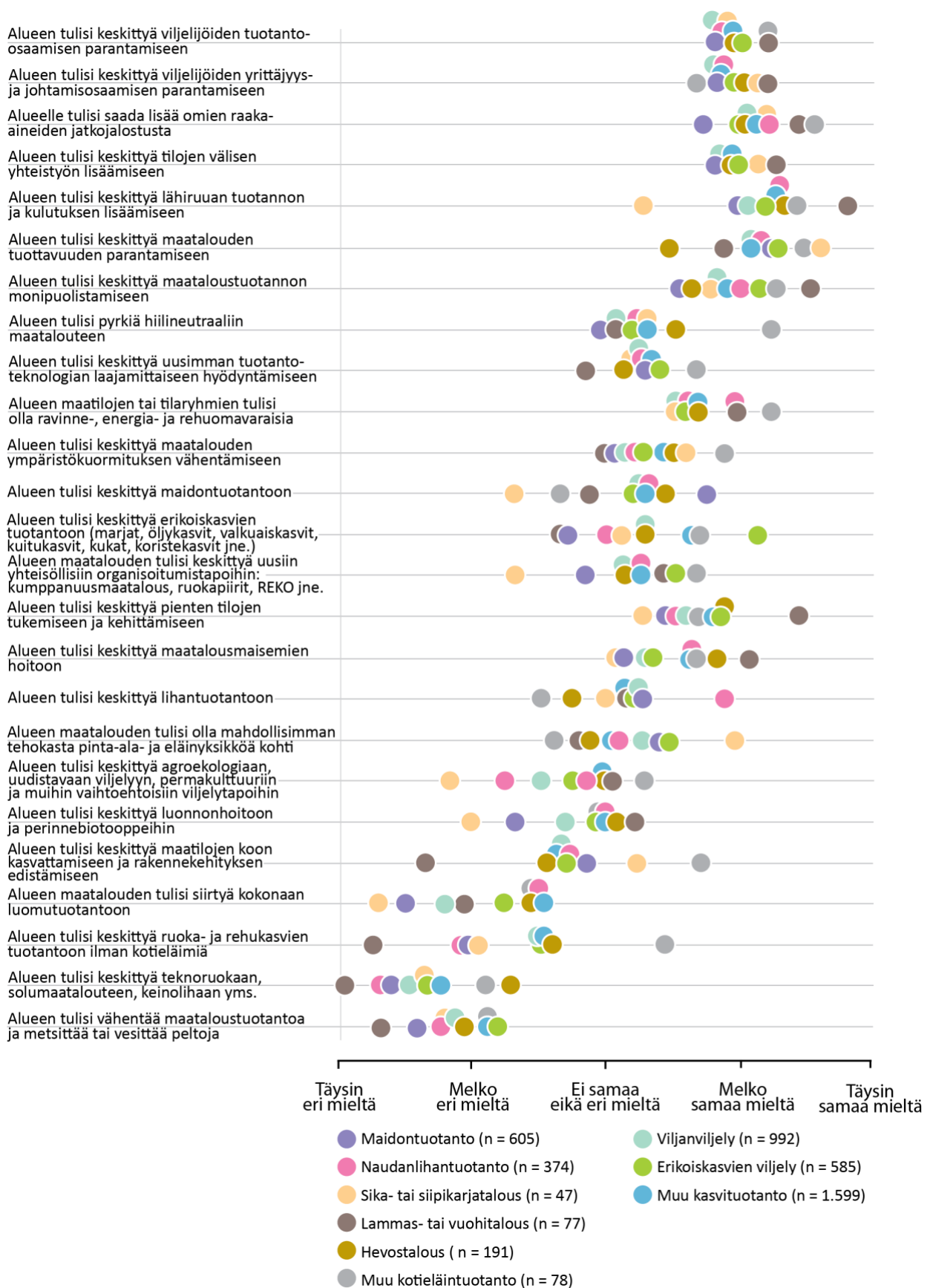
Kuvio 20. Näkemykset siitä, millaista maataloutta alueella tulisi harjoittaa tulevaisuudessa tilakokoluokittain.

3.4.3 Tulevaisuuden kehityssuunnat tuotantosuunnittain

Näkemykset toivotusta tulevaisuudesta poikkeavat myös eri tuotantosuuntia edustavien viljelijöiden välillä (kuvio 21). Esimerkiksi lammas- ja vuohitilat kannattavat muita yleisemmin lähiruokaa, maataloustuotannon monipuolistamista, pienten tilojen tukemista ja kehittämistä ja maisemanhoitoa sekä muita tiloja harvemmin maataloustuotannon vähentämistä, teknoruokaa, kotieläimetöntä maataloutta, rakennekehitystä ja uuden teknologian laajamittausta hyödyntämistä. Sika- ja siipikarjatilojen profiili on miltei edellisen ryhmän peilikuva: tuottavuutta, tehokkuutta ja rakennekehitystä, mutta vain vähän luomutuotantoa, luonnonhoitoa, lähiruokaa ja uusia tuotanto- tai organisoitumistapoja. Myös ”muun” kotieläintuotannon tiloilla on omanlaisensa profiili, jossa korostuvat muun muassa kotieläimetön maatalous, rakennekehitys, hiilineutraalius, panosomavaraisuus ja omien raaka-aineiden jatkojalostus.

Maitotilat kannattavat maidontuotantoon keskittymistä, naudanlihatilat lihantuotantoon keskittymistä, ja erikoiskasvitilat erikoiskasvituotantoa. Sika- ja siipikarjatilojen ohella myös maitotilat sanovat melko ehdottomasti ei siirtymiselle kokonaan luomutuotantoon. Vähiten tuottavuuden parantamisesta ovat innostuneita hevostilat.

Eri tuotantosuuntia edustavien tilojen väliset erot olivat tilastollisesti erittäin merkitseviä luonnonhoitoon keskittymisen, erikoiskasveihin keskittymisen, agroekologiaan yms. keskittymisen, ruoka- ja rehukasvien tuotantoon keskittymisen (ilman kotieläimiä), kokonaan luomutuotantoon siirtymisen ja uusien yhteisöllisten organisoitumistapojen kohdalla. Erot olivat tilastollisesti merkitseviä maidontuotantoon keskittymisen ja panosomavaraisuuden osalta, ja melkein merkitseviä maatalouden tuottavuuden parantamista, lihantuotantoon keskittymistä, maataloustuotannon monipuolistamista, teknoruokaa, maatalouden ympäristökuormituksen vähentämistä, maatalousmaisemien hoitoa ja tehokkuutta koskevissa väittämässä.

Kuvio 21. Näkemykset siitä, millaista maataloutta alueella tulisi harjoittaa tulevaisuudessa tuotantosuunnittain.

3.4.4 Tulevaisuuden kehityssuunnat tuotantotavan mukaan

Kokonaan luomutuotannossa olevat tilat kannattavat muita yleisemmin osaamisen parantamista, yhteistyötä, pyrkimystä hiilineutraaliuteen, uutta teknologiaa, panosomavaraisuutta, ympäristökuormituksen vähentämistä sekä siirtymistä kokonaan luomutuotantoon (kuvio 22). Kokonaan tavanomaisessa tuotannossa olevilla tiloilla kannatetaan kokonaan tai osittain luomutuotannossa olevia tiloja vähemmän muun muassa siirtymistä kokonaan luomutuotantoon, agroekologiaa yms., maisemanhoitoa, erikoiskasvien viljelyä, maataloustuotannon monipuolistamista ja lähiruokaa. Osittain luomutuotannossa olevilla tiloilla panostettaisiin muita ryhmiä laajemmin luonnonhoitoon, kotieläimettömään maatalouteen, maisemanhoitoon, pienten tilojen tukemiseen ja kehittämiseen sekä erikoiskasvituotantoon.

Tilaryhmien väliset erot luonnonhoitoon, agroekologiaan yms., luomuun ja uusiin organisoitumistapoihin keskittymisessä olivat tilastollisesti merkitseviä. Panosomavaraisuutta, hiilineutraaliutta ja ympäristökuormitusta koskevat erot olivat tilastollisesti merkitseviä sekä tuottavuutta, pieniä tiloja, monipuolistamista, maisemanhoitoa ja tuotanto-osaamisen parantamista koskevat erot melkein merkitseviä. Muut erot tilaryhmien välillä eivät olleet tilastollisesti merkitseviä.

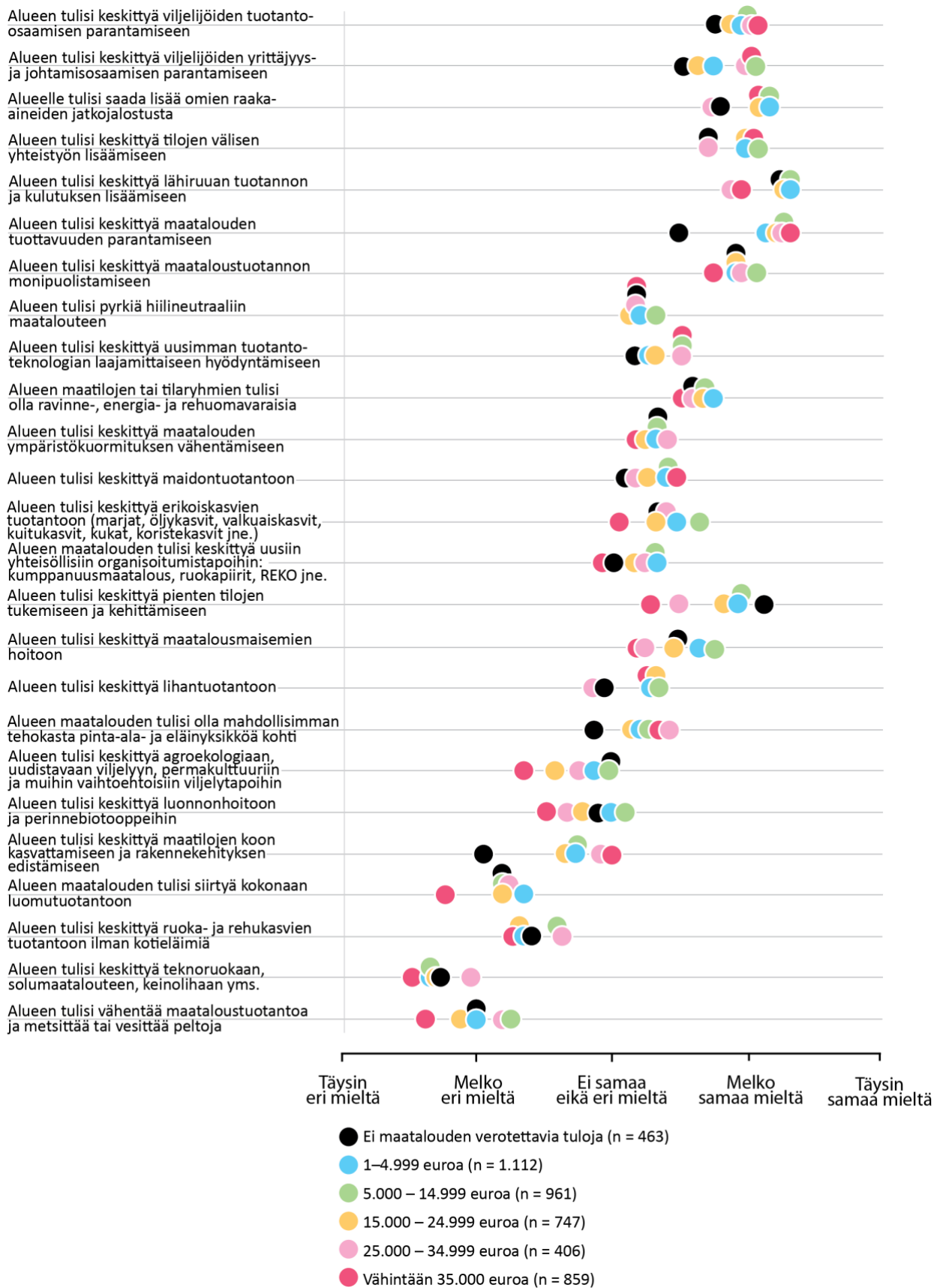

Kuvio 22. Näkemykset siitä, millaista maataloutta alueella tulisi harjoittaa tulevaisuudessa tuotantotavan mukaan.

3.4.5 Tulevaisuuden kehityssuunnat maatalouden tuloksen mukaan

Maatalouden tuloksella on jonkin verran vaikutusta siihen, mihin suuntaan alueen maataloutta pitäisi kehittää (kuvio 23). Tiloilla, joilla ei ollut lainkaan maatalouden verotettavaa tuloa, kannatetaan muita ryhmiä yleisemmin pienten tilojen tukemista ja kehittämistä ja muita tilaryhmiä harvemmin keskittymistä tuottavuuden parantamiseen, tilakoon kasvattamiseen tai tehokkuuden lisäämiseen. Suurituloisin tilaryhmän (vähintään 35.000 euroa) erottuu muista tilaryhmistä lähinnä toivomalla muita vähemmän panostusta joihinkin vaihtoehtoihin: siirtymiselle kokonaan luomutuotantoon, agroekologiaan yms. keskittymiselle, maataloustuotannon vähentämiselle, erikoiskasvien viljelylle sekä maataloustuotannon monipuolistamiselle – ja pienten tilojen tukemiselle. Hyvin monen ulottuvuuden osalta tilaryhmien väliset erot ovat pieniä.

Pienten tilojen tukemisessa tilaryhmien väliset erot olivat tilastollisesti erittäin merkitseviä. Luonnonhoitoa, tuottavuutta, agroekologiaa yms., hiilineutraalisuudessa ja uusissa yhteisöllisissä organisoitumistavoissa erot olivat tilastollisesti merkitseviä. Johtamisosaamiseen, erikoiskasvien viljelyyn ja tuotanto-osaamiseen panostamisessa ne olivat melkein merkitseviä; muut erot eivät olleet tilastollisesti merkitseviä.

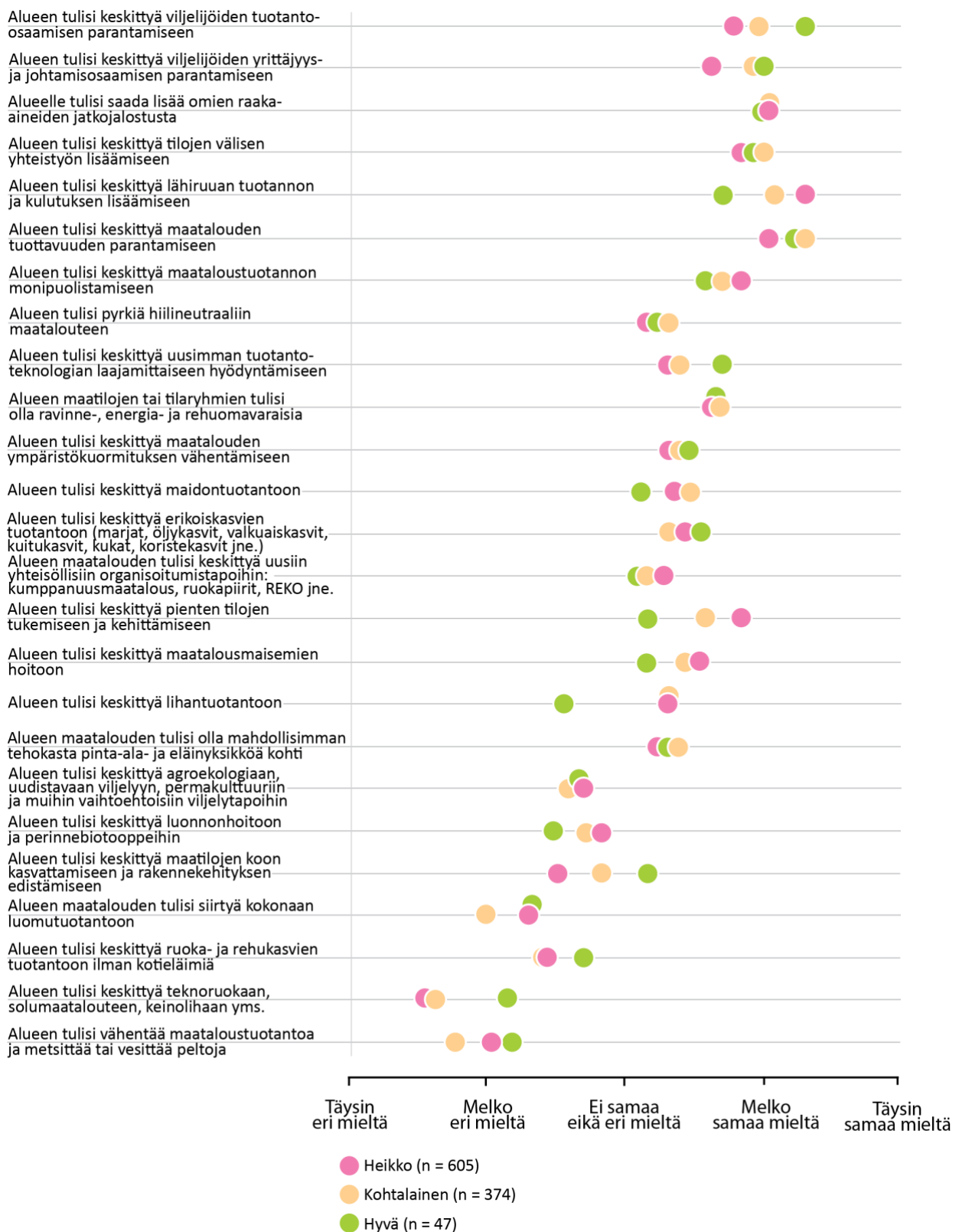

Kuvio 23. Näkemykset siitä, millaista maataloutta alueella tulisi harjoittaa tulevaisuudessa maatalouden tuloksen mukaan.

3.4.6 Tulevaisuuden kehityssuunnat maatalouden kannattavuuden mukaan

Hyvin kannattavien tilojen viljelijät panostaisivat heikommin kannattaviin verrattuna erityisesti teknoruokaan, tuotanto-osaamiseen, rakennekehitykseen, maatalouteen ilman kotieläimiä ja uuteen teknologiaan – mutta ei lihantuotantoon eikä lähiruokaan. Heikosti kannattavien tilojen viljelijät puolestaan panostaisivat pienten tilojen tukemiseen ja lähiruokaan – mutta ei teknoruokaan (kuvio 24).

Rakennekehityksen ja pienten tilojen tukemisen osalta erot ryhmien välillä olivat tilastollisesti erittäin merkitseviä ja lihantuotannon osalta tilastollisesti merkitseviä. Maidontuotannon, panosomavaraisuuden, teknoruuan, maataloustuotannon vähentämisen, lähiruuan, tuotanto-osaamisen ja tehokkuuteen panostamisen osalta erot olivat tilastollisesti melkein merkitseviä. Muut erot ryhmien välillä eivät olleet tilastollisesti merkitseviä.

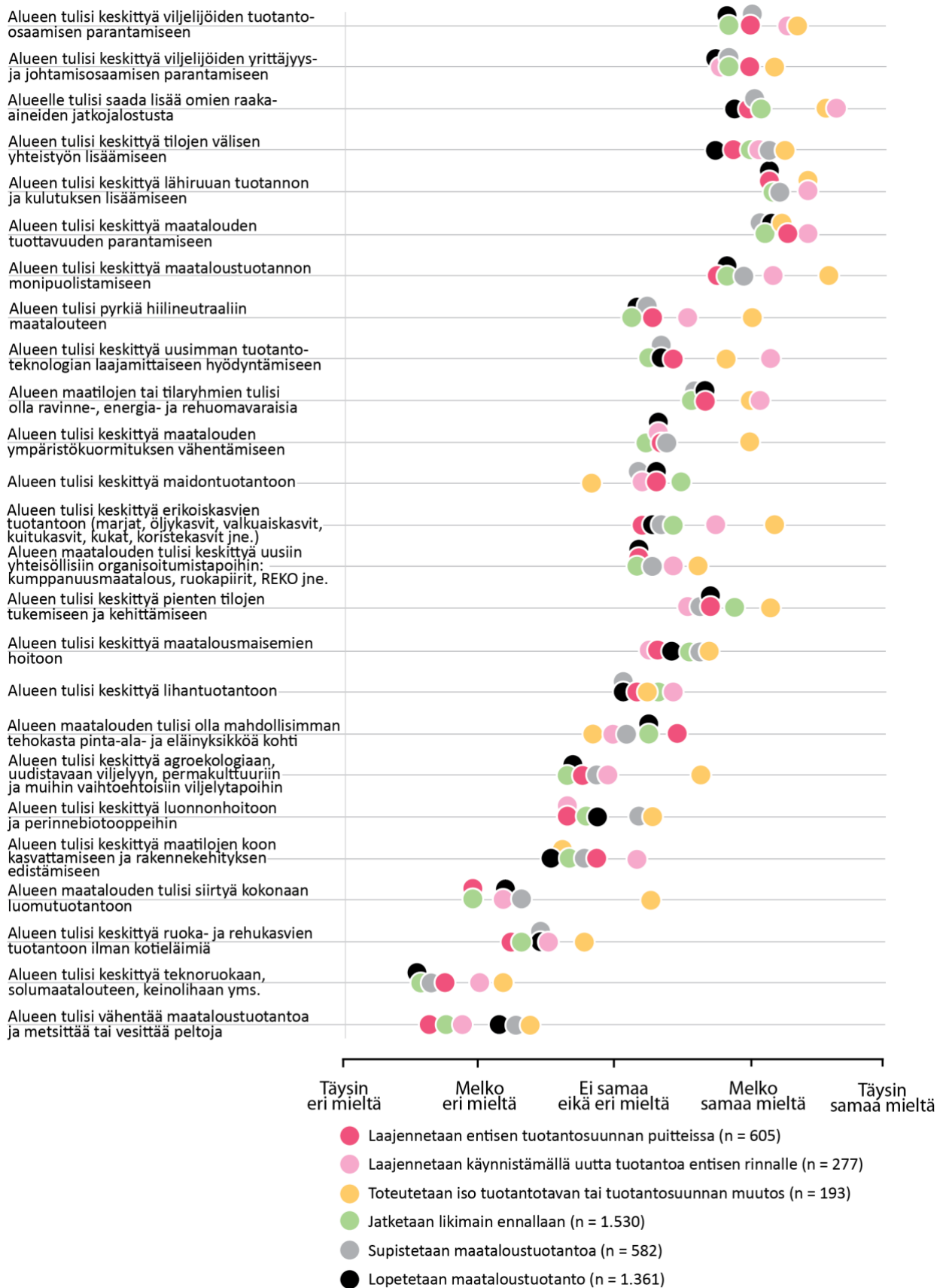
Kuvio 24. Näkemykset siitä, millaista maataloutta alueella tulisi harjoittaa tulevaisuudessa maatalouden kannattavuuden mukaan.

3.4.7 Tulevaisuuden kehityssuunnat strategian mukaan

Valittu strategia ja toivottu kehityssuunta liittyvät loogisesti toisiinsa (kuvio 25). Nykyisen tuotantosuunnan puitteissa laajentamista suunnittelevat viljelijät eivät ole kovin kiinnostuneita maataloustuotannon monipuolistamisesta, erikoiskasveista, luonnonhoidosta, luomutuotannosta, maataloudesta ilman kotieläimiä tai maataloustuotannon vähentämisestä, mutta he ovat muita kiinnostuneempia tehokkuuden lisäämisestä. Kasvua monipuolistamalla tavoittelevat viljelijät panostaisivat muita yleisemmin alueen omien raaka-aineiden jatkojalostukseen, uuteen tuotantoteknologiaan, rakennekehitykseen, lähiruokaan ja panosomavaraisuuteen.

Isoa tuotantotavan tai tuotantosuunnan muutosta suunnitteleva ryhmä on profiililtaan eniten muista poikkeava, vaikka onkin kooltaan pieni (193 tilaa). Muita ryhmiä suosittumia panostuskohteita ovat siirtyminen kokonaan luomutuotantoon, keskittyminen agroekologiaan yms., maatalouden ympäristökuormituksen vähentäminen, pyrkiminen hiilineutraaliin maatalouteen, keskittyminen erikoiskasvien viljelyyn, maataloustuotannon monipuolistaminen, pienten tilojen tukeminen, kotieläimetön maatalous sekä teknoruoka ja maataloustuotannon vähentäminen. Muiden strategiavalintojen osalta tilaryhmien väliset erot ovat melko pieniä.

Erot erilaisen strategian valinneiden tilaryhmien välillä olivat tilastollisesti erittäin merkitseviä uuden teknologian ja alueen omien raaka-aineiden jatkojalostuksen osalta. Erot olivat tilastollisesti merkitseviä agroekologian yms., maataloustuotannon vähentämisen, luomutuotannon ja uusien organisoitumistapojen osalta. Erot luonnonhoitoon keskittymisen, maatalojen koon kasvun, hiilineutraaliuden tavoittelun ja tehokkuuteen keskittymisen osalta olivat tilastollisesti melkein merkitseviä. Muut erot tilaryhmien välillä eivät olleet tilastollisesti merkitseviä.

Kuvio 25. Näkemykset siitä, millaista maataloutta alueella tulisi harjoittaa tulevaisuudessa strategian mukaan.

3.4.8 Tulevaisuuden kehityssuunnat iän mukaan

Ikä ei yhdisty erityisen vahvasti viljelijöiden tulevaisuustoiveisiin alueen maatalouden suhteen (kuvio 26). Nuorimmat viljelijät (alle 40 vuotta) panostaisivat muita hieman yleisemmin lähiruokaan ja muita vähemmän teknoruokaan ja maataloustuotannon vähentämiseen. Vastaavasti iäkkäimmät viljelijät (yli 60 vuotta) panostaisivat muita hieman vähemmän lihantuotantoon.

Uutta teknologiaa ja uusia organisoitumistapoja koskevat näkemykset ikäryhmien välillä erosivat toisistaan tilastollisesti melkein merkitsevällä tavalla. Mitkään muut erot eivät olleet tilastollisesti merkitseviä.

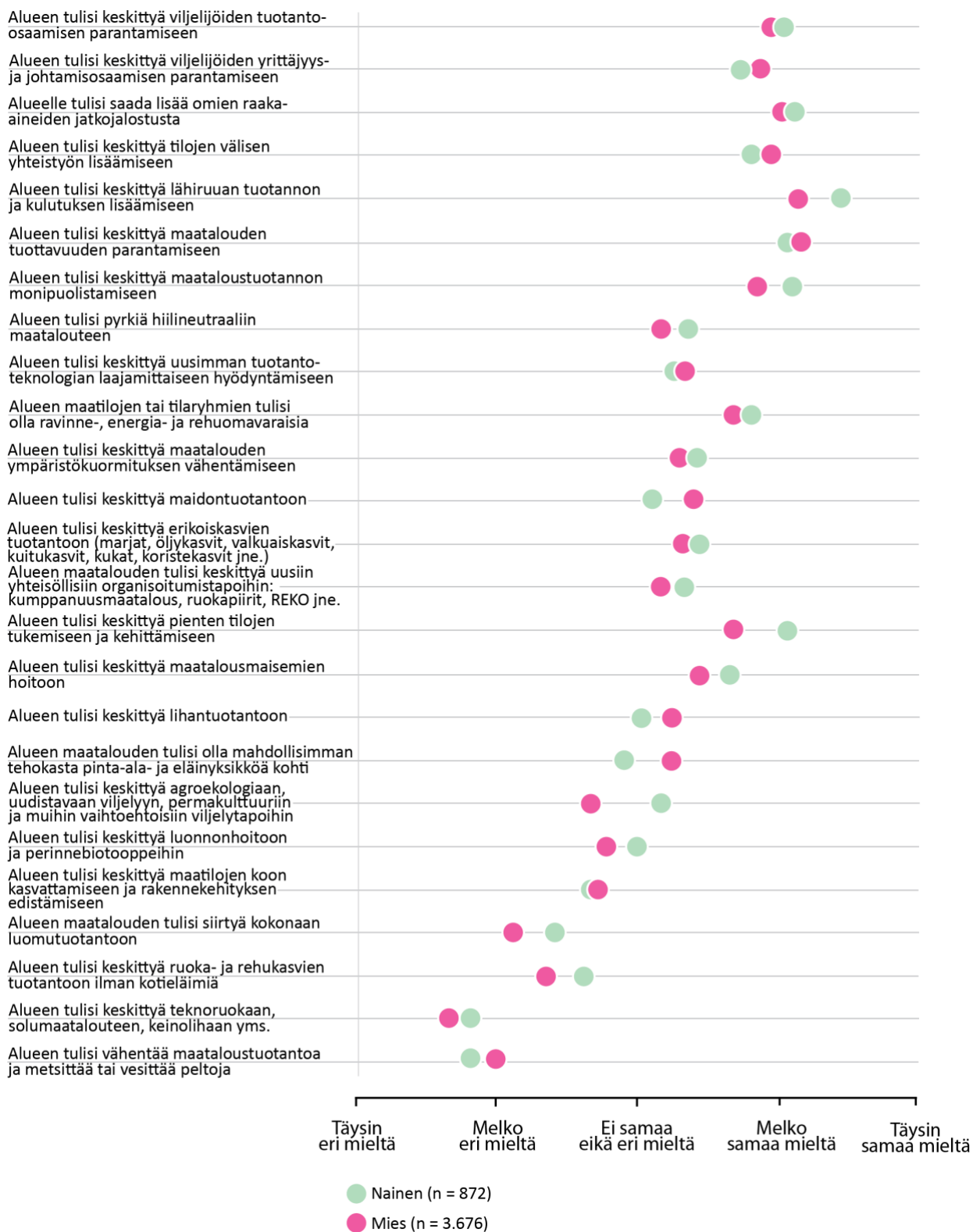

Kuvio 26. Näkemykset siitä, millaista maataloutta alueella tulisi harjoittaa tulevaisuudessa iän mukaan.

3.4.9 Tulevaisuuden kehityssuunnat sukupuolen mukaan

Sukupuolten välillä on joitakin eroja toivotuissa panostuskohteissa (kuvio 27). Naiset panostaisivat miehiä enemmän muun muassa pienten tilojen tukemiseen ja kehittämiseen, luomutuotantoon, agroekologiaan yms., lähiruokaan, maatalouteen ilman kotieläimiä, maataloustuotannon monipuolistamiseen, luonnonhoitoon ja maatalousmaisemien hoitoon. Miehet puolestaan panostaisivat naisia enemmän tehokkuuteen, maidontuotantoon, lihantuotantoon ja maataloustuotannon vähentämiseen.

Agroekologiaa yms., pieniä tiloja ja lähiruokaa koskevat erot sukupuolten välillä olivat tilastollisesti erittäin merkitseviä. Hiilineutraaliutta, maisemanhoitoa ja luomutuotantoa koskevat erot olivat tilastollisesti merkitseviä. Maataloustuotannon monipuolistamista, teknoruokaa, ympäristökuormituksen vähentämistä ja tuotanto-osaamisen parantamista koskevat erot olivat tilastollisesti melkein merkitseviä. Muissa tapauksissa erot sukupuolten välillä eivät olleet tilastollisesti merkitseviä.

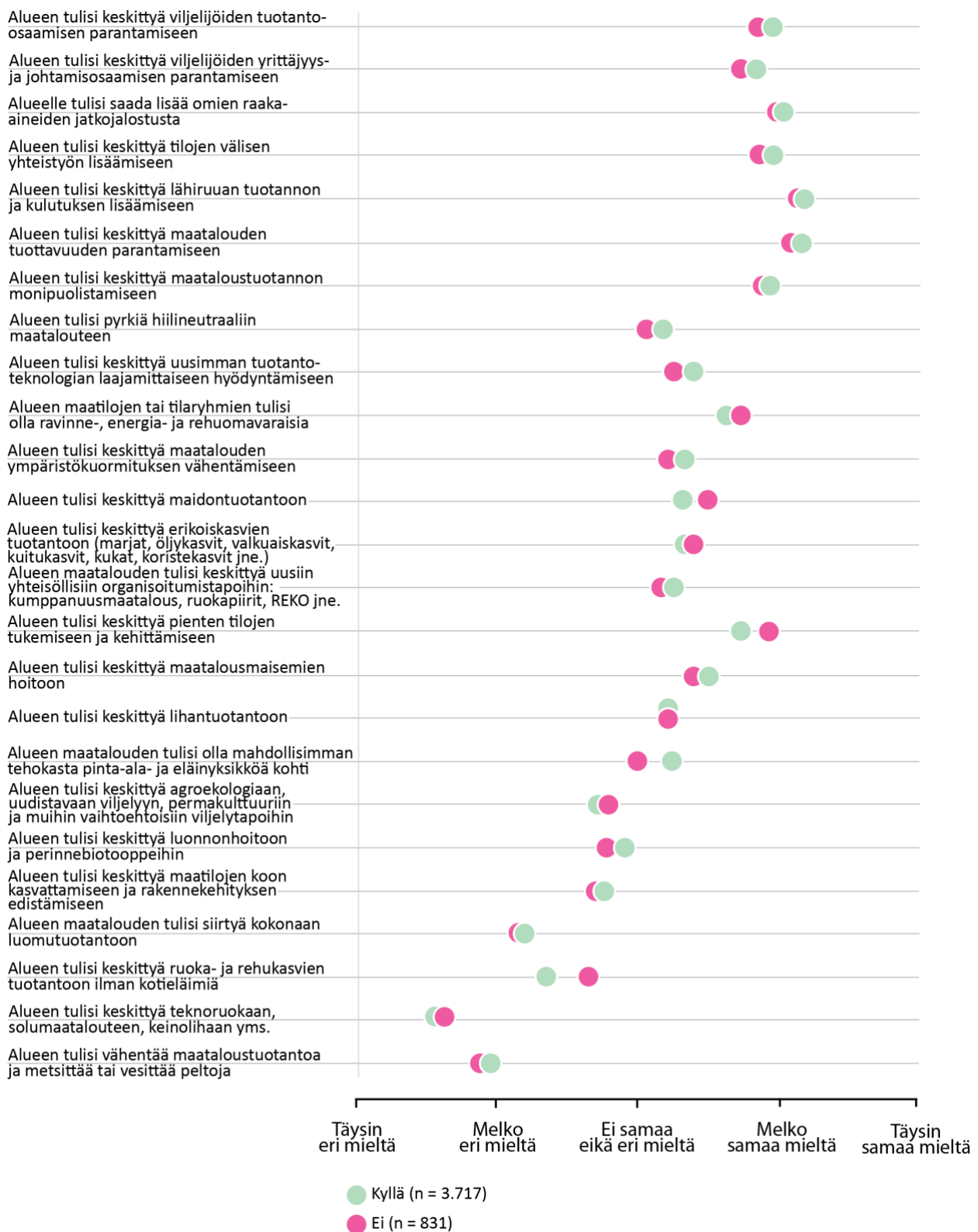

Kuvio 27. Näkemykset siitä, millaista maataloutta alueella tulisi harjoittaa tulevaisuudessa sukupuolen mukaan.

3.4.10 Tulevaisuuden kehityssuunnat parisuhteen mukaan

Erot parisuhteessa olevien tai sitä ilman olevien viljelijöiden välillä ovat pieniä (kuvio 28). Parisuhteessa olevat panostaisivat hieman enemmän tehokkuuteen, ilman parisuhdetta olevat puolestaan maatalouteen ilman kotieläimiä ja pienten tilojen tukemiseen.

Hiilineutraaliutta koskeva ero ryhmien välillä oli tilastollisesti melkein merkitsevä; muut erot eivät olleet tilastollisesti merkitseviä.

Kuvio 28. Näkemykset siitä, millaista maataloutta alueella tulisi harjoittaa tulevaisuudessa parisuhteen mukaan.

3.4.11 Tulevaisuuden kehityssuunnat koulutuksen mukaan

Koulutuksella on selvä yhteys siihen, millaista tulevaisuutta viljelijät toivoivat alueella tavoiteltavan (kuvio 29). Yliopistotutkinnon suorittaneet poikkeavat muista ryhmistä erityisesti painottamalla keskittymistä erikoiskasveihin, agroekologiaan tms., luomutuotantoon, teknoruokaan, maatalouden ympäristökuormituksen vähentämiseen sekä omien raaka-aineiden jatkojalostukseen. Samalla tavalla vain peruskoulun suorittaneet poikkeavat muista ryhmistä. Nämä viljelijät panostaisivat muita ryhmiä vähemmän osaamisen parantamiseen, uusimman tuotantoteknologian hyödyntämiseen, uusiin organisoitumistapoihin, erikoiskasveihin, yhteistyöhön, tuottavuuteen, monipuolistamiseen, jatkojalostukseen ja lähiruokaan. Erot muiden ryhmien välillä ovat pieniä.

Koulutustasoon liittyvät erot vastauksissa olivat tilastollisesti erittäin merkitseviä hiilineutraaliuteen pyrkimisen, teknoruuan ja alueen omien raaka-aineiden jatkojalostuksen kohdalla. Erot olivat tilastollisesti merkitseviä erikoiskasvien viljelyyn, agroekologian yms., ympäristökuormituksen vähentämisen ja uuden teknologian käytön osalta sekä tilastollisesti melkein merkitseviä maatalojen välisen yhteistyön osalta. Muut erot eivät olleet tilastollisesti merkitseviä.

Kuvio 29. Näkemykset siitä, millaista maataloutta alueella tulisi harjoittaa tulevaisuudessa koulutuksen mukaan.

Taulukossa 15 on esitetty vielä kooste niistä yhteyksistä, jotka olivat tilastollisesti vähintään melkein merkitseviä (<0,05*). Esimerkiksi lähiruuan tuotannon ja kulutuksen lisäämistä pitävät (selvästi muita

vahvemmin) toivottavana kehityssuuntana kannattavuudeltaan ”heikkojen” tilojen viljelijät ja naispuoliset viljelijät. Tilojen tai tilaryhmien ravinne-, energia- ja rehuomavaraisuutta pidetään yleisimmin toivottavana kehityssuuntana ”muun” kotieläintuotannon tiloilla, kokonaan luomutuotannossa olevilla tiloilla ja kannattavuudeltaan ”kohtalaisilla” tiloilla. **Tuloksia voi lukea myös niin, että jos alueella halutaan pyrkiä kohti tietynlaista tulevaisuutta, mitkä viljelijäryhmät olisivat kiinnostuneita panostamaan asiaan.** Esimerkiksi agroekologia yms. ja siirtyminen kokonaan luomutuotantoon nähdään toivottavana kehityssuuntana alueelle erityisesti alle 20 hehtaarin tiloilla ja ”muun” kasvituotannon tiloilla.

Taulukko 15. Kustakin alueen maatalouden kehityssuunnasta kiinnostunein ryhmä vähintään melkein merkitsevän ryhmien välisen tilastollisen eron tapauksessa.

Alueen maatalouden tulevaisuus	Kiinnostunein ryhmä
Viljelijöiden tuotanto-osaaminen	Kokonaan luomutuotanto Maatalouden tulos vähintään 35.000 euroa Kannattavuus "hyvä" Viljelijä nainen
Viljelijöiden yrittäjyys- ja johtamisosaaminen	Vähintään 100 hehtaarin tila Maatalouden tulos 5.000–14.999 euroa
Alueen omien raaka-aineiden jatkojalostus	Alle 20 hehtaarin tila Laajennetaan käynnistämällä uutta tuotantoa entisen rinnalle Viljelijällä yliopistotutkinto
Tilojen välinen yhteistyö	Viljelijällä yliopistotutkinto
Lähiruuan tuotanto ja kulutus	Kannattavuus "heikko" Viljelijä nainen
Maatalouden tuottavuus	50–99 hehtaarin tila Sika- tai siipikarjatala Kokonaan tavanomainen tuotanto Maatalouden tulos vähintään 35.000 euroa
Maataloustuotannon monipuolistaminen	Lammas- tai vuohtila Kokonaan luomutuotanto Viljelijä nainen
Hiilineutraali maatalous	Kokonaan luomutuotanto Maatalouden tulos 5.000–14.999 euroa Toteutetaan iso tuotantotavan tai tuotantosunnan muutos Viljelijä nainen Viljelijä elää parisuhteessa Viljelijällä yliopistotutkinto
Uusin tuotantoteknologia	Vähintään 100 hehtaarin tila Laajennetaan käynnistämällä uutta tuotantoa entisen rinnalle Viljelijä 40–60 vuotta Viljelijällä yliopisto- tai ammattikorkeakoulututkinto
Ravinne-, energia- ja rehuomavaraisuus	"Muun" kotieläintuotannon tila Kokonaan luomutuotanto Kannattavuus "kohtalainen"
Maatalouden ympäristökuormituksen vähentäminen	"Muun" kotieläintuotannon tila Kokonaan luomutuotanto Viljelijä nainen Viljelijällä yliopistokoulutus
Maidontuotanto	Maitotila Kannattavuus "kohtalainen"
Erikoiskasvit tuotanto	Alle 20 hehtaarin tila Erikoiskasvutila Maatalouden tulos 5.000–14.999 euroa Viljelijällä yliopistokoulutus
Uudet yhteisölliset organisoitumistavat	Alle 20 hehtaarin tila "Muun" kotieläintuotannon tila Kokonaan luomutuotanto Maatalouden tulos 1–4.999 euroa Toteutetaan iso tuotantotavan tai tuotantosunnan muutos Viljelijä alle 40 vuotta
Pienet tilat	Alle 20 hehtaarin tila Kokonaan luomutuotanto Ei maatalouden verotettavia tuloja Kannattavuus "heikko" Viljelijä nainen
Maatalousmaiesmien hoito	Alle 20 hehtaarin tila "Muun" kotieläintuotannon tila Osittain luomu, osittain tavanomainen tuotantotapa Viljelijä nainen
Lihantuotanto	Naudanlihatila Kannattavuus "kohtalainen"
Tehokkuus pinta-ala- ja eläinrykiksiä kohti	Sika- tai siipikarjatala Kannattavuus "kohtalainen" Laajennetaan entisen tuotantosunnan puitteissa
Agroekologia yms.	Alle 20 hehtaarin tila "Muun" kasvit tuotannon tila Kokonaan luomutuotanto Ei maatalouden verotettavia tuloja Toteutetaan iso tuotantotavan tai tuotantosunnan muutos Viljelijä nainen Viljelijällä yliopistotutkinto
Luonnonhoito ja perinnebiotoopit	Alle 20 hehtaarin tila "Muun" kotieläintuotannon tila Osittain luomu, osittain tavanomainen tuotantotapa Maatalouden tulos 5.000–14.999 euroa Toteutetaan iso tuotantotavan tai tuotantosunnan muutos
Maatilojen koon kasvu	Vähintään 100 hehtaarin tila Kannattavuus "hyvä" Laajennetaan käynnistämällä uutta tuotantoa entisen rinnalle
Kokonaan luomutuotantoa	Alle 20 hehtaarin tila "Muun" kasvit tuotannon tila Toteutetaan iso tuotantotavan tai tuotantosunnan muutos Viljelijä nainen
Ruoka- ja rehukasveja ilman kotieläimiä	"Muun" kotieläintuotannon tila
Teknoruokaa, solumaataloutta yms.	Hevostila Kannattavuus "hyvä" Viljelijä nainen Viljelijällä yliopistotutkinto
Maataloustuotannon vähentämistä, peltojen metsitystä	Alle 20 hehtaarin tila Kannattavuus "hyvä" Toteutetaan iso tuotantotavan tai tuotantosunnan muutos

Tilastollisesti erittäin merkitsevät erot lihavoitu.

3.4.12 Faktorianalyysi tulevaisuuden kehityssuunnista

Seuraavassa vaiheessa 25 väittämän tuloksista tehtiin faktorianalyysi (pääkomponenttianalyysi), jonka tarkoituksena on tiivistää vaihtoehtojen joukkoa ja paljastaa niiden taustalla olevia piileviä, laaja-alaisempia muuttujia, jotka yhdistävät useita vaihtoehtoja. Analyysissä kokeiltiin kolmen, neljän, viiden ja kuuden faktorin ratkaisuja, ja niistä tulkinnaltaan loogisimman tuloksen tarjosi viiden faktorin ratkaisu. Faktoreiden nimeäminen perustuu tulkintaan niistä muuttujista, joilla on suuri faktorilataus eli joiden vaihtelua ko. faktori kuvaa hyvin. Koska väittämät kuvasivat vaihtoehtoisia tulevaisuuden kehityssuuntia, **faktorit ovat tavallaan tulevaisuuskuva-aihoita alueen maatalouden mahdollisista kehityssuunnista.**

Faktoreista ensimmäinen on **Pisnes–Savo**, joka selitti 13 % muuttujien hajonnasta (taulukko 16). Tässä tulevaisuusvaihtoehdossa keskityttäisiin osaamisen parantamiseen, uuden teknologian käyttöönottoon sekä kasvuun, tuottavuuteen ja tehokkuuteen. **Paikallis–Savo** selitti 12 % muuttujien hajonnasta. Tämä tulevaisuus rakentuisi lähiruuan, monipuolisen maataloustuotannon, pienten tilojen tukemisen ja kehittämisen, alueen omien raaka-aineiden jatkojalostuksen ja uusien yhteisöllisten organisoitumistapojen varaan. Kolmantena faktorina erottui **Kestävyys–Savo** (selitysaste 10 %), jossa alue pyrki hiilineutraaliin maatalouteen, maatalouden ympäristökuormituksen vähentämiseen, panosomavaraisuuteen ja luomutuotantoon. Neljäntenä erottunut faktori voidaan nimetä **Luonto–Savoksi** (selitysaste 10 %). Siinä korostuvat luonnonhoito, perinnebiotoopit, erikoiskasvit, kotieläimetön maatalous, uudistavat viljelymenetelmät, peltojen metsitys ja vesitys sekä maisemanhoito. Viidennen faktorin selitysaste oli 8 %, ja se voidaan nimetä **Nauta–Savoksi**. Siinä keskityttäisiin lihan- ja maidontuotantoon.

Tulevaisuuskuvioiden keskeisimmät ominaispiirteet on koottu vielä kuvioon 30.

Taulukko 16. Faktorianalyysi viljelijöiden vastauksista.

Väite	Pisnes-Savo	Paikallis-Savo	Kestävyys-Savo	Luonto-Savo	Nauta-Savo
Alueen tulisi keskittyä maidontuotantoon	0,203	-0,125	0,070	-0,037	0,770
Alueen tulisi keskittyä luonnonhoitoon ja perinnebiotooppeihin	-0,150	0,114	0,289	0,712	0,139
Alueen tulisi keskittyä maatilojen koon kasvattamiseen ja rakennekehityksen edistämiseen	0,628	-0,409	0,061	0,037	0,159
Alueen tulisi keskittyä maatalouden tuottavuuden parantamiseen	0,620	0,063	-0,137	0,049	0,235
Alueen tulisi keskittyä viljelijöiden yrittäjyys- ja johtamisosaamisen parantamiseen	0,706	0,118	0,040	0,114	0,041
Alueen tulisi keskittyä erikoiskasvien tuotantoon (marjat, öljykasvit, valkuaiskasvit, kuitukasvit, kukat, koristekasvit jne.)	0,195	0,370	0,063	0,594	-0,114
Alueen tulisi keskittyä lihantuotantoon	0,161	0,103	-0,107	-0,011	0,782
Alueen tulisi keskittyä agroekologiaan, uudistavaan viljelyyn, permakulttuuriin ja muihin vaihtoehtoisin viljelytapoihin	-0,017	0,196	0,518	0,532	0,027
Alueen tulisi keskittyä ruoka- ja rehukasvien tuotantoon ilman kotieläimiä	0,090	0,015	-0,077	0,563	-0,379
Alueen maatilojen tai tilaryhmien tulisi olla ravinne-, energia- ja rehuomavaraisia	-0,009	0,148	0,613	-0,109	0,151
Alueen tulisi keskittyä pienten tilojen tukemiseen ja kehittämiseen	-0,304	0,637	-0,017	0,117	0,051
Alueen tulisi keskittyä maataloustuotannon monipuolistamiseen	0,061	0,639	0,160	0,219	-0,091
Alueen tulisi pyrkiä hiilineutraaliin maatalouteen	0,280	0,114	0,716	0,177	-0,078
Alueen tulisi keskittyä teknoruokaan, solumaatalouteen, keinoeläin yms.	0,215	-0,206	0,282	0,255	-0,449
Alueen tulisi vähentää maataloustuotantoa ja metsittää tai vesittää peltoja	-0,193	-0,309	0,116	0,521	-0,268
Alueen tulisi keskittyä maatalouden ympäristökuormituksen vähentämiseen	0,183	0,134	0,688	0,226	-0,150
Alueen tulisi keskittyä uusimman tuotantoteknologian laajamittaiseen hyödyntämiseen	0,655	0,012	0,266	-0,050	-0,142
Alueen tulisi keskittyä lähiruuan tuotannon ja kulutuksen lisäämiseen	0,120	0,662	0,167	-0,071	0,160
Alueen tulisi keskittyä maatalousmaiesmien hoitoon	-0,050	0,443	0,206	0,470	0,189
Alueen tulisi keskittyä tilojen välisen yhteistyön lisäämiseen	0,531	0,409	0,200	-0,011	0,154
Alueen tulisi keskittyä viljelijöiden tuotanto-osaamisen parantamiseen	0,662	0,315	0,216	-0,020	-0,038
Alueelle tulisi saada lisää omien raaka-aineiden jatkojalostusta	0,334	0,614	0,123	-0,027	-0,052
Alueen maatalouden tulisi siirtyä kokonaan luomutuotantoon	-0,207	0,238	0,581	0,312	-0,033
Alueen maatalouden tulisi olla mahdollisimman tehokasta pinta-ala- ja eläinyksikköä kohti	0,577	-0,093	-0,312	-0,202	0,082
Alueen maatalouden tulisi keskittyä uusiin yhteisöllisiin organisoitumistapoihin: kumppanuusmaatalous, ruokapiirit, REKO jne.	0,056	0,546	0,315	0,194	0,002

Rotatoitu komponenttimatriisi, Varimax-rotointi Kaiser-normalisoinnilla.
Selitysaste 53 % varianssista.

Kuvio 30. Tulevaisuuskuvioiden keskeiset ominaispiirteet.

Seuraavaksi tilat ryhmiteltiin faktorianalyysin tulosten perusteella. Kukin tila luokiteltiin korkeimman faktoripistemäärän mukaiseen ryhmään (taulukko 17). Yleisimmin keskittymistä **Pisnes-Savoon** kannattavat sika- tai siipikarjatilat (68 % näistä tiloista), hyvin kannattavat (34 %) ja suurituloiset tilat (27 %), suuret vähintään 100 hehtaarin tilat (32 %) ja maataloustuotannon laajentamisstrategian valinneet tilat (25/31 %). Kaikkiaan 16 % tiloista kuuluu tähän ryhmään. **Paikallis-Savon** kannattajiksi alueen profiloituvat erityisesti lammas- tai vuohitilat (71 %) sekä tilat, joilla nykyinen viljelijä jatkaa vuoteen 2040 saakka (26 %). Kaikista tiloista 19 % ryhmittyy paikallis-Savon kannattajiksi.

Kestävyys–Savo on suosittu hyvin monenlaisilla tiloilla, muun muassa muun kotieläintuotannon tiloilla (50 %), hevostiloilla (47 %), kokonaan luomutuotannossa olevilla tiloilla (47 %), isoa tuotantotavan tai tuotantosuunnan muutosta suunnittelevilla tiloilla (42 %), yliopistotutkimuksen suorittaneiden viljelijöiden tiloilla (36 %) ja naisten viljelemillä tiloilla (31 %). Kaikista tiloista Kestävyys–Savon kannattajiksi ryhmittyy 21 %. **Luonto–Savo** on suosituin tulevaisuusvaihto ja sen kannattajiksi ryhmittyy 25 % tiloista. Erityisen suosittu vaihtoehto se on muun muassa osittain luomua ja osittain tavanomaista tuotantoa harjoittavilla tiloilla (37 %), tiloilla, joiden pellot poistuvat viljelystä (36 %), 5.000–14.999 euron tuloksen yltäneillä tiloilla (35 %), muun kasvituotannon tiloilla (33 %), maataloustuotantoa supistavilla (32 %) tai se lopettavilla (30 %) tiloilla, yli 60–vuotiaiden viljelijöiden tiloilla (31 %), 20–49 hehtaarin tiloilla (31 %) sekä lukion tai ammattikoulun suorittaneiden viljelijöiden tiloilla (30 %). **Nauta–Savo** on suosituin vaihtoehto naudanlihataloilla (40 %), maitotiloilla (25 %) sekä peruskoulun suorittaneiden viljelijöiden tiloilla (37 %). Nauta-Savon kannattajia on 18 % tiloista.

Taulukko 17. Tilojen määrät korkeimman faktoripistemäärän mukaisesti ryhmiteltynä.

Muuttuja	Ryhmä	Pisnes-Savo	Paikallis-Savo	Kestävyys-Savo	Luonto-Savo	Nautasavo	Yhteensä
Maakunta	Etelä-Savo	16	24	22	27	12	100
	Pohjois-Savo	17	16	20	25	23	100
Ikäryhmä	Alle 40 vuotta	14	25	11	28	22	100
	40-60 vuotta	17	19	24	22	18	100
	Yli 60 vuotta	17	15	20	31	17	100
Sukupuoli	Nainen	8	23	31	24	14	100
	Mies	18	18	19	26	19	100
Parisuhde	Ei parisuhteessa	9	18	26	33	14	100
	Parisuhteessa	18	19	20	24	19	100
Lapsia	Ei	12	21	33	24	10	100
	Kyllä	17	18	18	26	21	100
Korkein suoritettu koulutus	Peruskoulu	4	6	19	35	37	100
	Lukio tai ammattikoulu	15	22	15	30	19	100
	Ammattikorkeakoulu	18	20	23	21	17	100
	Yliopisto	22	14	36	17	12	100
Tilakokoryhmä	Alle 20,00 ha	10	21	25	25	19	100
	20,00-49,99 ha	15	20	19	31	15	100
	50,00-99,99 ha	25	16	16	27	16	100
	Vähintään 100,00 ha	32	14	18	9	28	100
Tuotantosuunta	Maidontuotanto	22	19	17	17	25	100
	Naudanlihantuotanto	14	13	22	11	40	100
	Sika- tai siipikarjalous	68	9	12	11	0	100
	Lammas- tai vuohitalous	0	71	16	0	13	100
	Hevostalous	13	12	47	17	11	100
	Muu kotieläintuotanto	12	26	50	11	0	100
	Viljanviljely	17	22	15	28	18	100
	Erikoiskasvien viljely	17	19	20	27	18	100
	Muu kasvituotanto	14	17	22	33	14	100
Tuotantotapa	Kokonaan luomu	8	13	47	20	12	100
	Osittain luomu, osittain tavanomainen	4	25	15	37	20	100
	Kokonaan tavanomainen	19	20	17	25	19	100
Maatalouden tulos 2023	Ei maatalouden verotettavia tuloja	4	27	23	28	17	100
	1-4.999 euroa	13	19	20	28	20	100
	5.000-14.999 euroa	17	14	18	35	16	100
	15.000-24.999 euroa	12	22	29	19	18	100
	25.000-34.999 euroa	23	19	17	29	12	100
	Vähintään 35.000 euroa	27	17	20	14	22	100
Maatalouden kannattavuus	Heikko	12	22	20	27	19	100
	Kohtalainen	20	16	22	25	17	100
	Hyvä	34	8	27	9	23	100
Strategia vuoteen 2040	Laajennetaan entisen tuotantosuunnan puitteissa	25	16	24	11	24	100
	Laajennetaan käynnistämällä uutta tuotantoa entisen rinnalle	31	12	27	16	14	100
	Toteutetaan iso tuotantotavan tai tuotansuunnan muutos	3	33	42	17	5	100
	Jatketaan likimain ennallaan	17	23	11	28	22	100
	Supistetaan maataloustuotantoa	12	20	21	32	15	100
	Lopetetaan maataloustuotanto	13	15	26	30	17	100
Jatkuvuus vuoteen 2040	Kyllä, nykyinen viljelijä jatkaa	17	26	19	19	20	100
	Kyllä, tilalla toteutetaan sukupolvenvaihdos	23	20	16	28	13	100
	Ei, tilan peltoja viljelevät muut kuin itse tai jatka	14	14	27	24	21	100
	Ei, tilan pellot ovat poistuneet viljelystä	9	15	22	36	18	100
Yhteensä, %		16	19	21	25	18	100
Tiloja, kpl		739	864	954	1155	835	4.548

Tilojen ryhmittely korkeimman faktoripistemäärän perusteella.

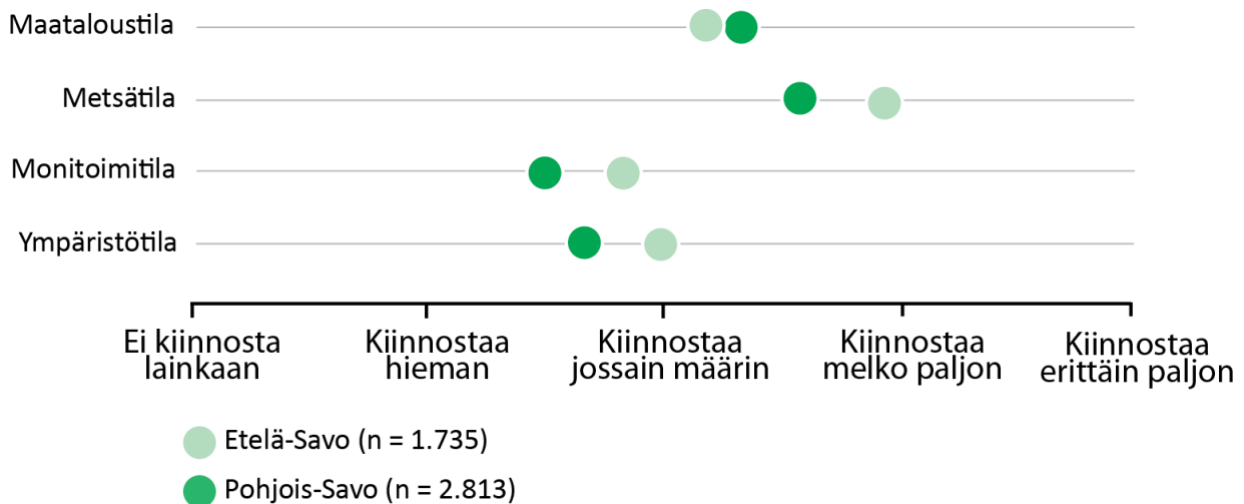
3.5 Tulevaisuuden tilatyypit

Seuraavaksi tiedusteltiin, missä määrin tulevaisuudessa tulisi panostaa erityyppisiin tiloihin. Lähtökohtana esitettiin, että tulevaisuudessa maatilat voisivat jakautua politiikan ja markkinoiden kannustamina nykyistä selvemmin neljään ryhmään: maatalous-, metsä-, monitoimi- ja ympäristötiloihin.

3.5.1. Tulevaisuuden tilatyypit alueittain

Tilatyypeistä kiinnostavin on metsätila, joka keskimäärin kiinnostaa ”melko paljon”. Toiseksi kiinnostavin on maataloustila, sitten ympäristötila ja viimeisenä monitoimitila, jotka kaikki kiinnostavat keskimäärin ”jossain määrin”. Maataloustila kiinnostaa Pohjois-Savon viljelijöitä Etelä-Savon viljelijöitä enemmän; kaikkien muiden osalta tilanne on päinvastainen (kuvio 31). Se, että vastausten keskiarvot sijoittuvat kaikissa vaihtoehdoissa asteikon keskivaiheille, kertoo siitä, että **mitään vaihtoehtoa ei pidetä erityisen houkuttelevana viljelijöiden enemmistön keskuudessa.**

Metsätilan kiinnostavuutta koskevat erot maakuntien välillä olivat tilastollisesti merkitseviä ($\chi^2=17,069$; $p=0,002^{**}$). Monitoimitilaa koskevat erot tilaryhmien välillä olivat tilastollisesti melkein merkitseviä ($\chi^2=12,843$; $p=0,012^*$). Muut erot eivät olleet tilastollisesti merkitseviä.

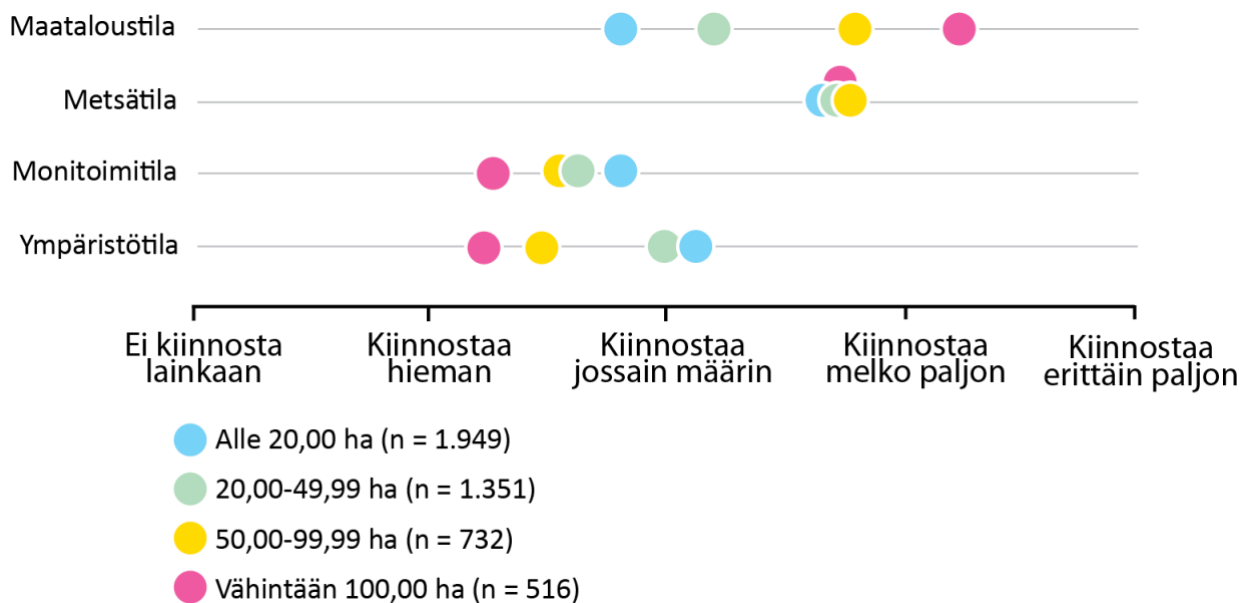

Kuvio 31. Tulevaisuuden tilatyypit alueittain.

3.5.2. Tulevaisuuden tilatyypit tilakokoluokittain

Erot tilatyypin kiinnostavuudessa poikkeavat merkittävästi tilakokoluokkien välillä (kuvio 32). Suurimmat erot kiinnostuksessa koskevat maataloustiloja ja ympäristötiloja. Suuret tilat ovat selvästi muita kiinnostuneempia maataloustilasta ja muita vähemmän kiinnostuneita ympäristö- ja monitoimitilasta. Pienet tilat ovat muita kiinnostuneempia erityisesti ympäristötilasta.

Maataloustilaa ($\chi^2=123,772$; $p<0.001$) ja ympäristötilaa ($\chi^2=51,493$; $p<0.001^{***}$) koskevat erot eri tuotantosuuntia edustavien tilojen välillä olivat tilastollisesti erittäin merkitseviä. Metsätilaa ja monitoimitilaa koskevat erot eivät olleet tilastollisesti merkitseviä.

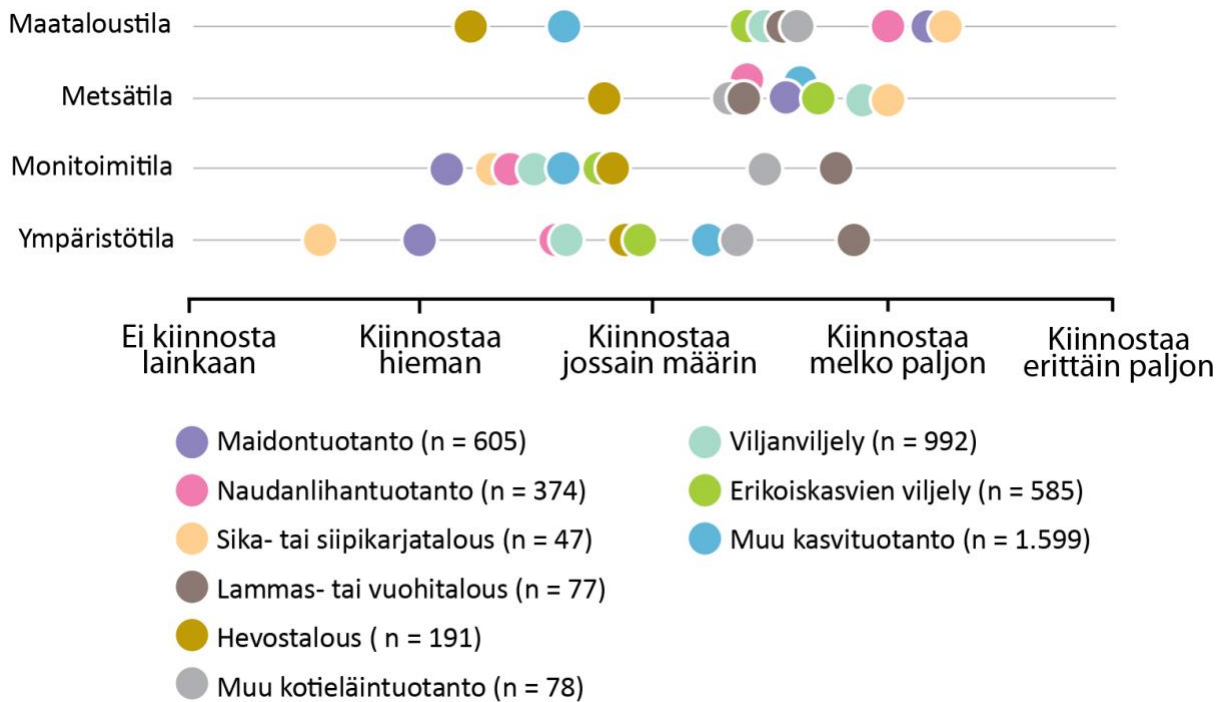

Kuvio 32. Tulevaisuuden tilatyypit tilakokoluokittain.

3.5.3. Tulevaisuuden tilatyypit tuotantosuunnittain

Nykyinen tuotantosuunta hyvin liittyy vahvasti siihen, millainen tilatyypin kiinnostaa (kuvio 33). Sika- tai siipikarjatilat, maitotilat ja nautatilat ovat kaikkein kiinnostuneimpia maataloustilasta. Metsätilasta ovat kiinnostuneimpia sika- tai siipikarjatilat, viljatilat ja erikoiskasvitilat. Monitoimitila kiinnostaa ”melko paljon” vain lammas- tai vuohitiloja ja muun kotieläintuotannon tiloja. Myös ympäristötilat kiinnostavat ”melko paljon” lammas- tai vuohitiloja ja ”jossain määrin” muun muassa muun kotieläintuotannon ja muun kasvituotannon tiloja, erikoiskasvitiloja ja hevostiloja. Selvästi vähiten kiinnostuneita ympäristötilasta ovat sika- ja siipikarja- sekä maitotilat.

Maataloustilaa ($\chi^2=137,758$; $p<0.001^{***}$), monitoimitilaa ($\chi^2=66,787$; $p<0.001^{***}$) ja ympäristötilaa ($\chi^2=83,911$; $p<0.001^{***}$) koskevat erot eri tuotantosuuntia edustavien tilojen välillä olivat tilastollisesti erittäin merkitseviä. Metsätiloja koskevat erot eivät olleet tilastollisesti merkitseviä.

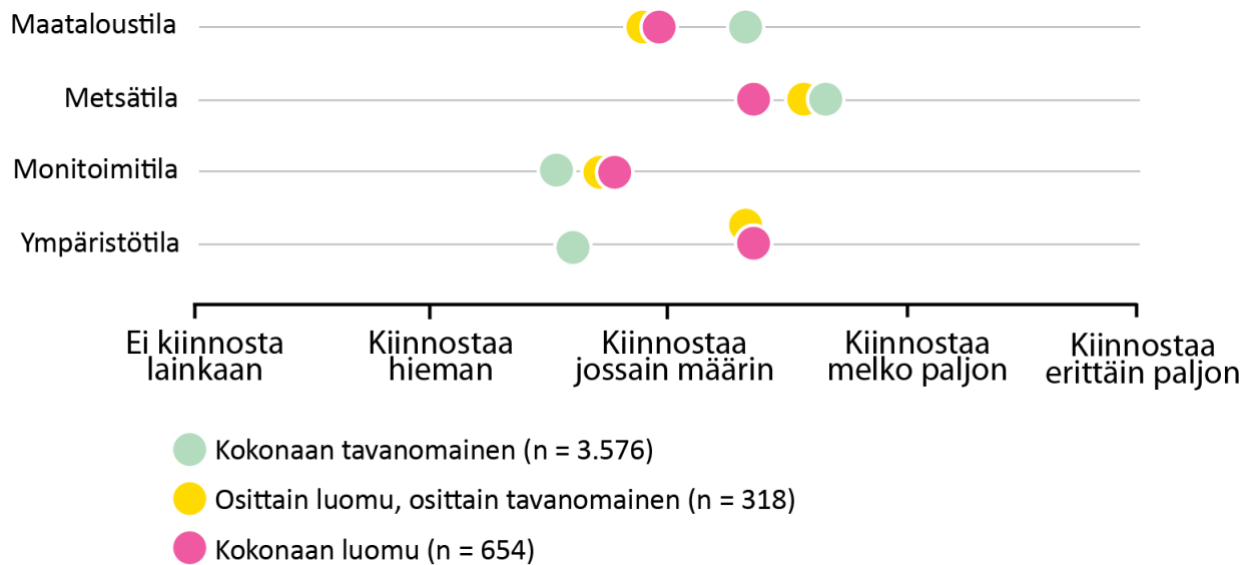

Kuvio 33. Tulevaisuuden tilatyypit tuotantosuunnittain.

3.5.4. Tulevaisuuden tilatyypit tuotantotavan mukaan

Nykyinen tuotantotapa yhdistyy erityisesti maatalous- ja ympäristötilan suosioon (kuvio 34). Kokonaan tavanomaista viljelytapaa noudattavat tilat ovat kokonaan tai osittain luomutuotannossa olevia tiloja kiinnostuneempia maataloustilasta ja niitä vähemmän kiinnostuneita ympäristötilasta. Tavanomaisen tuotannon tilat ovat myös hieman luomutiloja kiinnostuneempia metsätilasta ja vähemmän kiinnostuneita monitoimitilasta; erot olivat kuitenkin pieniä. Ympäristötilasta ovat selvästi eniten kiinnostuneita kokonaan tai osittain luomutuotannossa olevat tilat.

Ympäristötilan kiinnostavuutta koskevat erot eri tuotantotapaa harjoittavien tilojen välillä olivat tilastollisesti erittäin merkitseviä ($\chi^2=30,639$; $p<0.001^{***}$). Muut erot eivät olleet tilastollisesti merkitseviä.

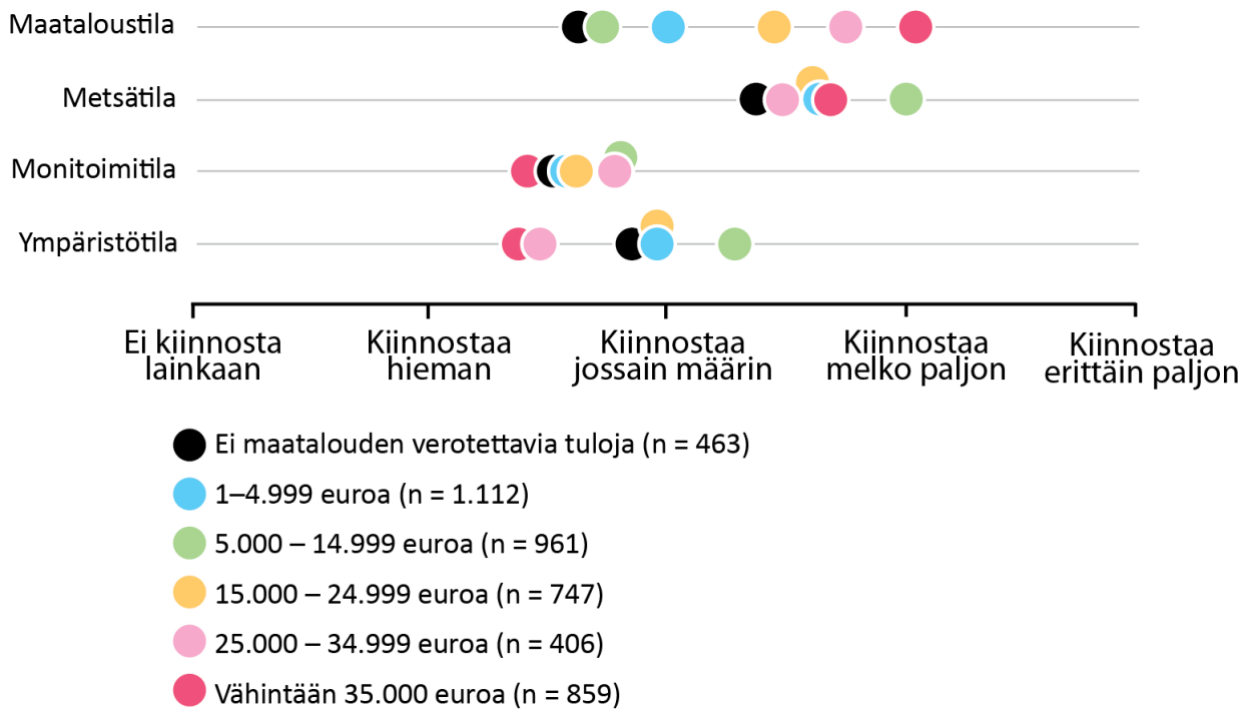

Kuvio 34. Tulevaisuuden tilatyypit tuotantotavan mukaan.

3.5.5. Tulevaisuuden tilatyypit maatalouden tuloksen mukaan

Tilatyypien suosiossa on verrattain paljon hajontaa eri tuloluokkiin kuuluvien tilojen välillä (kuvio 35). Mitä suurempi maatalouden tulos, sitä kiinnostavampana maataloustilaa pidettiin. Metsätila on muita ryhmiä houkuttavampi 5.000–14.999 euron tuloluokassa, jossa maatalouden tulojen merkitys ei ole olemattoman pieni eikä toisaalta riittävä tarjoamaan toimeentuloa. Monitoimitilan suosiossa ei ole suurta hajontaa; vähiten se kiinnostaa suuren ja olemattoman maatalouden tuloksen tiloja. Ympäristötila kiinnostaa muita enemmän samaa 5.000–14.999 euron tuloluokan tiloja, mahdollisesti samasta syystä kuin metsätila. Kahden suurimman tuloluokan tiloja ympäristötila kiinnostaa selvästi muita tilaryhmiä vähemmän.

Maataloustilaa koskevat erot tilaryhmien välillä olivat tilastollisesti erittäin merkitseviä ($\chi^2=97,648$; $p<0.001^{***}$), ympäristötilaa koskevat erot merkitseviä ($\chi^2=40,388$; $p=0,004^{**}$) ja monitoimitilaa koskevat erot melkein merkitseviä ($\chi^2=33,243$; $p=0,032^*$). Metsätilaa koskevat erot eivät olleet tilastollisesti merkitseviä.

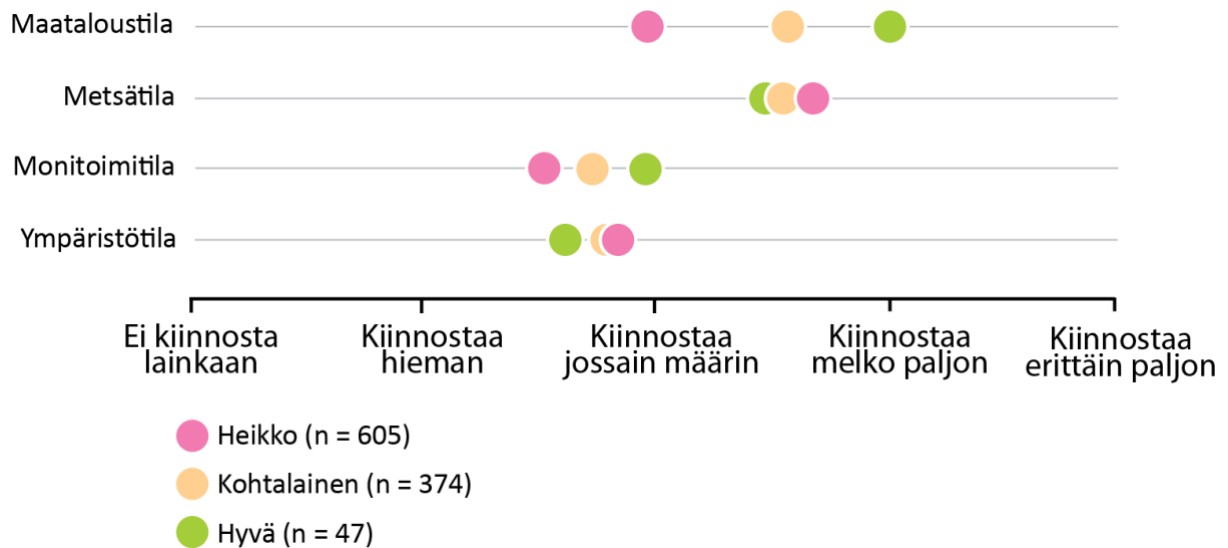

Kuvio 35. Tulevaisuuden tilatyypit maatalouden tuloksen mukaan.

3.5.6. Tulevaisuuden tilatyypit maatalouden kannattavuuden mukaan

Viljelijän oma arvio maatalouden kannattavuudesta yhdistyy erityisesti maataloustilan kiinnostavuuteen (kuvio 36): mitä parempi kannattavuus, sitä suurempi kiinnostus. Metsätilan ja ympäristötalan osalta järjestys on päinvastainen: mitä heikompi kannattavuus, sitä suurempi kiinnostus. Erot tilaryhmien välillä ovat kuitenkin pieniä. Monitoimitila kiinnostaa maataloustilan tapaan sitä enemmän, mitä parempi kannattavuus; erot tilaryhmien välillä ovat kuitenkin melko pieniä.

Maataloustilaa koskevat erot tilojen välillä olivat tilastollisesti erittäin merkitseviä ($\chi^2=55,166$; $p<0.001^{***}$). Muut erot eivät olleet tilastollisesti merkitseviä.

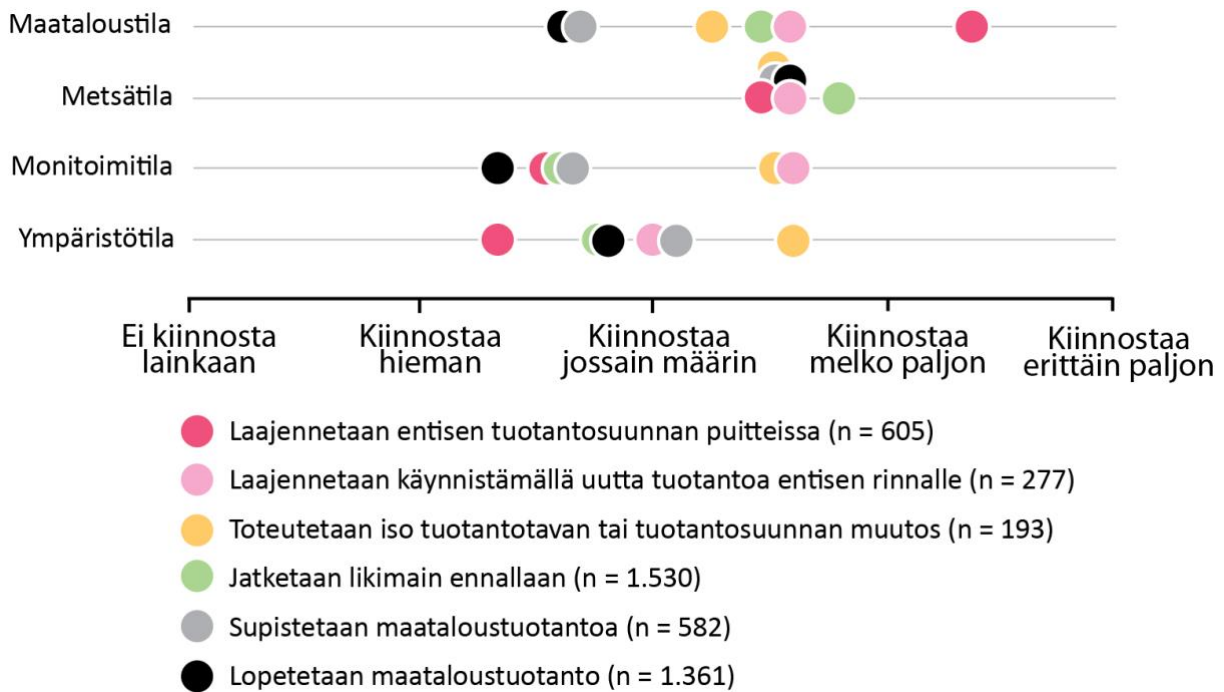

Kuvio 36. Tulevaisuuden tilatyypit maatalouden kannattavuuden mukaan.

3.5.7. Tulevaisuuden tilatyypit strategian mukaan

Maataloustila kiinnostaa luonnollisesti selvästi eniten tiloja, jotka aikovat laajentaa maataloustuotantoa entisen tuotantosuunnan puitteissa ja selvästi vähiten tiloja, jotka aikovat supistaa tai lopettaa maataloustuotannon vuoteen 2040 mennessä (kuvio 37). Metsätila kiinnostaa likimain ennallaan jatkavia tiloja hieman muita tilaryhmiä enemmän, mutta ero ei ole suuri. Monitoimitila on kiinnostava vaihtoehto monipuolistamisstrategian valinneille tiloille sekä ison tuotantotavan tai tuotantosuunnan muutoksen tiloille. Ympäristötilasta selvästi muita kiinnostuneempi tilaryhmä on isoa tuotantotavan tai tuotantosuunnan muutosta suunnittelevien tilojen ryhmä; entisen tuotannon laajentajia ympäristötila kiinnostaa kaikkein vähiten.

Maataloustilaa ($\chi^2=152,594$; $p<0,001^{***}$) ja monitoimitilaa ($\chi^2=53,364$; $p<0,001^{***}$) koskevat erot tilaryhmien välillä olivat tilastollisesti erittäin merkitseviä ja ympäristötilaa koskevat erot merkitseviä ($\chi^2=38,204$; $p=0,008^{**}$). Metsätilan kiinnostavuutta koskevat erot eivät olleet tilastollisesti merkitseviä.

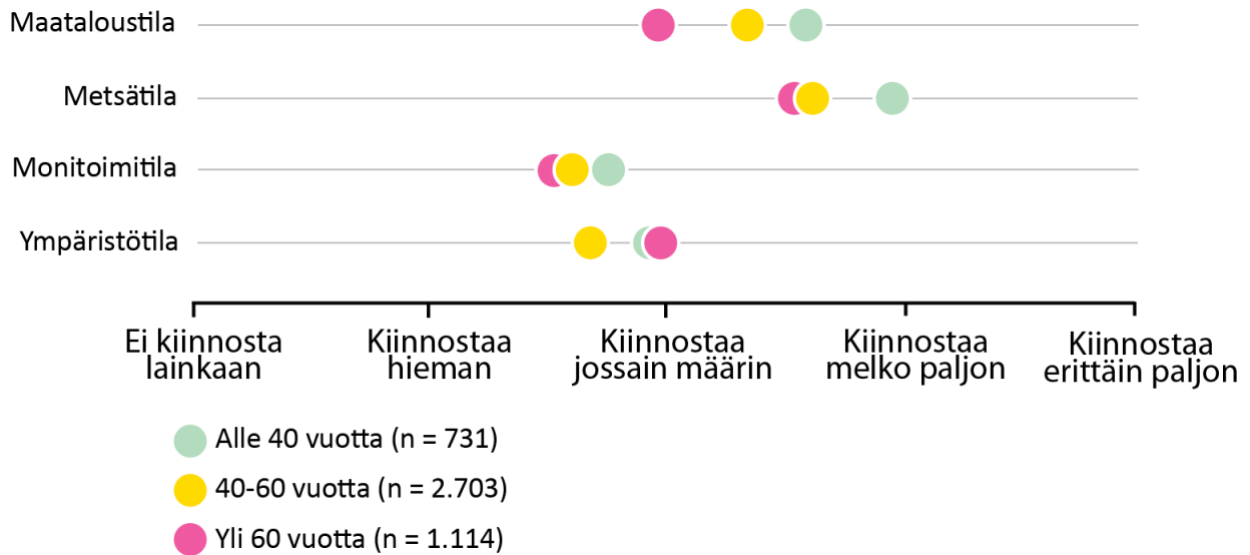

Kuvio 37. Tulevaisuuden tilatyypit strategian mukaan.

3.5.8. Tulevaisuuden tilatyypit iän mukaan

Mitä nuorempi viljelijä, sitä kiinnostavampi on maataloustila (kuvio 38). Metsätilan ja monitoimitilan kiinnostavuus näyttäytyy samansuuntaisena, mutta erot ikäryhmien välillä ovat pienemmät kuin maataloustilan kohdalla. Ympäristötila kiinnostaa nuorinta ja vanhinta ikäryhmää hieman enemmän kuin 40–60-vuotiaita.

Maataloustilan kiinnostavuutta koskevat erot sukupuolten välillä olivat tilastollisesti erittäin merkitseviä ($\chi^2=27,893$; $p<0,001^{***}$). Muut erot eivät olleet tilastollisesti merkitseviä.

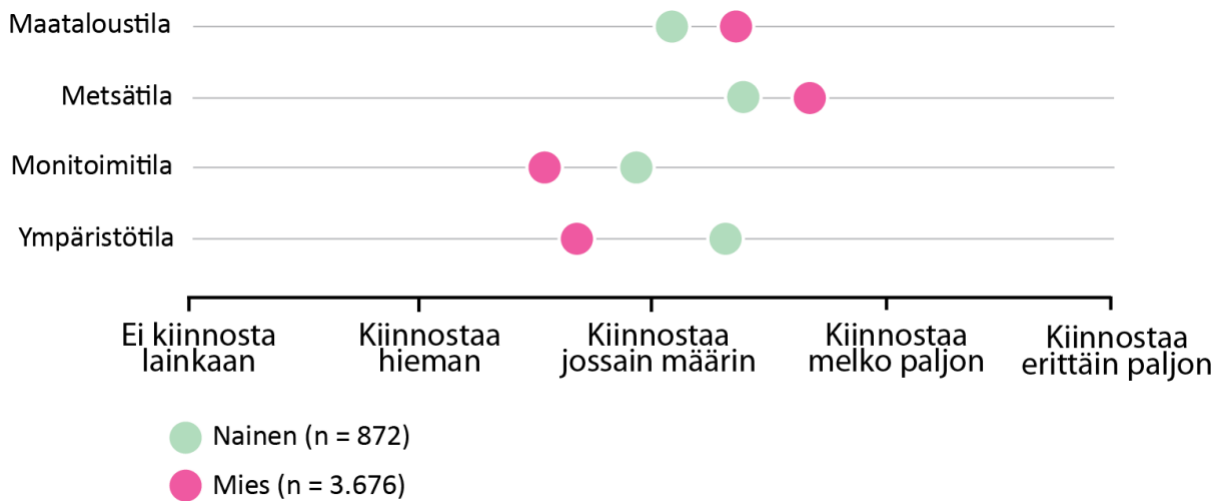

Kuvio 38. Tulevaisuuden tilatyypit iän mukaan.

3.5.9. Tulevaisuuden tilatyypit sukupuolen mukaan

Sukupuolella on selvä yhteys tulevaisuuden tilatyypin kiinnostavuuteen (kuviot 39). Suurin ero on ympäristötilan kohdalla, joka kiinnostaa naisia huomattavasti enemmän kuin miehiä. Myös monitoimitila kiinnostaa naisia enemmän kuin miehiä, mutta ero on edellistä pienempi. Maataloustila ja metsätila kiinnostavat miehiä enemmän kuin naisia. Tulosta voi tulkita myös siten, että mitä enemmän Savossa on naisviljelijöitä, sitä enemmän alueella on ympäristö- ja monitoimitiloja (sikäli kuin niille on tarjolla kannattavia liiketoimintamalleja).

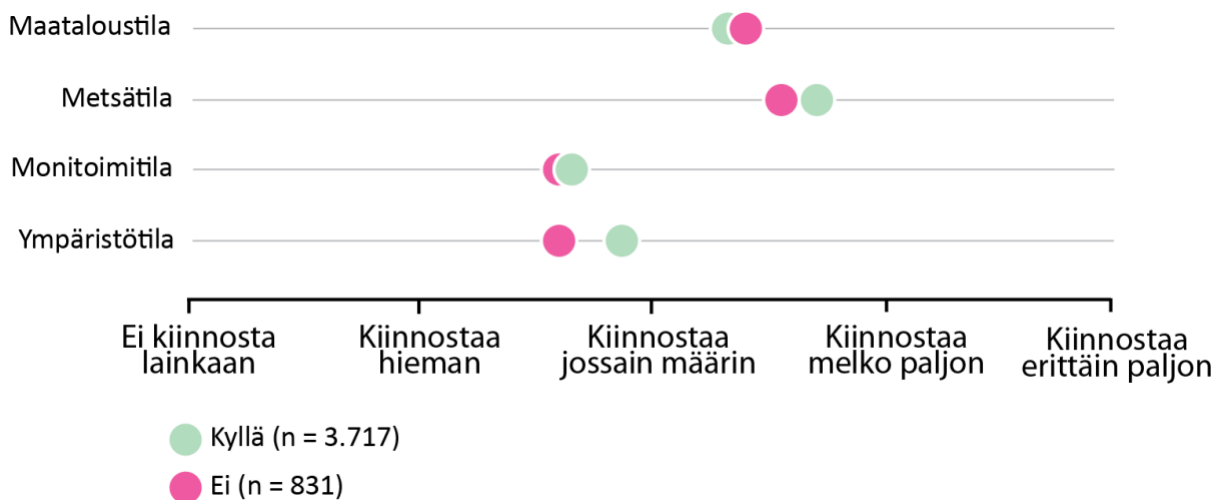
Ympäristötilan kiinnostavuutta koskevat erot sukupuolten välillä olivat tilastollisesti erittäin merkitseviä ($\chi^2=31,577$; $p<0,001^{***}$) ja metsätilan kiinnostavuutta koskevat erot tilastollisesti merkitseviä ($\chi^2=14,544$; $p=0,006^{**}$). Muut erot eivät olleet tilastollisesti merkitseviä.

Kuvio 39. Tulevaisuuden tilatyypit sukupuolen mukaan.

3.5.10. Tulevaisuuden tilatyypit parisuhteen mukaan

Ympäristötila kiinnostaa hieman enemmän parisuhteessa olevia kuin ilman parisuhdetta olevia. Muiden tilatyyppeiden kohdalla erot ovat hyvin pieniä (kuvio 40). Mitkään eroista eivät olleet tilastollisesti merkitseviä.

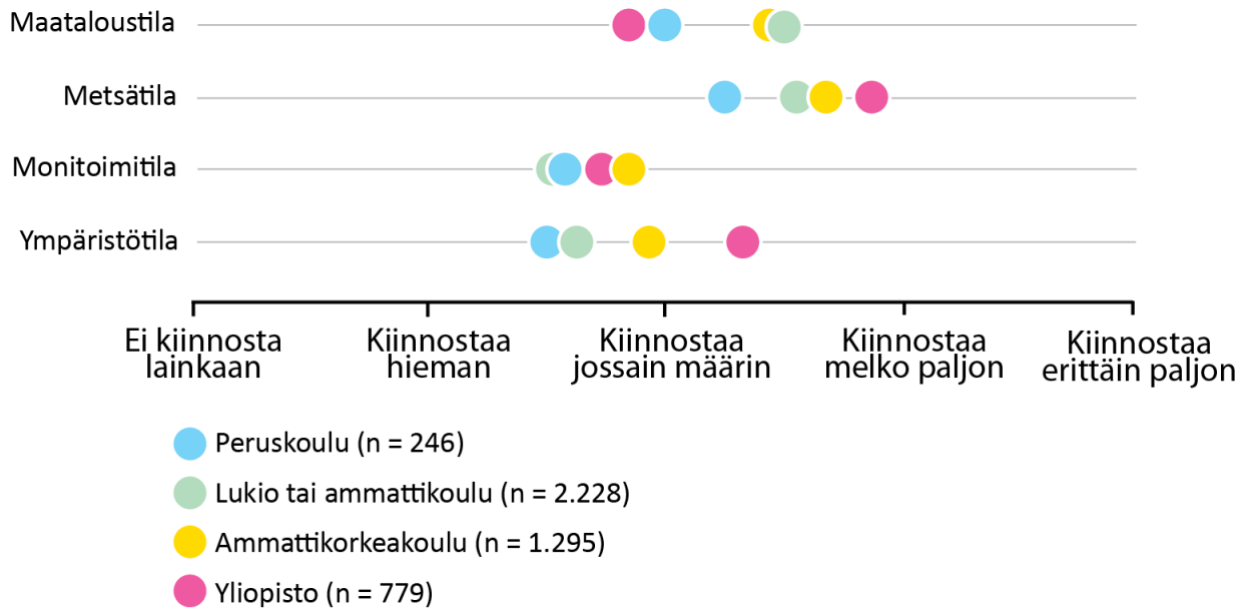

Kuvio 40. Tulevaisuuden tilatyypit parisuhteen mukaan.

3.5.11. Tulevaisuuden tilatyypit koulutuksen mukaan

Maataloustila kiinnostaa eniten lukion/ammattikoulun tai ammattikorkeakoulun suorittaneita kuin yliopistotutkinnon tai peruskoulun suorittaneita (kuvio 41). Metsätila ja erityisesti ympäristötila kiinnostaa eniten yliopistotutkinnon suorittaneita viljelijöitä. Monitoimitilan kohdalla erot ryhmien välillä ovat pieniä; eniten kiinnostusta on ammattikorkeakoulu- tai yliopistotutkinnon suorittaneilla.

Maataloustilan ($\chi^2=21,693$; $p=0,041^*$) ja ympäristötilan ($\chi^2=22,014$; $p=0,037^*$) kiinnostavuutta koskevat erot eri koulutustasoa edustavien viljelijöiden välillä olivat tilastollisesti melkein merkitseviä. Muut erot eivät olleet tilastollisesti merkitseviä.

Kuvio 41. Tulevaisuuden tilatyypit koulutuksen mukaan.

Taulukossa 18 on vielä yhteenvedona esitetty kustakin tulevaisuuden tilatyypistä kiinnostunein ryhmä niissä tapauksissa, joissa erot tilaryhmien välillä olivat vähintään tilastollisesti melkein merkitseviä. Maataloustilasta ovat kaikkein kiinnostuneimpia isot tilat, sika- tai siipikarjatilat, hyvin kannattavat tilat, entisen tuotannon laajentamista suunnittelevat tilat, nuorten viljelijöiden tilat ja lukion tai ammattikoulun suorittaneiden viljelijöiden tilat. Metsätiloista ovat kiinnostuneimpia Etelä-Savon viljelijät ja miehet. Monitoimitilojen kiinnostavuus on suurinta Etelä-Savossa, lammas- tai vuohitiloilla, 5.000–14.999 euron tuloluokassa ja monipuolistamisstrategian valinneilla tiloilla. Ympäristötila kiinnostaa eniten pienillä tiloilla, lammas- tai vuohitiloilla, kokonaan luomutuotannossa olevilla tiloilla, 5.000–14.999 euron tuloluokassa, muutosstrategian valinneilla tiloilla, naisten viljelemillä tiloilla ja yliopistotutkinnon suorittaneiden viljelijöiden tiloilla.

Taulukko 18. Kustakin tilatyyppistä kiinnostunein ryhmä eri taustamuuttujien suhteen.

Tilatyppi	Kiinnostunein ryhmä (tilas tollisesti merkitsevä ero)
Maataloustila	Vähintään 100 hehtaarin tila Sika- tai siipikarjatila Maatalouden tulos vähintään 35.000 euroa Maatalouden kannattavuus "hyvä" Strategiana laajentaminen entisen tuotantosuunnan puitteissa Viljelijä alle 40 vuotta Viljelijän korkein koulutus lukio tai ammattikoulututkinto
Metsätila	Etelä-Savo Viljelijä mies
Monitoimitila	Etelä-Savo Lammas- tai vuohitila Maatalouden tulos 5.000–14.999 euroa Strategiana laajentaa käynnistämällä uutta tuotantoa entisen rinnalle
Ympäristötila	Alle 20 hehtaarin tila Lammas- tai vuohitila Kokonaan luomutuotannossa oleva tila Maatalouden tulos 5.000–14.999 euroa Strategiana toteuttaa iso tuotantotavan tai tuotantosuunnan muutos Viljelijä nainen Viljelijän korkein koulutus yliopistotutkinto

4. YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET

4.1 Yhteenveto

Seuraavassa yhteenvedossa on kuvattu Etelä- ja Pohjois-Savon viljelijöille esitetyt kysymykset ja tiivistetty niihin annetut vastaukset.

Miten kuvailisit tilan todennäköistä kehittämistä seuraavan 15 vuoden aikana?

Lähes kolmannes (30 %) Savon maataloista aikoo lopettaa maataloustuotannon seuraavan 15 vuoden aikana, noin 13 % supistaa tuotantoa ja runsas kolmannes (34 %) jatkaa ennallaan. Etelä-Savossa jatketaan yleisemmin ennallaan tai supistetaan, Pohjois-Savossa lopetetaan. Passiiviset tai lopettamiseen tähtäävät strategiat (jatketaan ennallaan, supistetaan, lopetetaan) ovat selvästi muutoshakuisia strategioita (laajentaminen, monipuolistaminen, iso muutos) yleisempiä. Muutoshakuisista strategioista yleisin on laajentaminen entisen tuotantosuunnan puitteissa (13 %). Laajentaminen monipuolistamalla (6 %) ja iso tuotantotavan tai tuotantosuunnan muutos (4 %) ovat harvinaisia vaihtoehtoja. Ainoastaan joka kymmenes maatila Savossa aikoo siis tehdä jotain valtavirrasta poikkeavaa seuraavan 15 vuoden aikana.

Vain runsaalla puolella Savon maataloista pellot ovat nykyisen viljelijäperheen käytössä vuonna 2040 joko nykyisen viljelijän (29 %) tai jatkajan toimesta (25 %). Joka kolmannen tilan peltoja viljelee vuonna 2040 joku muu kuin viljelijä tai jatkaja. Peltoa tulee siten melko runsaasti tarjolle niille, jotka sitä kaipaavat lisää. Tämä tarkoittaa myös sitä, että kolmannes Savon maataloista muuttuu viljelytiloista asumistiloiksi tai autiotaloiksi. Muutoksella on vaikutusta maaseudun elinvoimaisuuteen ja samalla keskittymisen kehityssuunta jatkuu aikomusten toteutuessa. Aikomusten toteutuessa Savossa olisi vuonna 2040 noin 2.450 maatilaa nykyisen 4.550 tilan sijaan – tilaluku vähenisi lähes puoleen nykyisestä. Muutos olisi täsmälleen samansuuruinen molemmissa maakunnissa.

Jatkuvuudella oli muun muassa seuraavanlaisia yhteyksiä viljelijän ja tilan ominaispiirteisiin:

- Tilanpidon jatkuvuuden osalta parhaat näkymät ovat suurilla tiloilla ja heikoimmat näkymät keskikokoisilla tiloilla – eikä suinkaan kaikkein pienimmillä tiloilla.

- Savolaisten kotieläintilojen tulevaisuudennäkymät ovat paremmat kuin kasvinviljelytilojen tulevaisuudennäkymät (viljelijöiden oman näkemyksen mukaan).
- Luomupellot näyttävät siten säilyvän viljelyssä seuraavien 15 vuoden aikana selvästi paremmin kuin tavanomaisen tuotannon pellot mahdollisesti niiden hyvän viljelykunnan ansiosta.
- ”Suurituloiset” tilat laajentavat yleisimmin nykyistä tuotantoa, kun taas ”pienituloiset” tilat jatkavat ennallaan tai lopettavat – tulotaso ei sen sijaan yhdisty monipuolistamiseen tai tuotannon muutokseen.
- Mitä parempi kannattavuus, sitä selvästi yleisempi kasvustrategia on.
- Kasvu on nuorten viljelijöiden varassa: 30 % alle 40-vuotiaiden viljelijöiden tiloista aikoo laajentaa nykyistä tuotantoa ja 9 % käynnistää uutta tuotantoa nykyisen rinnalle vuoteen 2040 mennessä.
- Lähes 60 prosentilla yli 60-vuotiaiden viljelemistä tiloista ei ole jatkajaa, vaan pellot on vuokrattu, myyty tai metsitetty. Tilanne on sama 45 prosentilla 40–60-vuotiaiden viljelemistä tiloista.
- Sukupuolella on väliä: naiset laajentavat monipuolistamalla (11 % vs. 5 %) ja toteuttavat isoja muutoksia (9 % vs. 3 %) miehiä yleisemmin.
- Koulutus lisää tilanpidon jatkumisen todennäköisyyttä.

Millaista maataloutta haluaisit itse harjoittaa 15 vuoden päästä (vuonna 2040) ja miksi?

Avoimista vastauksista tunnistettiin sisällönanalyysin avulla viisi ominaispiirrettä, joiden kautta tulevaisuuden maataloutta kuvattiin: tuotanto, tuotantotapa, rakenne, markkinat ja perusteet tulevaisuusvalinnalle. Selvästi eniten kantaa otettiin tuotantoon (80 % vastaajista), vähiten puolestaan markkinoihin (14 %) ja rakenteeseen (16 %); tuotantotapaan otti kantaa 31 % vastaajista. Maataloustuotantoa (mitä tuotetaan) lukuun ottamatta toivottavaa tulevaisuutta ei siten juurikaan osattu määritellä.

Yleisin määritelmä tulevaisuuden maataloustuotannolle on kasvinviljelypainotteinen (41 % vastauksista). Kasvinviljelypainotteinen tuotanto on yleisin valinta tuotantotapaa tai tuotantosuuntaa muuttavilla tiloilla (57 % näistä tiloista), joista monet luultavasti luopuvat kotieläintaloudesta. Nautakarjapainotteista tuotantoa haluaa harjoittaa 10 % tiloista, monipuolista tuotantoa 8 %, kasvi- ja kotieläintuotantoa 7 % ja maatalouden ulkopuolista toimintaa (mm. metsätaloutta, ravihevosiä) 6 % tiloista.

Kannattavuus- ja toimeentulohaasteet (29 %) ovat useimmin mainittu perustelu tulevaisuusvalinnalle. Toiseksi yleisin perustelu on luonnon monimuotoisuus (16 %) ja kolmanneksi yleisin maatalouden jatkuvuus (13 %). Myös luontaiset edellytykset (6 %), politiikan sanelu (6 %) sekä jatkajan puute (5 %) mainitaan melko usein syiksi tietynlaiselle tulevaisuusvalinnalle.

Luonnehdi maataloutta, jota haluaisit itse harjoittaa 15 vuoden päästä (vuonna 2040; seitsemällä annetulla ulottuvuudella)?

Selvimmän vastauksen luonnehtivat halu viljellä mieluummin omia peltoja kuin painottuminen pellonvuokraukseen sekä harjoittaa maataloutta mieluummin pienessä kuin suuressa mittakaavassa. Korkea sato- ja tuotostaso puhuttelee keskinkertaista sato- ja tuotostasoa enemmän – samoin elintarvikeraaka-aineen tuotanto verrattuna omaan jatkojalostukseen ja suoramyyntiin. Osa-aikainen viljely on suosituimpi vaihtoehto kuin päätoiminen viljely samoin kuin toimiminen itsenäisenä perheviljelmänä maatilojen yhteistoiminnan sijaan. Savon maatalous osa-aikaistuu. Tuotantoon painottuminen puhuttelee hieman enemmän kuin luonnonhoitoon painottuminen. Luonnonhoito ei ole vielä varteenotettava vaihtoehto. Omien peltöjen viljelyä ja pientä mittakaavaa lukuun ottamatta vastaukset sijoittuivat lähelle ulottuvuuksien keskiarvoa.

Tulevaisuusaikomuksilla oli muun muassa seuraavanlaisia yhteyksiä viljelijän ja tilan ominaispiirteisiin:

- Suuret vähintään 100 hehtaarin tilat ovat kiinnostuneita päätoimisesta viljelystä, tuotantoon painottumisesta luonnonhoidon sijaan, elintarvikeraaka-aineiden tuotannosta, korkeasta sato- ja tuotostasosta sekä luonnollisesti suuresta mittakaavasta.
- Pienet alle 20 peltohehtaarin tilat haluavat jatkaa omien peltöjen viljelyä pienessä mittakaavassa itsenäisinä perheviljelminä sekä viljellä osa-aikaisesti.
- Sika- ja siipikarjatilaja sekä maitotiloja profiloivat korkea sato- ja tuotostaso, tuotantoon painottuminen luonnonhoidon sijaan, keskittyminen (vain) raaka-ainetuotantoon, päätoiminen viljely, toiminta itsenäisenä perheviljelmänä ja suurehko mittakaava.
- Hevostilojen ja ”muun” kasvituotannon tilojen tulevaisuutta luonnehtivat osa-aikainen viljely, luonnonhoitoon painottuminen, pieni mittakaava ja muita yleisemmin myös pyrkimys ”vain” keskinkertaiseen sato- ja tuotostasoon.
- Suurituloisimpien tilojen tulevaisuutta luonnehtivat erityisesti korkea sato- ja tuotostaso, päätoiminen viljely, tuotantoon painottuminen luonnonhoidon sijaan, raaka-ainetuotantoon keskittyminen, suuri mittakaava ja muita tilaryhmiä yleisemmin myös pellonvuokraus ja maatilojen yhteistoiminta. Pienituloisimpien tilojen profiili oli monen ulottuvuuden kohdalla päinvastainen.
- Nykyisen tuotannon laajentajia luonnehtivat korkea sato- ja tuotostaso, tuotantoon painottuminen luonnonhoidon sijaan, päätoiminen viljely ja suuri mittakaava. Kasvua toiminnan monipuolistamisen kautta tavoittelevat tilat harjoittavat muita yleisemmin omaa jatkojalostusta ja suoramyyntiä sekä maatilojen yhteistoimintaa. Isoa tuotantotavan tai tuotantosuunnan muutosta suunnittelevat tilat painottavat muita yleisemmin toimintaa itsenäisenä perheviljelmänä ja omien peltöjen viljelyä.
- Nuorin ikäryhmä tavoittelee iäkkäämpiin viljelijöihin verrattuna yleisemmin erityisesti korkea sato- ja tuotostasoa, suurta mittakaavaa, raaka-ainetuotantoa, tuotantoon painottumista luonnonhoidon sijaan, päätoimista viljelyä ja maatilojen yhteistoimintaa – ja iäkkäin ikäryhmä edellä mainittujen ulottuvuuksien toista päätä.

- Naiset ovat hieman miehiä kiinnostuneempia pienestä mittakaavasta, jatkojalostuksesta ja suoramyynnistä sekä luonnonhoidosta.
- Korkea koulutustaso (yliopistotutkinto) yhdistyi erityisesti pieneen mittakaavaan, osa-aikaiseen viljelyyn ja omien peltöjen viljelyyn. Alhainen koulutustaso (peruskoulu) yhdistyi puolestaan itsenäiseen perheviljelyyn, vain raaka-ainetuotantoon, pellonvuokraukseen, luonnonhoitoon ja keskinkertaiseen sato- ja tuotostasoon. Ammattikorkeakoulututkinto yhdistyi vahvasti korkean sato- ja tuotostason tavoitteluun, jossain määrin myös tuotantoon painottumiseen ja päätoimisuuteen.

Millaista maataloutta Savossa tulisi mielestäsi harjoittaa tulevaisuudessa (25 väittämää)?

Kehityssuunnista suurinta kannatusta saavat lähiruuan tuotannon ja kulutuksen lisääminen, maatalouden tuottavuuden parantaminen, alueen omien raaka-aineiden jatkojalostuksen lisääminen, viljelijöiden tuotanto-osaamisen parantaminen ja tilojen välisen yhteistyön lisääminen. Top-5 panostuksen kohteet ovat molemmissa maakunnissa samat. Näistä molempien maakuntien viljelijät ovat keskimäärin ”melko samaa mieltä”.

Keskittymisestä ruoka- ja rehukasvien tuotantoon ilman kotieläimiä, siirtymisestä kokonaan luomutuotantoon, maataloustuotannon vähentämisestä ja peltöjen metsittämisestä tms. sekä keskittymisestä teknoruokaan ollaan toisessa ääripäässä keskimäärin ”melko eri mieltä”.

Aluetta koskevilla tulevaisuusnäkemyksillä oli muun muassa seuraavanlaisia yhteyksiä viljelijän ja tilan ominaispiirteisiin:

- Pienimmillä alle 20 hehtaarin tiloilla kannatetaan muita tilakokoluokkia yleisemmin muun muassa lähiruokaa, erikoiskasvitautantoa, uusia organisoitumistapoja, maisemanhoitoa, agroekologiaa yms., luonnonhoitoa, siirtymistä kokonaan luomutuotantoon sekä luonnollisesti pienten tilojen tukemista ja kehittämistä.
- Suurimmilla vähintään 100 hehtaarin tiloilla kannetaan puolestaan muita yleisemmin osaamisen parantamista, uutta teknologiaa, tehokkuutta ja rakennekehitystä – ja selvästi muita tilaryhmiä vähemmän muun muassa erikoiskasvien tuotantoa, uusia tuotanto- ja organisoitumistapoja, pienten tilojen tukemista, luonnonhoitoa, kotieläimetöntä maataloutta ja maataloustuotannon vähentämistä.
- Lammas- ja vuohitilat kannattavat muita yleisemmin lähiruokaa, maataloustuotannon monipuolistamista, pienten tilojen tukemista ja kehittämistä sekä maisemanhoitoa – ja muita tiloja harvemmin maataloustuotannon vähentämistä, teknoruokaa, kotieläimetöntä maataloutta, rakennekehitystä ja uuden teknologian laajamittausta hyödyntämistä.
- Sika- ja siipikarjatilojen profiili oli miltei edellisen ryhmän peilikuva: tuottavuutta, tehokkuutta ja rakennekehitystä, mutta vain vähän luomutuotantoa, luonnonhoitoa, lähiruokaa ja uusia tuotanto- tai organisoitumistapoja.
- Kokonaan luomutuotannossa olevat tilat kannattavat muita yleisemmin osaamisen parantamista, yhteistyötä, pyrkimystä hiilineutraaliuteen, uutta teknologiaa,

panosomavaraisuutta, ympäristökuormituksen vähentämistä sekä siirtymistä kokonaan luomutuotantoon.

- Tiloilla, joilla ei ollut lainkaan maatalouden verotettavaa tuloa, kannatettiin muita ryhmiä yleisemmin pienten tilojen tukemista ja kehittämistä ja muita tilaryhmiä harvemmin keskittymistä tuottavuuden parantamiseen, tilakoon kasvattamiseen tai tehokkuuden lisäämiseen.
- Suurituloisin tilaryhmä (vähintään 35.000 euroa) erottui muista tilaryhmistä toivomalla muita vähemmän panostusta joihinkin vaihtoehtoihin: siirtymiselle kokonaan luomutuotantoon, agroekologiaan yms. keskittymiselle, maataloustuotannon vähentämiselle, erikoiskasvien viljelylle sekä maataloustuotannon monipuolistamiselle – ja pienten tilojen tukemiselle.
- Hyvin kannattavien tilojen viljelijät panostaisivat heikommin kannattaviin tiloihin verrattuna erityisesti teknoruokaan, tuotanto-osaamiseen, rakennekehitykseen, maatalouteen ilman kotieläimiä ja uuteen teknologiaan – mutta ei lihantuotantoon eikä lähiruokaan. Heikosti kannattavien tilojen viljelijät puolestaan panostaisivat pienten tilojen tukemiseen ja lähiruokaan – mutta ei teknoruokaan.
- Nykyisen tuotantosuunnan puitteissa laajentamista suunnittelevat viljelijät eivät ole kovin kiinnostuneita maataloustuotannon monipuolistamisesta, erikoiskasveista, luonnonhoidosta, luomutuotannosta, maataloudesta ilman kotieläimiä tai maataloustuotannon vähentämisestä, mutta he ovat muita kiinnostuneempia tehokkuuden lisäämisestä.
- Kasvua monipuolistamalla tavoittelevat viljelijät panostaisivat muita yleisemmin alueen omien raaka-aineiden jatkojalostukseen, uuteen tuotantoteknologiaan, rakennekehitykseen, lähiruokaan ja panosomavaraisuuteen.
- Isoa tuotantotavan tai tuotantosuunnan muutosta suunnitteleva ryhmä on profiililtaan eniten muista poikkeava. Muita ryhmiä suosituimpia panostuskohteita ovat siirtyminen kokonaan luomutuotantoon, keskittyminen agroekologiaan yms., maatalouden ympäristökuormituksen vähentäminen, pyrkiminen hiilineutraaliin maatalouteen, keskittyminen erikoiskasvien viljelyyn, maataloustuotannon monipuolistaminen, pienten tilojen tukeminen, kotieläimetön maatalous, teknoruoka ja maataloustuotannon vähentäminen.
- Nuorimmat viljelijät (alle 40 vuotta) panostaisivat muita hieman yleisemmin lähiruokaan ja muita vähemmän teknoruokaan ja maataloustuotannon vähentämiseen.
- Naiset panostaisivat miehiä enemmän muun muassa pienten tilojen tukemiseen ja kehittämiseen, luomutuotantoon, agroekologiaan yms., lähiruokaan, maatalouteen ilman kotieläimiä, maataloustuotannon monipuolistamiseen, luonnonhoitoon ja maatalousmaisemien hoitoon. Miehet puolestaan panostaisivat naisia enemmän tehokkuuteen, maidontuotantoon, lihantuotantoon ja maataloustuotannon vähentämiseen.
- Yliopistotutkinnon suorittaneet poikkeavat muista ryhmistä erityisesti painottamalla keskittymistä erikoiskasveihin, agroekologiaan tms., luomutuotantoon, teknoruokaan, maatalouden ympäristökuormituksen vähentämiseen sekä omien raaka-aineiden jatkojalostukseen.

Faktorianalyysi tuotti viisi faktoria eli laajempaa yhdistelmää 25 muuttujasta. Faktoreista ensimmäinen on **Pisnes–Savo**, jossa keskityttäisiin osaamisen parantamiseen, uuden teknologian käyttöönottoon sekä kasvuun, tuottavuuteen ja tehokkuuteen. **Paikallis–Savo** rakentuisi lähiruuan, monipuolisen maataloustuotannon, pienten tilojen tukemisen ja kehittämisen, alueen omien raaka-aineiden

jatkojalostuksen ja uusien yhteisöllisten organisoitumistapojen varaan. **Kestävyys–Savossa** alue pyrki hiilineutraaliin maatalouteen, maatalouden ympäristökuormituksen vähentämiseen, panosomavaraisuuteen ja luomutuotantoon. **Luonto–Savossa** korostuvat luonnonhoito, perinnebiotoopit, erikoiskasvit, kotieläimetön maatalous, uudistavat viljelymenetelmät, peltojen metsitys ja vesitys sekä maisemanhoito. **Nauta–Savossa** keskityttäisiin lihan- ja maidontuotantoon.

Tuloksia voidaan tulkita myös karkeina tulevaisuuskuvina alueen maataloudesta. Niiden suosiossa oli muun muassa seuraavanlaisia piirteitä:

- Yleisimmin keskittymistä Pines–Savoon kannattivat sika- tai siipikarjatilat (68 % näistä tiloista), hyvin kannattavat (34 %) ja suurituloiset tilat (27 %), suuret vähintään 100 hehtaarin tilat (32 %) ja maataloustuotannon laajentamisstrategian valinneet tilat (25/31 %). Korkeimman faktoripistemäärän perusteella luokiteltuna 16 % Savon tiloista kuului tähän ryhmään.
- Paikallis–Savon kannattajiksi profiloituivat erityisesti lammas- tai vuohitilat (71 %) sekä tilat, joilla nykyinen viljelijä jatkaa vuoteen 2040 saakka (26 %). Kaikista tiloista 19 % ryhmittyi Paikallis–Savon kannattajiksi.
- Kestävyys–Savo oli suosittu hyvin monenlaisilla tiloilla: ”muun” kotieläintuotannon tiloilla (50 %), hevostiloilla (47 %), kokonaan luomutuotannossa olevilla tiloilla (47 %), isoa tuotantotavan tai tuotantosuunnan muutosta suunnittelevilla tiloilla (42 %), yliopistotutkimuksen suorittaneiden viljelijöiden tiloilla (36 %) ja naisten viljelemillä tiloilla (31 %). Kaikista tiloista Kestävyys–Savon kannattajiksi ryhmittyi 21 %.
- Luonto–Savo oli suosituin tulevaisuusvaihtoehto, ja sen kannattajiksi ryhmittyi 25 % tiloista. Erityisen suosittu vaihtoehto se oli muun muassa osittain luomua ja osittain tavanomaista tuotantoa harjoittavilla tiloilla (37 %), tiloilla joiden pellot poistuvat viljelystä (36 %), 5.000–14.999 euron tulokseen yltäneillä tiloilla (35 %), ”muun” kasvituotannon tiloilla (33 %), maataloustuotantoa supistavilla (32 %) tai sen lopettavilla (30 %) tiloilla, yli 60-vuotiaiden viljelijöiden tiloilla (31 %), 20–49 hehtaarin tiloilla (31 %) sekä lukion tai ammattikoulun suorittaneiden viljelijöiden tiloilla (30 %).
- Nauta–Savo oli suosituin vaihtoehto naudanlihatiloilla (40 %), maitotiloilla (25 %) sekä peruskoulun suorittaneiden viljelijöiden tiloilla (37 %). Nauta–Savon kannattajia oli 18 % tiloista.

Ajatellaan, että tulevaisuudessa maatilat jakautuisivat politiikan ja markkinoiden kannustamina nykyistä selvemmin neljään ryhmään: 1) maataloustiloihin (pääosa tuloista maataloudesta), 2) metsätiloihin (pääosa tuloista metsätaloudesta), 3) monitoimitiloihin (pääosa tuloista jatkojalostuksesta, hoivasta, matkailusta tms.) ja 4) ympäristötiloihin (pääosa tuloista maatalousluonnon monimuotoisuuden ylläpitämisestä). Missä määrin kutakin näistä vaihtoehtoista tulisi edistää?

Tilatyypeistä kiinnostavin on metsätila, joka kiinnostaa keskimäärin ”melko paljon”. Toiseksi kiinnostavin on maataloustila, sitten ympäristötila ja viimeisenä monitoimitila, jotka kaikki kiinnostavat ”jossain määrin”. Maataloustila kiinnostaa Pohjois–Savon viljelijöitä Etelä–Savon viljelijöitä enemmän; kaikkien

muiden osalta tilanne on päinvastainen (kuvio 31). Se, että vastausten keskiarvot sijoittuvat kaikissa vaihtoehtoissa asteikon keskivaiheille, kertoo siitä, että mitään vaihtoehtoa ei pidetä erityisen houkuttelevana viljelijöiden enemmistön keskuudessa.

Eri tilatyypin suosiolla oli muun muassa seuraavanlaisia yhteyksiä viljelijän ja tilan ominaispiirteisiin:

- Suuret tilat olivat selvästi muita kiinnostuneempia maataloustilasta ja muita vähemmän kiinnostuneita ympäristö- ja monitoimitilasta. Pienet tilat olivat muita kiinnostuneempia erityisesti ympäristötilasta.
- Sika- tai siipikarjatilat, maitotilat ja naudatilat olivat kaikkein kiinnostuneimpia maataloustilasta. Metsätilasta olivat kiinnostuneimpia sika- tai siipikarjatilat, viljatilat ja erikoiskasvitilat. Monitoimitila kiinnosti ”melko paljon” vain lammas- tai vuohitiloja ja ”muun” kotieläintuotannon tiloja. Myös ympäristötilat kiinnostivat ”melko paljon” lammas- tai vuohitiloja ja ”jossain määrin” muun muassa ”muun” kotieläintuotannon ja ”muun” kasvituotannon tiloja, erikoiskasvitiloja ja hevostiloja.
- Maataloustilasta ja metsätilasta olivat kiinnostuneimpia kokonaan tavanomaista tuotantotapaa harjoittavat tilat, monitoimitilasta ja erityisesti ympäristötilasta puolestaan kokonaan tai osittain luomutuotannossa olevat tilat.
- Mitä suurempi maatalouden tulos, sitä kiinnostavampana maataloustilaa pidettiin. Metsätila ja ympäristötilat olivat eniten houkuttava vaihtoehto 5.000–14.999 euron tuloluokassa.
- Maataloustilan kiinnostavuus oli sitä suurempi, mitä parempi maatalouden kannattavuus. Metsätilan ja ympäristötilan osalta järjestys oli päinvastainen: mitä heikompi kannattavuus, sitä suurempi kiinnostus.
- Maataloustila kiinnostaa luonnollisesti selvästi eniten tiloja, jotka aikovat laajentaa maataloustuotantoa entisen tuotantos suunnan puitteissa ja selvästi vähiten tiloja, jotka aikovat supistaa tai lopettaa maataloustuotannon vuoteen 2040 mennessä. Metsätila kiinnosti lähinnä ennallaan jatkavia tiloja hieman muita tilaryhmiä enemmän, mutta ero ei ollut suuri. Monitoimitila oli kiinnostava vaihtoehto monipuolistamisstrategian valinneille tiloille sekä ison tuotantotavan tai tuotantos suunnan muutoksen tiloille. Ympäristötilasta selvästi muita kiinnostuneempi tilaryhmä oli isoa tuotantotavan tai tuotantos suunnan muutosta suunnittelevien tilojen ryhmä; entisen tuotannon laajentajia ympäristötila kiinnosti kaikkein vähiten.
- Mitä nuorempi viljelijä, sitä kiinnostavampi on maataloustila. Metsätilan ja monitoimitilan kiinnostavuus näyttäytyi samansuuntaisena, mutta erot ikäryhmien välillä olivat pienemmät kuin maataloustilan kohdalla. Ympäristötila kiinnosti nuorinta ja vanhinta ikäryhmää hieman enemmän kuin 40–60-vuotiaita.
- Ympäristötila kiinnosti naisia huomattavasti enemmän kuin miehiä. Myös monitoimitila kiinnosti naisia enemmän kuin miehiä, mutta ero oli edellistä pienempi. Maataloustila ja metsätila kiinnostivat miehiä enemmän kuin naisia.
- Maataloustila kiinnosti enemmän lukion/ammattikoulun tai ammattikorkeakoulun suorittaneita kuin yliopistotutkinnon tai peruskoulun suorittaneita. Metsätila ja erityisesti ympäristötila kiinnosti eniten yliopistotutkinnon suorittaneita viljelijöitä.

4.2 Johtopäätökset

Muutoshakuiset strategiat ovat Savon maataloilla harvinaisia vuoteen 2040 mennessä. Tiloista vain noin 23 % aikoo toteuttaa aktiivista kasvuun tai muutokseen tähtäävää strategiaa, ja 77 % aikoo toteuttaa passiivista entisellään jatkamiseen, supistamiseen tai lopettamiseen tähtäävää strategiaa. Pääajatuksena on siis pärjätä nykyisen globalisaatioregiimin pelisääntöjen mukaisessa maailmassa. Se tarkoittaa muun muassa keskittymiskehityksen jatkumista: tilaluku vähenisi aikomusten toteutuessa lähes puoleen nykyisestä vuoteen 2040 mennessä. Viljelijät yrittävät pärjätä nykyisessä systeemissä tai heittävätkin pyyhkeen kehään: nykyisen regiimin pelisääntöjen muutos ei ole viljelijöiden määräysvallassa, ainoastaan sopeutuminen niihin tai luovuttaminen.

Tilat jakautuvat tulevaisuusaikomusten ja -toiveiden suhteen moneen eri ryhmään. Isot, suurituloiset, kasvuhakuiset ja kannattavat kotieläintilat ovat selvästi oma ryhmänsä, joille tärkeitä asioita ovat laajentaminen, tuottavuus, keskittyminen vain raaka-ainetuotantoon (ei jatkojalostukseen tai luonnonhoitoon) sekä korkea sato- ja tuotostaso. Pines-Savon tulevaisuuskuva luonnehti erityisesti näitä tiloja, joita oli 16 % alueen kaikista maataloista. Myös Nauta-Savon kannattajissa (18 %) oli osittain samoja piirteitä. Halvan raaka-aineen ja halvan ruuan, erikoistumisen ja yksipuolistumisen sekä keskinäisriippuvuuden luonnehtiman valtavirran globalisaatioregiimin jatkuvuus on siis lopulta melko harvoissa käsissä.

Savo näyttäytyy tulevaisuudessakin ”raaka-aine maakuntana”, koska maataloustuotannon monipuolistaminen, lähiruoka sekä jatkojalostus ja suoramyynti kiinnostivat hyvin harvoja tiloja, joita viljelevät yleisimmin naiset tai jotka olivat kooltaan pieniä. Varsin yleinen toive oman alueen raaka-aineiden laajamittaisemmasta jalostamisesta jää siis elintarviketeollisuuden rooteliin kuuluvaksi asiaksi.

Alueen viljelijöistä enemmistö – 65 % – kannatti Luonto-Savon (25 %), Kestävyys-Savon (21 %) ja Paikallis-Savon (19 %) tulevaisuusvaihtoehtoja. Ellei näille tulevaisuusvaihtoehdoille kyetä luomaan kannattavia liiketoimintamalleja lähivuosina, arvio tilalukumäärästä vuonna 2040 on todennäköisesti merkittävä yliarvio ja tilaluku voi tippua esimerkiksi neljännekseen nykyisestä. Näistä muutoshakuisista tulevaisuusvaihtoehdoista kiinnostuneimmat viljelijät edustivat suurten kotieläintilojen ulkopuolisia tuotantosuuntia, luomutiloja, naisten viljelemiä tiloja, korkeasti koulutettuja viljelijöitä ja pieniä tiloja. Jos halutaan, että Savon maatalous tukee tulevaisuudessa maaseudun elinvoimaisuutta ja ympäristökestävyttä, vaaditaan merkittävä suunnanmuutos nykyiseen politiikkaan, kannustejärjestelmään ja erilaisten tilojen/viljelijöiden arvostukseen.

LÄHDELUETTELO

- Boin, A., Ekengren, M. & Rhinard, M. (Eds.). 2021. *Understanding the Creeping Crisis*. Cham: Palgrave Macmillan.
- Edwards, C., Smith, M. G. & Peterson, R. N. 1985. The changing distribution of farms by size: A Markov analysis. *Agricultural Economics research* 37, 1–16.
- Gerrits, L. 2012. *Punching Clouds: An Introduction to the Complexity of Public Decision–Making*. Litchfield Park: Emergent Publications.
- Holland, J. H. 1995. *Hidden Order: How Adaptation Builds Complexity*. New York: Basic Books.
- Hsieh, H.–F. & Shannon, S. E. 2005. Three approaches to qualitative content analysis. *Qualitative Health Research* 15 (9), 1277–1288.
- Kauffman, S. A. 1993. *The Origins of Order: Self–Organization and Selection in Evolution*. Oxford: Oxford University Press.
- Kuhmonen I. 2022. Farming on the margins: Just transition and the resilience of peripheral farms. *Environmental Innovation and Societal Transitions* 43, 343–357.
- Kuhmonen, I. & Kuhmonen, T. 2023. Transitions through the dynamics of adaptive cycles: evolution of the Finnish agri–food system. *Agricultural Systems* 206: 103604.
- Kuhmonen, T. 2007. Suomen maatilayritysten kasvu 1996–2003. *Julkaisuja 162/2007*. Taloustieteiden tiedekunta, Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä.
- Kuhmonen, T. 2017. Exposing the attractors of evolving complex adaptive systems by utilising futures images: Milestones of the food sustainability journey. *Technological Forecasting and Social Change* 114, 214–225.
- Kuhmonen, T., Penttilä, A., Kuhmonen, I., Selänniemi, M., Saarimaa, R., Savikurki, A. & Karttunen, K. 2023. Suomen ruokajärjestelmän haavoittuvuus: Keskinäisriippuvuuksien verkko toimintakyvyn haasteena [Vulnerability of the Finnish food system: the network of interdependencies as a challenge for resilience]. *Tutu eJulkaisuja 7/2023*. Finland Futures Research Centre, University of Turku.
- Nesheim, M. C., Oria, M. & Yih, P. T. 2015. *A framework for assessing effects of the food system*. Washington: National Academies Press.
- Pereira, L.M., Drimie, S., Maciejewski, K., Bon Tonissen, P. & Biggs, R. 2020. Food system transformation: integrating a political–economy and social–ecological approach to regime shifts. *International Journal of Environmental Research and Public Health* 17, 1313.
- Ranta, E., Rita, H. & Kouki, J. 1989. *Biometria: Tilastotiedettä ekologeille*. Toinen korjattu painos. Helsinki: Yliopistopaino.
- Room, G. 2011. *Complexity, Institutions and Public Policy: Agile Decision–Making in a Turbulent World*. Cheltenham: Edward Elgar.

Slaughter, R. A. 1993. Futures concepts. *Futures* 25 (3), 289–314.

Weiss, C. R. 1998. Size, growth, and survival in the Upper Austrian farm sector. *Small Business Economics* 10, 305–312.

Weiss, C. R. 1999. Farm growth and survival: econometric evidence for individual farms in Upper Austria. *American Journal of Agricultural Economics* 81 (1), 103–116.

LIITE 1. Kyselylomake.

SAVON MAATALOUDEN TULEVAISUUSKUVAT

Turun yliopisto
University of Turku

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO
UNIVERSITY OF JYVÄSKYLÄ

I TAUSTATIEDOT

1. Maatilan sijaintikunta (jos useita, päätilan/asuintilan)

- Enonkoski
- Hirvensalmi
- Juva
- Kangasniemi
- Mikkeli
- Mäntyharju
- Pertunmaa
- Pieksämäki
- Puumala
- Rantasalmi
- Savonlinna
- Sulkava
- Iisalmi
- Joroinen
- Kaavi
- Keitele
- Kiuruvesi
- Kuopio
- Lapinlahti
- Leppävirta
- Pielavesi
- Rautalampi
- Rautavaara

- Siilinjärvi
- Sonkajärvi
- Suonenjoki
- Tervo
- Tuusniemi
- Varkaus
- Vesanto
- Vieremä
- Muu kunta

2. Ikä

_____ vuotta

3. Sukupuoli

- Nainen
- Mies
- Muu

4. Perhesuhteet

- Parisuhteessa
- Ei parisuhteessa

5. Lapsia

- Kyllä
- Ei

6. Korkein suoritettu koulutus

- Peruskoulu
- Lukio tai ammattikoulu
- Ammattikorkeakoulu
- Yliopisto

7. Syntymämaa

- Suomi
- Muu maa

8. Tilakoko, oma ja vuokrattu pelto yhteensä

_____ hehtaaria

9. Päätuotantosuunta (eniten myyntituloja)

- Maidontuotanto
- Naudanlihantuotanto
- Sika- tai siipikarjatalous
- Lammas- tai vuohitalous
- Hevostalous
- Muu kotieläintuotanto
- Viljanviljely
- Erikoiskasvien viljely
- Muu kasvituotanto

10. Laiduntavatko eläimet?

- Kaikki eläimet laiduntavat
- Osa eläimistä laidunaa
- Eläimet eivät laidunna

11. Tuotantotapa

- Kokonaan tavanomainen
- Osittain luomu, osittain tavanomainen
- Kokonaan luomu

12. Maatalouden verotettava tulos 2023

- Ei ole maatalouden verotettavia tuloja
- 1–4.999 euroa
- 5.000–14.999 euroa
- 15.000–24.999 euroa
- 25.000–34.999 euroa
- Vähintään 35.000 euroa

13. Oma arvio maatalouden kannattavuudesta

- Heikko
- Kohtalainen
- Hyvä

II TULEVAISUUS

14. Arveletko harjoittavasi maataloutta itse vielä 15 vuoden päästä (vuonna 2040)?

- Kyllä
- En

15. Arveletko, että tilalla jatketaan maataloutta vielä 15 vuoden päästä (vuonna 2040) sukupolvenvaihdoksen, tilakaupan tms. myötä?

- Kyllä

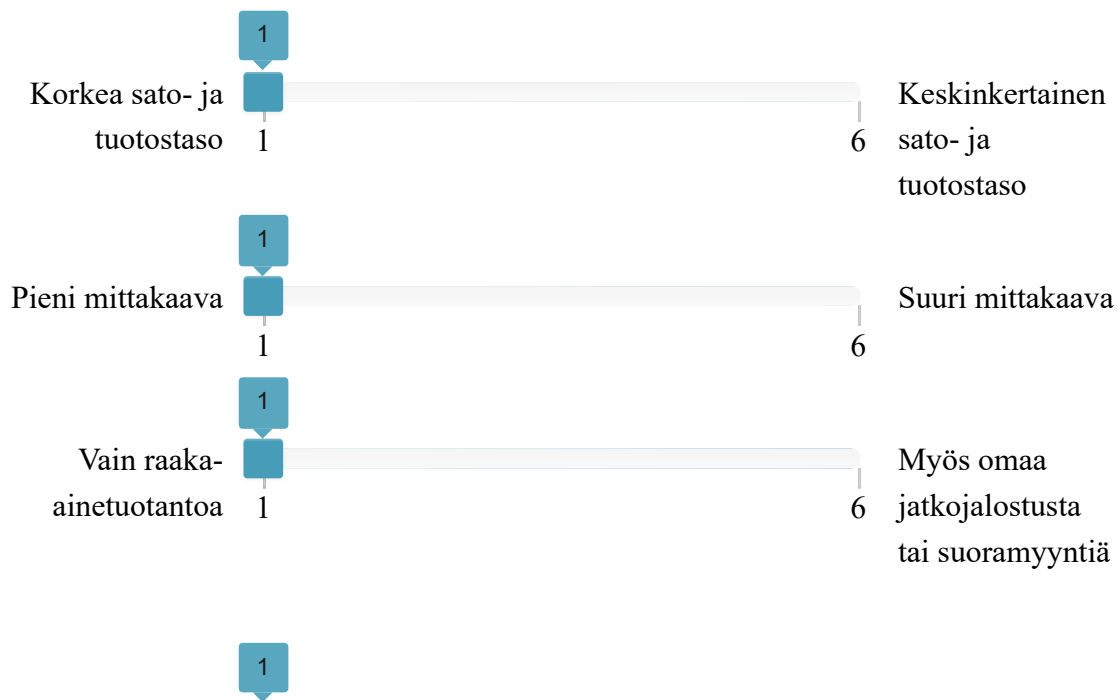
Ei

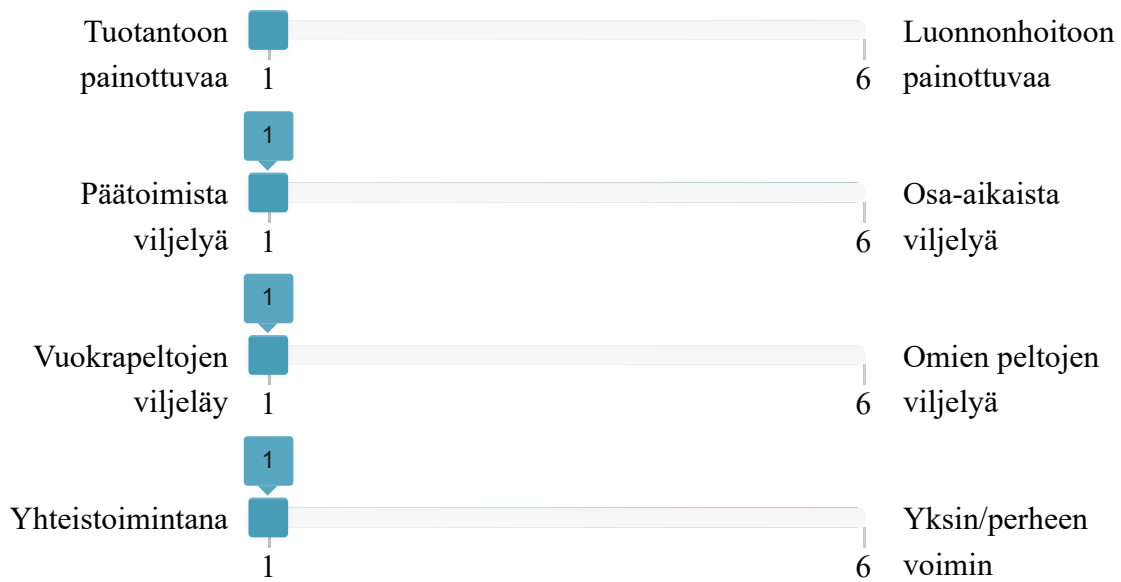
16. Miten kuvailisit tilan todennäköistä kehittämistä seuraavan 15 vuoden aikana?

- Jatketaan likimain ennallaan
- Laajennetaan entisen tuotantosuunnan puitteissa
- Laajennetaan käynnistämällä uutta tuotantoa entisen rinnalle
- Toteutetaan iso tuotantotavan tai tuotantosuunnan muutos
- Supistetaan maataloustuotantoa
- Lopetetaan maataloustuotanto

17. Millaista maataloutta haluaisit itse harjoittaa tulevaisuudessa 15 vuoden päästä (vuonna 2040) ja miksi? Kuvaile asiaa muutamalla lauseella.

18. Luonnehdi maataloutta, jota haluaisit itse harjoittaa harjoittaa 15 vuoden päästä (vuonna 2040)

19. Millaista maataloutta Savossa tulisi mielestäsi harjoittaa tulevaisuudessa (riippumatta aiotko itse harjoittaa sitä vai et)

	Täysin eri mieltä	Melko eri mieltä	Ei samaa eikä eri mieltä	Melko samaa mieltä	Täysin samaa mieltä
Alueen tulisi keskittyä maidontuotantoon	☐	☐	☐	☐	☐
Alueen tulisi keskittyä luonnonhoitoon ja perinnebiotooppeihin	☐	☐	☐	☐	☐
Alueen tulisi keskittyä maatalojen koon kasvattamiseen ja rakennekehityksen edistämiseen	☐	☐	☐	☐	☐
Alueen tulisi keskittyä maatalouden tuottavuuden parantamiseen	☐	☐	☐	☐	☐
Alueen tulisi keskittyä viljelijöiden yrittäjyys- ja johtamisosaamisen parantamiseen	☐	☐	☐	☐	☐
Alueen tulisi keskittyä erikoiskasvien tuotantoon (marjat, öljykasvit, valkuaiskasvit, kuitukasvit, kukat, koristekasvit jne.)	☐	☐	☐	☐	☐
Alueen tulisi keskittyä lihantuotantoon	☐	☐	☐	☐	☐
Alueen tulisi keskittyä agroekologiaan, uudistavaan viljelyyn, permakulttuuriin ja muihin vaihtoehtoiisiin viljelytapoihin	☐	☐	☐	☐	☐
Alueen tulisi keskittyä ruoka- ja rehukasvien tuotantoon ilman kotieläimiä	☐	☐	☐	☐	☐

	Täysin eri mieltä	Melko eri mieltä	Ei samaa eikä eri mieltä	Melko samaa mieltä	Täysin samaa mieltä
Alueen maatalojen tai tilaryhmien tulisi olla ravinne-, energia- ja rehuomavaraisia	☐	☐	☐	☐	☐
Alueen tulisi keskittyä pienten tilojen tukemiseen ja kehittämiseen	☐	☐	☐	☐	☐
Alueen tulisi keskittyä maataloustuotannon monipuolistamiseen	☐	☐	☐	☐	☐
Alueen tulisi pyrkiä hiilineutraaliin maatalouteen	☐	☐	☐	☐	☐
Alueen tulisi keskittyä teknoruokaan, solumaatalouteen, keinolihaan yms.	☐	☐	☐	☐	☐
Alueen tulisi vähentää maataloustuotantoa ja metsittää tai vesittää peltoja	☐	☐	☐	☐	☐
Alueen tulisi keskittyä maatalouden ympäristökuormituksen vähentämiseen	☐	☐	☐	☐	☐
Alueen tulisi keskittyä uusimman tuotantoteknologian laajamittaiseen hyödyntämiseen	☐	☐	☐	☐	☐
Alueen tulisi keskittyä lähiruuan tuotannon ja kulutuksen lisäämiseen	☐	☐	☐	☐	☐
Alueen tulisi keskittyä maatalousmaaisemien hoitoon	☐	☐	☐	☐	☐
Alueen tulisi keskittyä tilojen välisen yhteistyön lisäämiseen	☐	☐	☐	☐	☐
Alueen tulisi keskittyä viljelijöiden tuotanto-osaamisen parantamiseen	☐	☐	☐	☐	☐
Alueelle tulisi saada lisää omien raaka-aineiden jatkojalostusta	☐	☐	☐	☐	☐
Alueen maatalouden tulisi siirtyä kokonaan luomutuotantoon	☐	☐	☐	☐	☐
Alueen maatalouden tulisi olla mahdollisimman tehokasta pinta-ala- ja eläinyksikköä kohti	☐	☐	☐	☐	☐

	Täysin eri mieltä	Melko eri mieltä	Ei samaa eikä eri mieltä	Melko samaa mieltä	Täysin samaa mieltä
Alueen maatalouden tulisi keskittyä uusiin yhteisöllisiin organisoitumistapoihin: kumppanuusmaatalous, ruokapiirit, REKO jne.	☐	☐	☐	☐	☐

III MAATALOUSLUONNON MONIMUOTOISUUS

20. Miten pyrit vaalimaan maatalousluonnon monimuotoisuutta tilallasi ja miksi?

21. Onko tilalla seuraavia monimuotoisuuskohteita?

	Ei	Kyllä
Kosteikkoja	☐	☐
Niittyjä	☐	☐
Hoidettuja niittyjä, hakamaita tai metsälaitumia	☐	☐
Perinnebiotooppeja (sopimus)	☐	☐
Luonnonhoitopeltoja (nurmi)	☐	☐
Monimuotoisuuspeltoja (riista-, pölyttäjä-, maisema-, niitty- tai peltolintukasvit)	☐	☐
Kesantoja	☐	☐
Alkuperäisrotujen eläimiä	☐	☐
Alkuperäiskasveja	☐	☐

22. Miten arvioit viljelemiesi peltujen kasvukuntoa?

- Heikko
- Keskinertainen
- Hyvä

23. Ajatellaan, että tulevaisuudessa maatilat jakautuisivat politiikan ja markkinoiden kannustamina nykyistä selvemmin neljään ryhmään:

- 1) maataloustiloihin (pääosa tuloista maataloudesta),**
- 2) metsätiloihin (pääosa tuloista metsätaloudesta),**
- 3) monitoimitiloihin (pääosa tuloista jatkojalostuksesta, hoivasta, matkailusta tms.) ja**
- 4) ympäristötiloihin (pääosa tuloista maatalousluonnon monimuotoisuuden ylläpitämisestä).**

Missä määrin kukin näistä vaihtoehdoista kiinnostaa sinua?

	Ei kiinnosta lainkaan	Kiinnostaa hieman	Kiinnostaa jossain määrin	Kiinnostaa melko paljon	Kiinnostaa erittäin paljon
Maataloustila	☐	☐	☐	☐	☐
Metsätila	☐	☐	☐	☐	☐
Monitoimitila	☐	☐	☐	☐	☐
Ympäristötila	☐	☐	☐	☐	☐